

DOĞU ANADOLU
KALKINMA AJANSI

BAHÇESARAY İLÇE ANALİZİ

EKONOMİK
YAPI

SOSYO
KÜLTÜREL
YAPI

ALTYAPI
VE
ULAŞIM

ÇEVRE
VE
ENERJİ

HAZIRLAYAN
Mustafa TURNA
Planlama, Programlama ve
Koordinasyon Birimi Uzmanı

Nisan, 2016

DAKA
DOĞU ANADOLU
KALKINMA AJANSI

BAHÇESARAY İLÇE ANALİZİ

HAZIRLAYAN

İbrahim ERKEN
Planlama, Programlama ve Koordinasyon Birimi Uzmanı

Nisan, 2016

BAHÇESARAY İLÇE ANALİZİ

Yönetici Özeti

Kısaltmalar

ADNKS	: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
AVA	: Alansal Varlık Araştırması
ÇED	: Çevre Durum Raporu
BSTB	: Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı
BSTBİM	: Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı İl Müdürlüğü
DAKA	: Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı
MDA	: Mevcut Durum Analizi
KSS	: Küçük Sanayi Sitesi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MTA	: Maden Tetkik Arama Genel Müdürlüğü
VİGTHM	: Van İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü
VANTSO	: Van Ticaret ve Sanayi Odası
URA	: Uluslararası Rekabetçilik Analizi
OSB	: Organize Sanayi Bölgesi
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
SEP	: Stratejik Plan
TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
VİBSTM	: Van İl Bilim Sanayi ve Teknoloji Müdürlüğü
ISAC	: International Standard Age Classification

İçindekiler

Yönetici Özeti	i
Kısaltmalar	ii
Tablo, Grafik, Resim, Şekil ve Harita Listeleri	v
1 Tablo Listesi	v
2 Harita Listesi	vi
3 Resim Listesi	vii
4 Grafik Listesi	vii
5 Resim Listesi	vii
1 Giriş	1
1.1 İlçeye Genel Bakış	1
1.2 İlçe'nin Coğrafi Yapısı	2
1.2.1 Coğrafi Konum ve İdari Sınırlar	2
1.2.2 Dağlar	3
1.2.3 Ovalar	5
1.2.4 Vadiler, Plato ve Yaylalar	6
1.2.5 Riskli Alanlar	6
1.2.6 Genel Toprak Yapısı	8
1.2.7 Akarsular, Göller ve Sulak Alanlar	12
1.2.8 Çayır ve Mera Alanları	13
1.2.9 Sıcaklık	15
1.2.10 Yağış	18
1.3 İlçe'nin İdari Yapısı	19
2 Sosyo-Kültürel Yapı	20
2.1 Nüfus	20
2.2 Göç	22
2.3 Eğitim	22
2.4 Sağlık	28
2.5 Spor	28
2.6 Sivil Toplum Kuruluşları	29
2.6.1 Dernekler	29
2.6.2 Vakıflar	30
3 Ekonomik Yapı	30
3.1 Tarım ve Hayvancılık	30
3.1.1 Tarımsal Yapı ve Alan	30

3.1.2	Bitkisel Üretim	33
3.1.3	Hayvansal Üretim	37
3.2	Sanayi	45
3.2.1	Küçük Sanayi Siteleri	47
3.2.2	İlçede Öne Çıkan Sektörler	47
3.2.3	İstihdam ve Sosyal Güvenlik	49
3.3	Madencilik	51
3.3.1	Yeraltı Zenginlikleri	51
3.4	Kültür ve Turizm	54
3.4.1	İlçede Kültürel Göstergeler	54
3.4.2	Tarihi ve Turistik Mekânlar	54
3.4.3	Koruma ve Sit Alanları	56
3.4.4	İlçede Konaklama İmkânları	57
4	Altyapı ve Ulaşım	58
4.1	Altyapı	58
4.1.1	İçme Suyu	58
4.1.2	Atık Su ve Kanalizasyon	60
4.1.3	Katı Atık	61
4.1.4	İletişim ve Haberleşme	63
4.2	İlçede Ulaşım	64
4.2.1	Karayolları	64
5	Çevre ve Enerji	68
5.1	Çevre	68
5.1.1	Endemik Flora	68
5.1.2	Endemik Fauna	69
5.2	Enerji	71
5.2.1	Doğalgaz	71
5.2.2	Elektrik	71
5.2.3	Yenilenebilir Enerji	71
6	Sonuç ve Değerlendirme	78

Tablo, Grafik, Resim, Şekil ve Harita Listeleri

1 Tablo Listesi

Tablo 1: Van İlinin Arazi Kullanım Durumu.....	11
Tablo 2: İlçeler Bazında Tarım Arazisi Kullanımı	15
Tablo 3: 1988-2007 Yılları Arası Uzun Dönem İklim Verileri	15
Tablo 4: 2016 Yılına Kadar Olan Süreç Uzun Dönem İklim Verileri	16
Tablo 5: Van İli 1988-2007 Yılları Arası Uzun Dönem İklim Verileri	17
Tablo 6: Bölgede Yer Alan İlçe, Mahalle ile Bölgenin Yüzölçümüne İlişkin Genel Bilgiler, 2016	19
Tablo 7: Bölgede Yer Alan Köylerin İlçeye Uzaklığı İle Uzaklığı ve Nüfus Bilgileri, 2016.....	19
Tablo 8: 2010-2015 Yılları Arası Bölge Nüfusu, 2015.....	20
Tablo 9: Bölgede Bağımlılık Oranları, 2015	22
Tablo 10: Bölgenin Aldığı ve Verdiği Göç, Net Göç ve Net Göç Hızı, 2014	22
Tablo 11: Üç Büyük Şehirde Bahçesaray, Van ve TRB2 Nüfusuna Kayıtlı İnsan Varlığı.....	22
Tablo 12: Bahçesaray, Van, TRB2 Genel Eğitim Verileri.....	23
Tablo 13: Taşımalı Eğitim Yapan Okul Sayıları, Halk Eğitim Merkezi ve Özel Eğitim Kurumları Sayısı.....	27
Tablo 14: Bölgede Üniversitelere Ait Bilgiler, 2015	27
Tablo 15: Bölgede Sağlık Kuruluşları ve Uzman Personel Sayıları, 2016	28
Tablo 16: Spor Tesisi ve Toplam Lisanslı Sporcu Sayıları, 2016.....	28
Tablo 17: Bölgede Dernek ve Üye Sayıları, 2015	29
Tablo 18: Faaliyet Alanına ve Türüne Göre Dernek Sayıları, 2016	29
Tablo 19: Bölgede Kuruluş Amacına Göre Vakıflar, 2015	30
Tablo 20: Bölgedeki Esnaf Faaliyet Alanlarının Dağılımı, 2015	30
Tablo 21: Bahçesaray, Van ve TRB2'de Tarım Alanları, 2015 (Dekar olarak).....	31
Tablo 22: Traktör Sayısı ve Traktör Başına Ekilen Tarım Alanı, 2014.....	33
Tablo 23: Bölgede Ürün Türlerine Göre Ekilen Tarla Alanı ve Üretim Miktarları, 2015	33
Tablo 24: İlçede Ürün Türlerine Göre Ekilen Alan ve Üretim Miktarları, 2015	34
Tablo 25: İlçede Öne Çıkan Sebze Ürünleri, 2015 (Ton olarak)	35
Tablo-26: İlçede Öne Çıkan Meyve Ürünleri, 2015 (Aksi belirtilmedikçe ton olarak)	36
Tablo 27: Yıllar İtibariyle Büyükbaş Hayvan Varlığı (Aksi belirtilmedikçe sayı olarak)	38
Tablo 28: Yıllar İtibariyle Küçükbaş Hayvan Varlığı (Adet olarak)	40
Tablo 29: Yıllar İtibariyle Kanatlı Hayvan Varlığı.....	42
Tablo 30: Bölgede Arı Kovanı, Arıcılık Yapan İşletme Sayısı, Balmumu Ve Bal Üretimi 2015	44
Tablo 31: Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvan Süt Üretimi (Ton) (Aksi belirtilmedikçe sayı olarak).....	45
Tablo 32: Van İli Sanayi İşletmeleri Dağılımı.....	46
Tablo 33: Van İli Küçük Sanayi Siteleri Bilgileri.....	47
Tablo 34: İlçede Faal Şirket Sayıları,2016.....	48
Tablo 35: Bahçesaray'da Öne Çıkan Meslek Kolları ve İşletme Sayıları, 2015.....	48
Tablo 36: Bahçesaray'da Meslek Kolları ve İşletme Sayıları, 2015.....	49
Tablo 37: İstihdamın Sektörlere Göre Dağılımı	50
Tablo 38: Bahçesaray ve Van'da Alanlara Göre İstihdam Oranları	50
Tablo 39: Bölgede İşyeri ve İstihdam Verileri, 2015.....	51
Tablo 40: Bölgede Sosyal Güvenlik İstatistikleri, 2015	51
Tablo 41: Bölgede Kültürel Göstergeler, 2015	54
Tablo 42: TRB2 Bölgesi Konaklama Tesis Kapasitesi.....	58
Tablo 43: Bahçesaray'da Konaklama Kapasitesi, 2015.....	58
Tablo 44: Van İli İlçelere Göre Köylerin İçme Suları Durumu	59

Tablo 45: Kentsel Kanalizasyon Altyapısı Envanteri	60
Tablo 46: Kırsal Kanalizasyon Altyapısı Envanteri.....	61
Tablo 47: Van İli Vahşi Depolama Alanları	62
Tablo 48: Van İli Yol Satış Cinsleri Çizelgesi	67
Tablo 49: Bahçesaray İlçe Merkezinden Bazı İllere Karayolu Uzaklıkları	67
Tablo 50: TRB2 Bölgesi'nde Bulunan Jeotermal Sahalar.....	73
Tablo 51: Van İli Su Kaynakları Potansiyeli	73
Tablo 52: TRB2 Bölgesi Hidroelektrik Santralleri	74

2 Harita Listesi

Harita 1: İlçe İdari Haritası	3
Harita 2: Van İli Topografyası	5
Harita 3: Van Deprem ve Fay Hattı Haritası.....	7
Harita 4: Bahçesaray İlçesi Riskli Bölgeler	8
Harita 5: Bahçesaray İlçesi Arazi Kabiliyeti Sınıfları.....	10
Harita 6: Bahçesaray İlçesi Hidrolojik Yapısı	13
Harita 7: Bahçesaray İlçesi Çayır ve Mera Alanları	14
Harita 8: Yıllık Ortalama Yağış Miktarı	18
Harita 9: Van İli Tarım Arazileri	32
Harita 10: TRB2 Bölgesi Sebze ve Meyvecilik Alanları ve Potansiyel Örtü Altı Sebzecilik Alanları	37
Harita 11: TRB2 Bölgesi Büyükbaş Hayvancılığın Yoğunlaştığı Alanlar	39
Harita 12: TRB2 Bölgesi Küçükbaş Hayvancılığın Yoğunlaştığı Alanlar	41
Harita 13: TRB2 Bölgesi Arıcılığın Yoğunlaştığı Alanlar	44
Harita 14: Van İli Maden Haritası.....	53
Harita 15: Van İli Koruma Ve Sit Alanları	57
Harita 16: Depolama Alanları ve Atık Su Tesisleri	63
Harita 17: Karayolları 11. Bölge Müdürlüğü Karayolları Haritası	66
Harita 18: Van İli Endemik Flora Alanları	69
Harita 19: Van İli Endemik Fauna Alanları	70
Harita 20: TRB2 Bölgesi Elektrik Üretim Santralleri.....	71
Harita 21: TRB2 Bölgesi Jeotermal Kaynaklar Haritası.....	72
Harita 22: TRB2 Bölgesi'nde Bulunan HES Projeleri	74
Harita 23: Güneş Enerjisi Potansiyeli Atlası.....	75
Harita 24: Van İli Güneş Radyasyonu	76

3 Resim Listesi

Resim 1: Bahçesaray’da Rafting..... 12

4 Grafik Listesi

Grafik 1: İlçede Nüfus Artış Hızının Değişimi, 2015	20
Grafik 2: Bahçesaray’ın Nüfus Piramidi, 2015	21
Grafik 3: Okul Çağındaki Nüfusun Eğitim-Öğretim Düzeylerine Göre Yüzdesi	24
Grafik 4: Okulöncesi Seviyede Öğretmen ve Derslik Başına Öğrenci Sayıları, 2014-2015	24
Grafik 5: İlköğretim Seviyesinde Okul, Öğretmen ve Derslik Başına Öğrenci Sayıları, 2014-2015	25
Grafik 6: Genel Ortaöğretim Seviyesinde Okul, Öğretmen ve Derslik Başına Öğrenci Sayıları	25
Grafik 7: Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Seviyesinde Okul, Öğretmen ve Derslik Başına Öğrenci Sayıları, 2014-2015	26
Grafik 8: Eğitim durumu 2015 (% Olarak)	27
Grafik 9: İşyerlerinin İlçelere Göre Dağılımı, 2015	46
Grafik 10: Bahçesaray Global Radyasyon Değeri (KWh/m2-gün)	76
Grafik 11: Bahçesaray Güneşlenme Süreleri (saat)	77
Grafik 12: Bahçesaray PV Tipi-Alan-Üretilebilecek Enerji (Kwh-Yıl)	77

5 Resim Listesi

Şekil 1: Van-Bahçesaray Arası Karayolu Güzergâhı..... 65

1 Giriş

1.1 İlçeye Genel Bakış¹

Bahçesaray'ın eski ismi ve halen kendi aralarında kullanmış oldukları ismi Müküs'tür. Müküs Arapça bir kelime olup, Meks kelimesinin çoğuludur. Lügat anlamı; öşürler, borçlar, vergiler ve bunların toplamıdır. Ayrıca toplanma yeri ve üs anlamında da kullanılır.

Bahçesaray'ın tarihi ile ilgili yazılı bilgiler çok sınırlıdır. Zengin bir tarihsel geçmişe sahip olan Bahçesaray'ın bu sınırlılığı, yerleşim merkezlerine olan uzaklığı ve Van gibi önemli bir merkezin gölgesinde kalmasındandır. Bahçesaray İlçesinin Van gölü havzasının klasik ortak tarihi dışında, bilinen özel tarihi IV. yüzyıla dayanmaktadır. Şemsettin Sami, Kamus-ul Alam adlı eserinde Dicle Irmağı'nın bir kolunun İskender Kalesi altından çıktığını yazmıştı. Adı geçen ve Dicle Irmağı'nın bir kolu olan Müküs Çayı ilçenin 2 km kuzeyinden çıkar. Bu çayın kaynağının takriben 3 km yukarısında, günümüzde de İskender Kalesi olarak bilinen kale kalıntıları hala mevcuttur.

Rivayete göre; Hz. Ömer Dönemi'nde İslam Orduları'nın Diyarbakır, Farkin ve Ahlât'ı fethettikten sonra Hizan üzerinden Bahçesaray'a girerek bugünkü ismi Yaylakonak olan Teramak Köyünde 18 sahabe, Rumun Dağı'nda 2 sahabe şehit olduktan sonra fethedilmiştir. Tarihi seyri içerisinde Müküs bazen sancak beyliği, bazen kaza, bazen de nahiye statüsünde bulunmuştur. Bu statüleri de dönemsel olarak stratejik önemi ile bağlantılı olmuştur.

Tanzimatla birlikte Osmanlı Devlet yönetiminde irsi yönetim biçimleri ortadan kaldırıldığından, 1862 yılında alınan bir kararla Müküs ilçe statüsüne kavuşturulmuştur. Müküs'ün ilk Kaymakamı Derviş Bey'dir. 1902 yılında ise yapılan yeni idari düzenlemeye göre Müküs kaza statüsünden alınıp, Çatak kazasına bağlı nahiye müdürlüğüne dönüştürülür. Nahiye Müdürü olarak ise Müküs Beylerinden Mutiullah Bey getirilir. Bu şahsın Müküs tarihinde seçkin bir yeri vardır. Mutiullah Bey döneminde Müküs'te gözle görülebilecek bir canlılık söz konusudur. Müslüman ve Ermeni Halklarından oluşan nahiyede çok adil bir yönetim sergiler. Mir Hasan Medresesi tarihin en parlak dönemini yaşar. Müküs dışından ünlü bilim adamları getirir. Müküs sınırları içerisinde hiçbir yasa dışı olaya izin vermez. Seçkin insanlardan oluşan bir kolluk kuvveti kurar. Bu kolluğun başına da kardeşi Fazıl Bey'i getirtir. Çatak, Hizan(Bitlis), Pervari(Siirt) kazalarında devlete karşı isyanlar yapılmış ise de Mutiullah Bey Müküs'te bu tür bir olayın yaşanmasına asla izin vermez.

Bu güzel ortam 1915 yılına kadar devam eder. Bu tarihten itibaren Ermeni Hınçak Partisi Müslüman ve Ermeni Halklarının arasını açmak için büyük bir gayretin içerisine girer. Bu durum Müküs'te huzursuzluklara neden olur. Rus Çarlığı'nın himaye ettiği, halk arasında Ermeni Fedailer olarak anılan çeteler türer. Bu çetelerin varlığı Müküs ve çevresinde yaşayan halkı da tedirgin eder. Nitekim 1915 baharında Gevaş'ta Ermenilerle Müslümanlar arasında çatışmalar baş gösterir. 1915 yılında Van Vilayeti'nin Rusların eline geçmesi üzerine Mutiullah Bey silahsız olan halka zarar gelmesini önlemek amacıyla, halkının tamamına yakını Pervari tarafına konuşlandırır. Bu sırada Müküs'ten göç etmeyip köylerinde kalan Müslüman vatandaşların büyük bir kısmı Ermeni Fedai Çeteleri tarafından katledilir. Kurtulabilenler ise Müküs'den kaçar. Müslüman köylerinin tamamına yakını yakılıp yıkılır. O günleri yaşayan İlçe merkezine bağlı Köşk Mezrası sakinlerinden Abdulhamit TANKAŞ, "annesi, kardeşleri ve yakınlarının hepsinin katledilmesine bizzat şahit olmuş, o günleri ağlayarak anlatmıştır". 1915 yılının sonbaharında Ermeni Fedai Çeteleri başkomutanı Luto Pervari İlçesi Beğendik Köyü yakınlarında çıkan bir çatışmada öldürülür. Bu durum Ermeniler arasında büyük bir tedirginliğe neden olur. Ermeniler Müküs'ten çekilmek durumunda kalırlar. Bu sırada Mutiullah Bey'in kuzeni Nusret Bey komutasında Milis Kuvvetler oluşturulur. Bu kuvvetler gerek Müküs'ün gerekse Van ve çevresinin Ermeni Fedai Çeteleri'nden temizlenmesinde büyük başarı gösterir. Nusret Bey bu başarılarının karşılığı olarak dönemin Van Valisi

¹ Bahçesaray Meb Sitesi (<http://bahcesaray.meb.gov.tr>) erişim tarihi 09.02.2016

tarafından ödüllendirilir. Mutiullah Bey 1920 yılında ölmüştür. Müküs, 1932 yılında Gevaş İlçesine bağlanmış, daha sonra bilinmeyen ve hala anlaşılmayan bir nedenle 1958-1964 yılları arasında Siirt İlının Pervari ilçesine bağlanmıştır. 1964 yılında tekrar Gevaş İlçesine bağlı bir nahiye statüsüne getirilen Müküs, 1987 yılında 04.07.1987 tarih ve 19507 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak İlçe olarak şekillendirilmiştir. Bahçesaray adında Van İline bağlı bir ilçe statüsünü kavuşturulmuştur.

Diğer taraftan Kamusul Alanda kazanın her tarafında mevcut olan demir madenlerinden söz edilmekte, bunlardan birinin çok eski devirlerde işlendiğini, diğerlerinin de yüz sene öncesine kadar işlenmekte olduğuna ve şimdi her ikisinin faal olmadığına dair bilgiler vardır.

1.2 İlçe'nin Coğrafi Yapısı

1.2.1 Coğrafi Konum ve İdari Sınırlar²

Bahçesaray ilçesi 38°07'56.5" - 38°06'54.0" kuzey paralelleri ile 42°48'14.3" - 42°48'30.1" doğu meridyenleri arasında yer alır. İlçe doğuda Çatak, batıda Bitlis iline bağlı Hizan, kuzeyde Gevaş, Güneyde ise Siirt iline bağlı Pervari ilçesi ile sınırdır. İlçenin kuzeyinde bulunan ağırov dağı eteğindeki Serkahni (Çeşme başı) dedikleri mambadan çıkan, Müküs (Bahçesaray) çayı olarak adlandırılan akarsu ilçeyi ikiye bölerek uzun ve dar vadiden geçtikten sonra Pervari ilçesi sınırına ulaşır.

Bahçesaray ilçesi 576 kilometre kare yüz ölçümüne sahip deniz seviyesinden 1670 metre yükseklikte, Van il merkezine 110 kilometre uzaklıkta olup, bu yolun 74 kilometresi asfalt geri kalan 36 kilometresi ise ham toprak yoldur. Ayrıca Van-Tatvan- Hizan- Bahçesaray güzergâhının bulunduğu 245 kilometrelik bir yol bulunduğu 2004 yılı içinde de asfaltlanmıştır.

Çetin arazi ve tabiat şartlarına sahip, etrafı sarp yüksek dağ ve tepelerle çevrilidir. Dar bir yerleşimi bulunmaktadır. Etrafı yüksek dağ ve tepelerle çevrili Bahçesaray ilçesi, İhtiyar Şahap Dağları'nın arkasındaki derin vadilerden birinde kurulmuştur. Eğim yüzdesinin %50'lere kadar çıktığı görülmektedir. Bahçesaray ilçesinin kuzeyi ve güneyi çığ tehlikesi yönünden risklidir. Aynı şekilde Bahçesaray'ın kuzeyi ve güneyi heyelan açısından riskli bölgedir. Kışın aşırı kar yağışından dolayı uzun süre ulaşım sağlanamadığı zamanlar olur. Kısmen de olsa fundalık arazi barındırmaktadır. Bahçesaray ilçesi ve civarının florasına ilişkin yapılan bir çalışmada, 844 tür, 302 cins ve 66 familyaya ait 912 takson elde edilmiş, bu taksonlardan 131'inin (%14'ünün) endemik olduğu belirtilmiştir.

² <http://www.van.pol.tr/Sayfalar/Ilceler/Bahcesaray.aspx> erişim tarihi 09.02.2016 ve AVA Raporu

Harita 1: İlçe İdari Haritası

1.2.2 Dağlar

Doğu Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Murat-Van Bölümü'nde yer alan Van ilinin kuzey ve güneyinde yüksek dağlar, doğu bölümünde ise yüksek platolar bulunurken, il toprakları genellikle yüksek dağlık alanlardan oluşmaktadır. Van ili alanının %53'ünü kaplayan dağlar, genelde yüksek sıradağlar ve volkanik kökenli dağlar şeklindedir. Van il sınırları içinde dorukları 3.000 metreyi aşan birçok dağ bulunmaktadır. Eğim yüzdeleri ilin güneybatısında yer alan Bahçesaray ve Çatak ilçesinde %50'lere kadar çıkarken; güneydoğu kesimine, Gürpınar ve Başkale ilçelerine doğru azalmaktadır.

İlin kuzey kesimini dorukları il sınırları dışında kalan Aladağ (3.255 m) ve Tendürek Dağı (3.542 m) engebelenmektedir. Bu kesimden, Tendürek Dağı'nın doğusundan güneye, İran sınırına doğru uzanan dağlar yer almaktadır. Bu dağların yükseltisi 2.600 m civarında olup daha güneydoğuda 2.900 metre düzeyinde yükseltiler görülmektedir. Bu bölgedeki başlıca yükseltiler; Dumanlıdağ, Elegan dağları, Kırklar dağı, Tavor dağı ve Kotur Tepesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

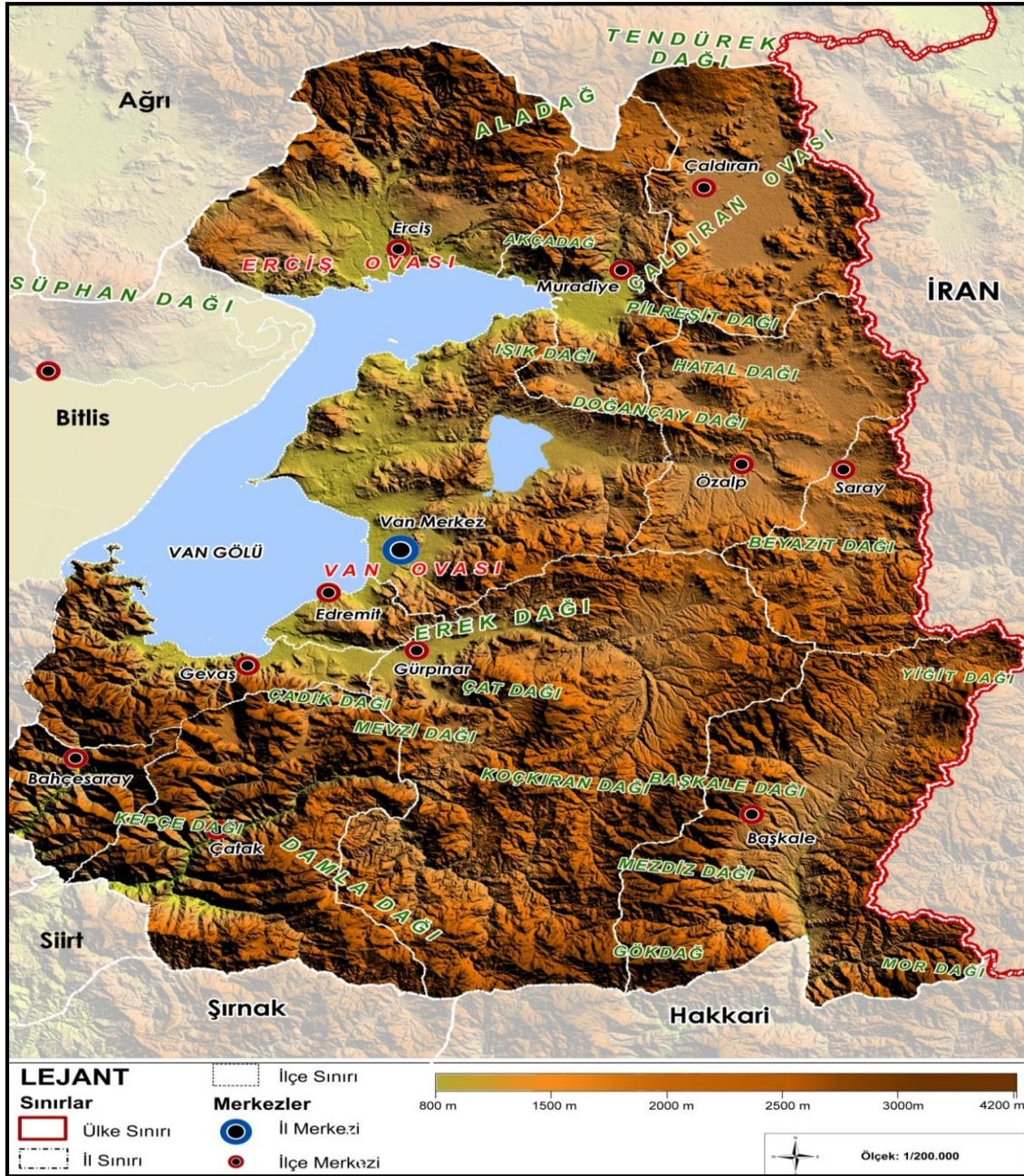
İlçenin güneydoğusunda Çatak ilçesi ile Bahçesaray Kaşıkçılar köyü arasında bulunan Bahçesaray'a 14 km mesafedeki Kepçe Dağı (3,450 m) bulunmaktadır. İlçenin kuzeyinde Bahçesaray'a 29 km mesafede bulunan Artos Dağı(3550 m) bulunmaktadır. İlçenin yine kuzeyinde Bahçesaray'a 13 km uzaklıkta Hasun Dağı(3,361 m) bulunmaktadır. İlçenin kuzey doğusunda Bahçesaray'a 45 km mesafede bulunan Mevzi Dağı(3,363 m) bulunmaktadır. İlçenin güneyinde Çatak Atlıhan köyü sınırlarında bulunan Bahçesaray'a 19 km mesafede bulunan Çimenlik Tepe(3,218 m) bulunmaktadır.

Arnos dağında yılın belli zamanlarında çığ düşmesi görülmektedir. Artos Dağı fazla avlanmadan dolayı doğal hayvan varlığını büyük ölçüde kaybetmiştir, ancak ayı, tavşan, keklük ve kurt gibi hayvanlar halen yaşamaktadır.

Bahçesaray İlçesi'nin doğal ve coğrafi şartlarına uygun diğer bir spor dalı ise kayak sporudur. Kış aylarında kayak yapmak için Türkiye'de yer bulmak aslında hiç sorun değildir. Fakat bu sporun yapıldığı süre hiçbir kayak merkezinde 3-4 ayı geçmezken, Bahçesaray İlçesi'nde 6-7 ay kayılabilir. Çünkü özellikle Karabet Geçidi'nde bazı yıllar mayıs ayında bile kar kalkmamaktadır.

Yolların kapanmasından sonra Bahçesaray'da ancak ilçe merkezinde kayak yapılırken, neredeyse Haziran ayı geldiğinde bile İhtiyar Şahap Dağları'nın 310 metre yüksekliğindeki Varkarabet Geçidi'nde kaymaya devam edilebilir.

Harita 2: Van İli Topografyası

1.2.3 Ovalar

Van ili genelinde ovalar, Van ili genelindeki alanlarında %14'ünü kapsamaktadır. Van ili sınırları içinde yer alan başlıca ovalar, Van, Erciş, Hoşap, Çaldıran, Muradiye ve Saray ovalarıdır. Bunun yanında ilin Tarhani, gibi tarımsal faaliyetler açısından önem taşıyan düzlükleri bulunmaktadır.

Bahçesaray İlçesi daha önce de bahsedildiği üzere dağlık alanda kurulmuştur. İlçe toprakları engebeli olup, Bahçesaray deresinin meydana getirdiği vadi ilçenin tek düzlük alanıdır.

1.2.4 Vadiler, Plato ve Yaylalar

Vadi, akarsuyun içinde aktığı, kaynaktan ağıza doğru sürekli inişi bulunan ve birkaç kilometre ya da binlerce km. olabilen coğrafi alandır. Kısaca vadi, iki dağın arasında zamanla oluşan çukurluktur. Vadiler, akarsuların yaptığı aşınmayla yanlamasına, derinlemesine gelişir. Konumu itibarıyla Bahçesaray'da birçok vadi bulunmaktadır. En önemlileri müküs çayı vadisi ve arınç deresi vadisidir.

Platolar ve yaylalar, Van ili topraklarının %33'ünü kaplamaktadır. Platolar genellikle dağların arasına sokulmaktadır. Van ilinin en önemli plato ve yaylaları doğuda Norduz bölgesinde yer alan yaylalardır. İlin en çok bilinen yaylaları arasında yer alan Trişin yaylası da bu bölgede bulunmaktadır. Bu yaylalar bölgedeki hayvancılık faaliyetleri bakımından büyük bir önem taşımaktadır.

Bahçesaray'da kuzey kesimlerinde bulunan Karabet Yaylası hayvancılık için önemlidir. Karapet Yaylasının yakınlarındaki Karabet Geçidi 2985 m. Türkiye Cumhuriyeti Karayollarının en yüksek rakımlı geçididir. Diğer önemli yaylalar arasında Sündüs (Miran) Yaylası, Han yaylası sayılabilir. Yaz mevsiminde yüksek yaylalara hayvancılık yapmak üzere Güneydoğu Anadolu bölgesinden göçebeler gelir, kış başlarken yaylaları terk ederler.

1.2.5 Riskli Alanlar

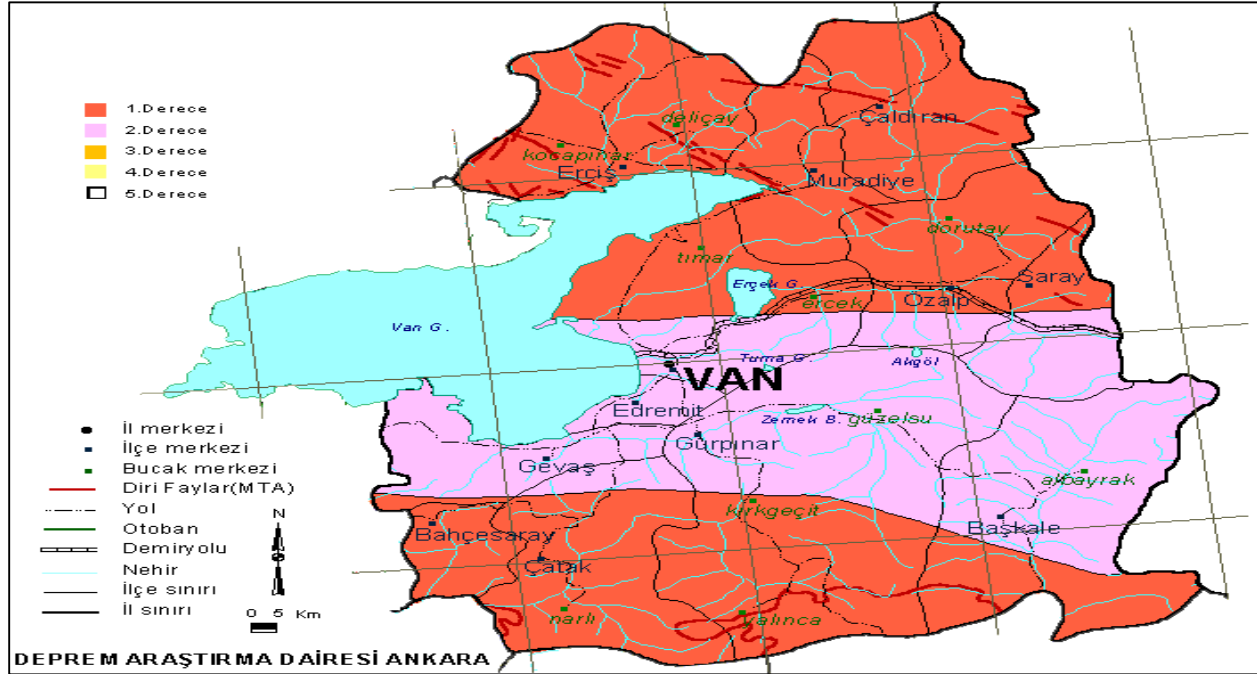
Topraklarının %53'ü dağlardan oluşan Van ili, yükseltileri 3.000 metreyi aşan volkanik dağlarla çevrilidir. Bunun yanında Van ilinin %59,93 gibi büyük bir kısmının %12'den fazla eğime sahip alanlardan oluştuğu görülmektedir. Van ili genelinde % 12'den az eğime sahip alanlar ise % 24,94'lük bir orana sahiptir. Yüksek derecede eğime sahip yerlerde riskli alanlardan bahsedilmektedir.

Riskli alanlar, erozyon, deprem vb. doğal afet riski taşıyan bölgeleri kapsamaktadır. Nitekim bu bölgeler, gerek yerleşim gerekse de tarım vb. ekonomik faaliyetler açısından risk oluşturduğu gibi diğer faktörler için de önem taşımaktadır. Bu bağlamda topografya ve jeomorfoloji kapsamında bu konulara da yer verilmiştir.

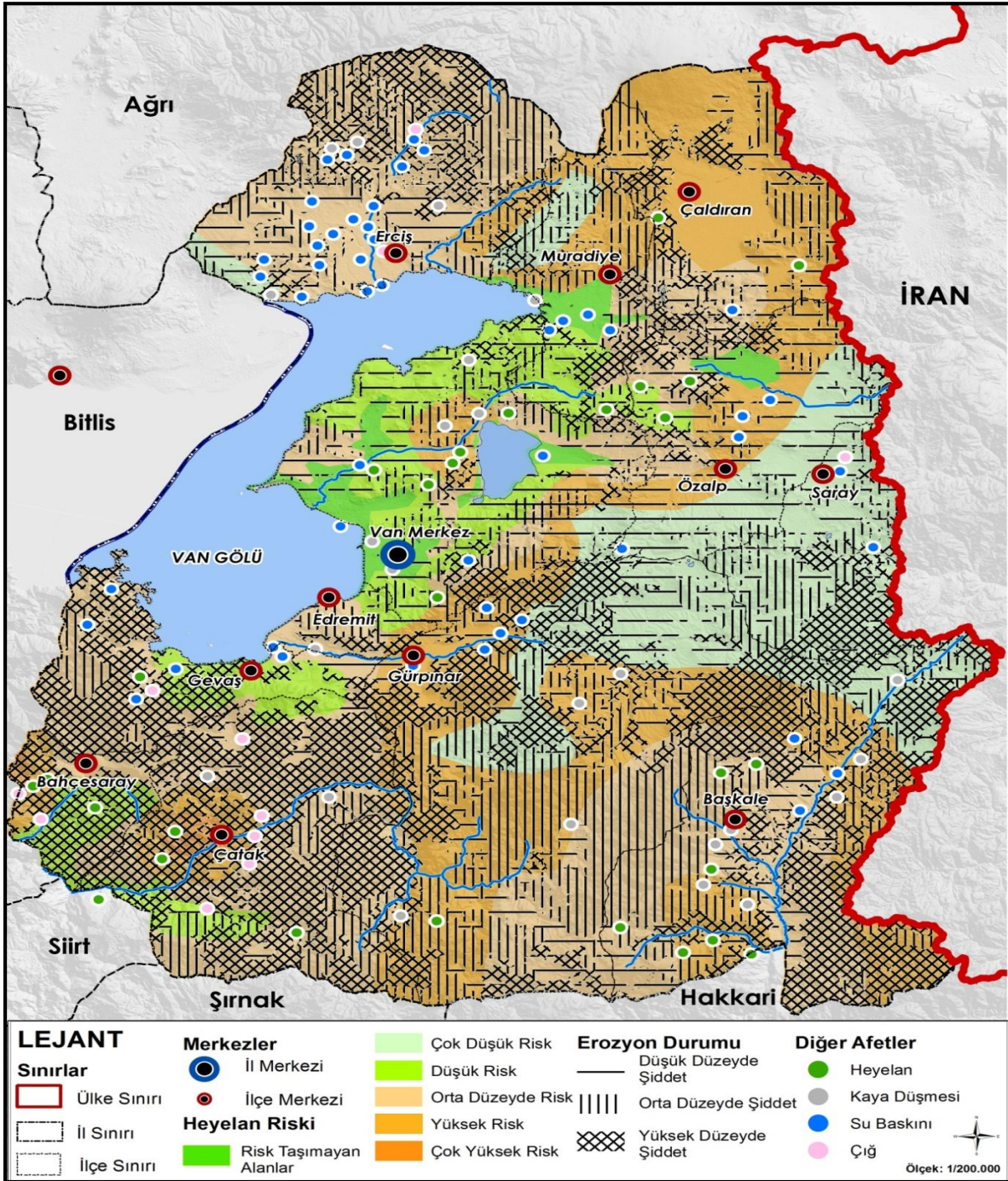
Bahçesaray ilçesi her ne kadar dağlık bir alanda kurulmuş olsa da 1. derece deprem bölgesi içerisinde yer almaktadır. Bahçesaray, aşağıdaki haritadan da anlaşılacağı üzere risk taşımayan alanlar arasında gösterilmektedir. Erozyon yönünden risklidir. Mevcut durumdan dolayı Bahçesaray'da sıkça çığ düşmesi görülmektedir.

Van ilinin güney kısmında eğimin yüksek olduğu dağlık alanlarda erozyon riski yüksektir. Bu bağlamda Gevaş, Bahçesaray ve Çatak ilçeleri topraklarının geneli ile Başkale ilçesinin kuzey ve doğusu, Gürpınar ilçesinin kuzeyi ve Erciş ilçesinin kuzeyi erozyon şiddetinin en yüksek olduğu alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır. (AVA)

Harita 3: Van Deprem ve Fay Hattı Haritası

Harita 4: Bahçesaray İlçesi Riskli Bölgeler

1.2.6 Genel Toprak Yapısı

Topografya, iklim ve ana madde farklılıkları nedeni ile Bahçesaray ilçesinde çeşitli büyüklükte toprak grupları oluşmuştur. Büyük toprak gruplarının yanı sıra Bahçesaray ilçesinde toprak örtüsünden yoksun bazı arazi tipleri de görülmektedir.(AVA)

Bahçesaray'da oransal olarak büyükten küçüğe doğru kestane rengi topraklar, kireçsiz kahverengi topraklar, kireçsiz kahverengi orman toprakları ve kahverengi orman toprakları bulunmaktadır. Toprak

yapısı sınıflandırması olarak da ekseriyetle VII. sınıf tarım toprakları olmak üzere sırasıyla VIII. sınıf tarım toprakları ve III. Sınıf tarım toprakları bulunmaktadır. Bahçesaray'da bulunan toprak çeşitleri ve toprak yapısı sınıflandırması ile ilgili bilgiler aşağıdadır.

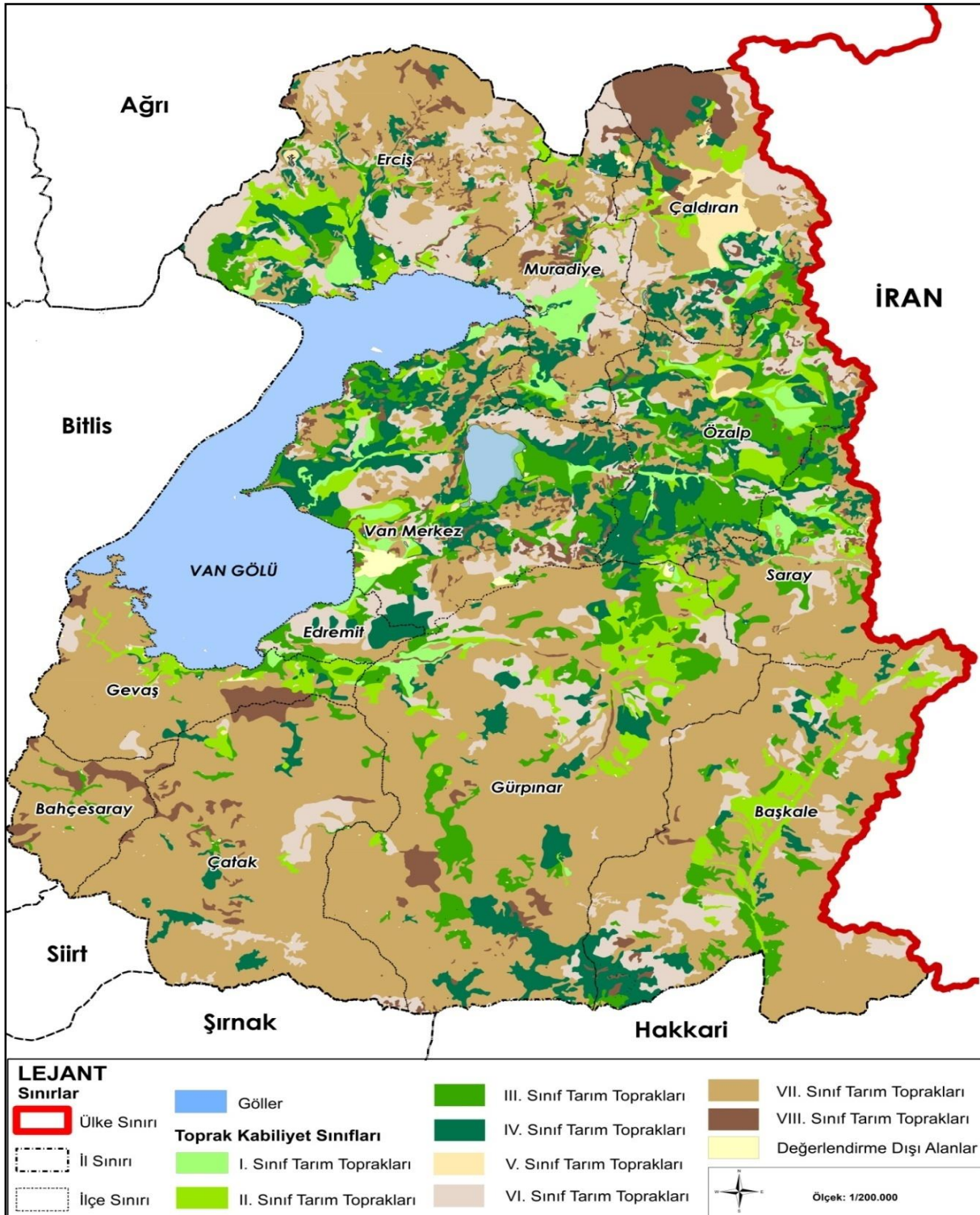
Kestane Rengi Topraklar: Kalsifikasyon ihtivaları sonucu profilleri kalsiyumca zengin, baz satürasyonları yüksek yapısı prizmatik, üst bünyede kil alt bünyede jips ihtiva eden zonal yapıda ABC profillerine sahip topraklardır. Kestane Rengi Topraklar Van ili genelinde en büyük toprak grubunu oluşturmakta ve 973.350 hektarlık alan kaplamaktadır.

Kireçsiz Kahverengi Topraklar: Düşük derecede organik maddeye sahip, asit karakterli ABC profilili zonal topraklardır. Genellikle kireç formasyonları içermeyen ana materyaller üzerinde, iyi drenajlı aluviyal konilerin, teras depozitlerinin ve alçak yamaç bölgelerinin stabil hale gelmiş kısımlarında bulunmaktadır. Van ilinde toplam 324.102 hektarlık alan kaplamaktadır.

SINIF- VII: VII. sınıf araziler 1.019.830 hektarlık bir alan kaplamakta ve Van ilinin % 53,3'lük kısmını oluşturmaktadır. VII. sınıf arazileri 606.631 hektarı kestane rengi topraklar, 22.828 hektarı kireçsiz kahverengi orman toprakları, 133.748 hektarı kahverengi topraklar, 247.104 hektarı ise kireçsiz kahverengi topraklardan oluşmaktadır. Bu arazilerin 1.242 hektarında kuru tarım, 1.305 hektarında sulu tarım yapılmaktadır. Bununla birlikte VII. sınıf araziler üzerinde 947.334 hektar çayır-mera alanı, 26.431 hektar orman funda arazisi ve 1.633 ha yerleşim alanı yer almaktadır.

SINIF- VIII: VIII. sınıf araziler 86.117 ha alan kaplamakta ve Van ilinin % 4,5'ini oluşturmaktadır. Bu arazilerin toprak gruplarına göre dağılımı ise 314 ha sazlık-bataklık, 1.683 ha ırmak- taşkın yatakları, 80.383 ha çıplak kaya ve moloz, 3.145 ha yerleşim alanı, 592 ha sahil kumulu, 2.318 ha su yüzeyi şeklindedir. Toprak türü kadar eğim ve toprak derinliğinin de oldukça önemli olduğu tarımda, tüm toprak sınıflarında yapılan kuru tarımda kullanılan toplam 291.965 hektarlık alanın %5,08'i düze yakın meyilde, %19,3'ü hafif meyilde, %49'u orta meyilde, %24,9'u dik meyilde, % 1,64'ü çok dik meyilde bulunmaktadır.

Harita 5: Bahçesaray İlçesi Arazi Kabiliyeti Sınıfları

Tablo 1: Van İlinin Arazi Kullanım Durumu

Arazi Kullanım	Alan Büyüklüğü (Ha)	Yüzde (%)
Akarsu-Dere Yatakları	257,81	0,01%
Göller - Göletler	190.400	9,14%
Baraj Gölü	1.871,18	0,09%
Sazlık ve Bataklık Alanlar	9.668,28	0,46%
Arıtma Tesis Alanı	16,24	0,00%
Depolama Alanı	4,49	0,00%
Ağaçlık Alan	108,39	0,01%
Fundalık Alanlar	90.111,01	4,32%
Orman Alanları	26.293,7	1,26%
Mera ve Çayırılık Alanlar	1.118.674,43	53,67%
Kuru Tarım Alanları	290.830,70	13,95%
Sulu Tarım Alanları	79.244,90	3,80%
Hayvancılık Tesisleri	14,05	0,00%
Dikili Tarım Alanları	62,05	0,00%
Havaalanı	266,47	0,01%
Liman ve İskeleler	22,06	0,00%
Üniversite Tesis Alanı	215,30	0,01%
Sanayi Alanları	226,61	0,01%
Küçük Sanayi Sitesi	127,84	0,01%
Organize Sanayi Bölgesi	139,14	0,01%
Taş - Kum Ocağı	4,68	0,00%
Turizm Tesis Alanı	8,56	0,00%
Askeri Alan	530	0,03%
Kentsel Yerleşik Alanlar	9.200,54	0,44%
Kırsal Yerleşik Alanlar	11.097,61	0,53%
Yerleşilemez Alan	254.803,64	12,23%
TOPLAM	2.084.200	100,00%

1.2.7 Akarsular, Göller ve Sulak Alanlar

İlçenin kuzeyinde bulunan ağırov dağı eteğindeki Serkahni (Çeşme başı) dedikleri membadan çıkan, Müküs (Bahçesaray) çayı olarak adlandırılan akarsu ilçeyi ikiye bölerek uzun ve dar vadiden geçtikten sonra Pervari ilçesi sınırına ulaşır. Müküs çayı kayak ve rafting sporları için çok elverişlidir.(many)

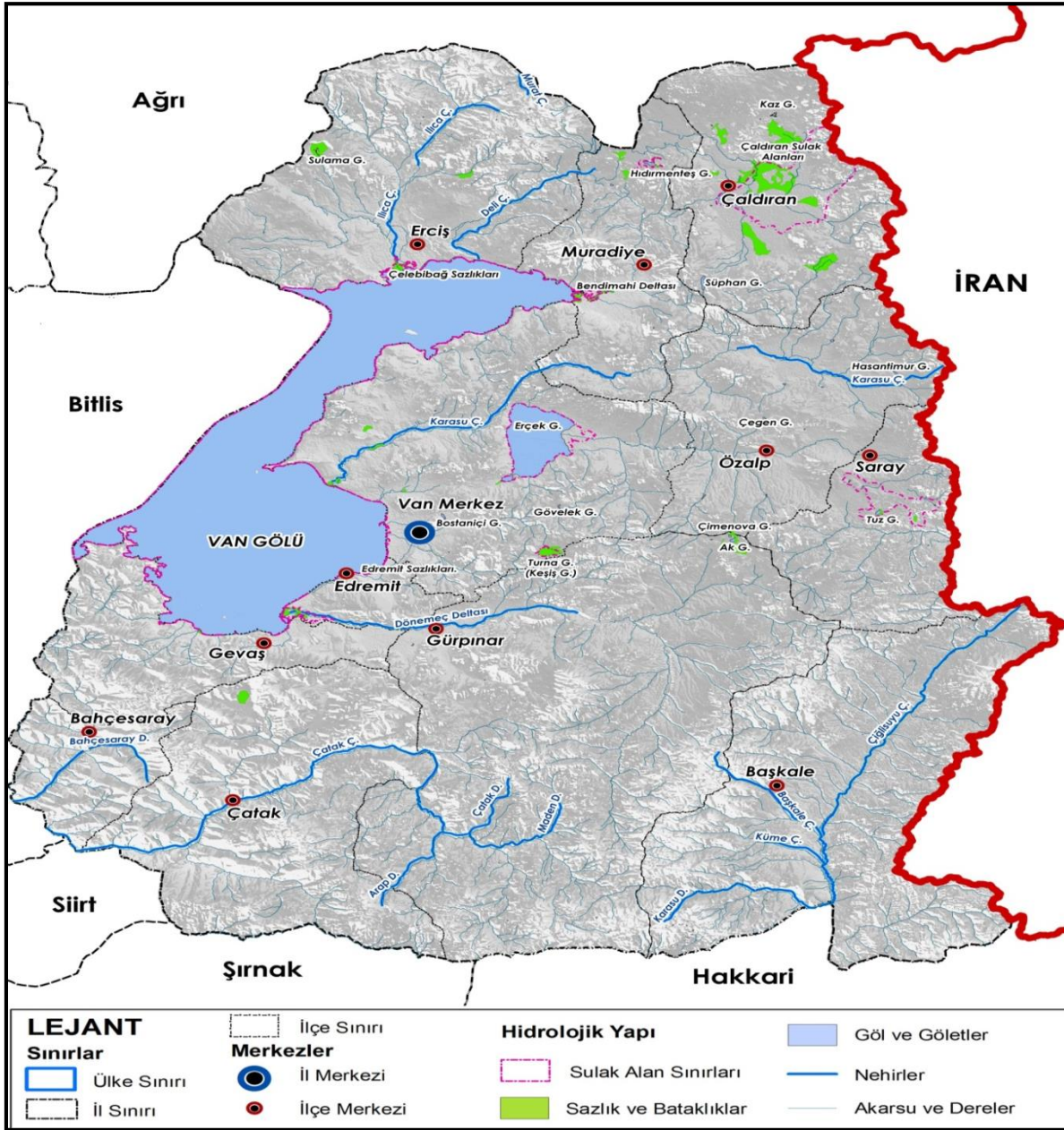
Şemsettin Sami Kamus-ul Alam adlı eserinde Dicle Irmağı'nın bir kolunun İskender Kalesi altından çıktığını yazmıştı. Adı geçen ve Dicle Irmağı'nın bir kolu olan Müküs Çayı ilçenin 2 km kuzeyinden çıkar. Bu çayın kaynağının takriben 3 km yukarısında, günümüzde de İskender Kalesi olarak bilinen kale kalıntıları hala mevcuttur. (many)

Resim 1: Bahçesaray'da Rafting

Resim= <http://www.vankulturturizm.gov.tr/TR,91591/rafting.html>(21.03.2016)

Harita 6: Bahçesaray İlçesi Hidrolojik Yapısı

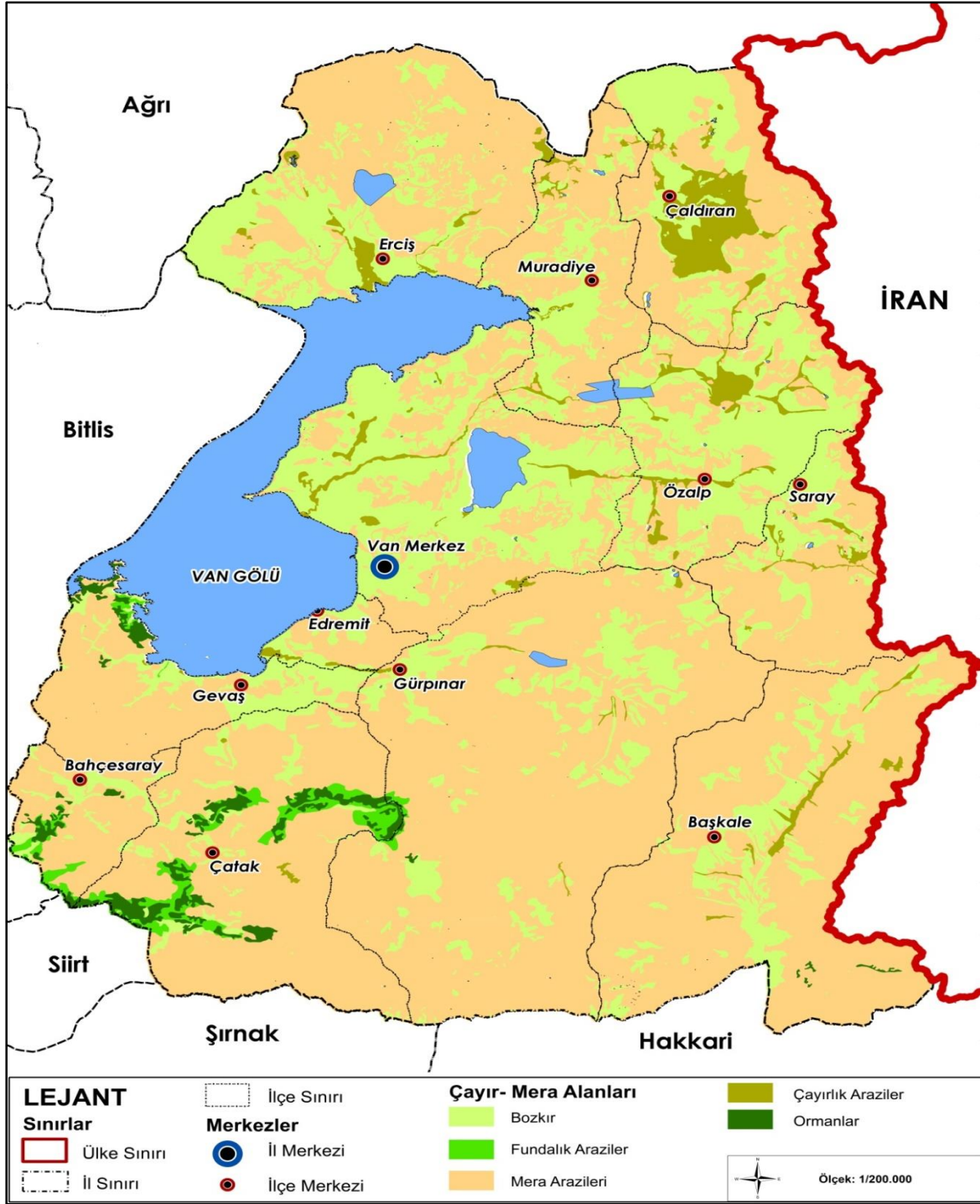

1.2.8 Çayır ve Mera Alanları

4342 Sayılı Mera Kanunu uygulamaları kapsamında Van'da toplam 548 yerleşim biriminde 765.449 ha. alanda tespit çalışmaları tamamlanmıştır. Bu alanlardan 245 yerleşim biriminin toplam 326.755 ha'lık kısmı tahdit edilerek 228 yerleşim birimine 293.431 ha. mera tahsisi yapılmıştır. 2014 yılı iş programı kapsamında Gülpınar ve Başkale ilçelerinde 64 yerleşim Tespit Programına, Gevaş, Çatak, Bahçesaray ilçelerinde ise 64 yerleşim birimi Tahdit Programına alınmış olup çalışmalar devam etmektedir. (Van ii çed 2014)

Van İli Orman Alanları haritasından da görüleceği üzere Bahçesaray'ın özellikle güneydoğu ve güneybatısında ormanlık alanlar mevcuttur.. Bu alanlarda ekseriyetle meşe görülmektedir.

Harita 7: Bahçesaray İlçesi Çayır ve Mera Alanları

Tablo 2: İlçeler Bazında Tarım Arazisi Kullanımı

İlçeler	Toplam	Tarım Arazisi Alanı (Ha)			
		İşlenen Tarım Arazisi		Nadas Alanı	Tarıma Elverişli Olup Kullanılmayan Arazi (ha)
		Sulanan	Sulanmayan		
Merkez	73.771,1	12.359,8	24.719,9	26.445,5	10.246
Bahçesaray	3.754,8	847,6	2.119	191,3	596,9
Başkale	42.108,7	20.332,9	13.332,9	4.993,9	3.449
Çaldıran	27.620,1	8.140	8.446,5	8.550,5	2.483,1
Çatak	20.443,1	8.530,9	4.233,3	4.195	3.483,9
Edremit	11.610	5.917,9	1.972,6	1.919,5	1.800
Erciş	56.077,9	13.726,7	11.164,6	18.086,6	13.100
Gevaş	7.656,4	6.548,4	854	236	18
Gürpınar	49.394,7	26.403,6	5.675,9	16.065,2	1.250
Muradiye	37.352	8.080,9	7.593	16.678,1	5.000
Gürpınar	32.971,5	3.673,8	13.541,4	13.734,2	2.022
Saray	9.436	3.117,2	4.881,1	437,7	1.000
Toplam	372.196,3	117.679,8	98.534,1	111.533,5	44.448,9

1.2.9 Sıcaklık

Bahçesaray ilçesindeki yirmi yıllık sıcaklık ortalamaları (1988-2007) esas alındığında, yıllık ortalama sıcaklık 8,65°C'dir. En yüksek değerler temmuz ayında ölçülmektedir. İlçede görülen en yüksek sıcaklık 21,45°C olarak ölçülmüştür. En düşük değer ölçülmesi kriterinde ise ocak ayı görülmektedir. Minimum değer -4,63 °C olarak ölçülmüştür. En yüksek sıcaklıklar temmuz ve ağustos aylarında, en düşük sıcaklıklar ise aralık, ocak ve şubat aylarında görülmektedir (AVA=>Muş Bitlis Van Çevre Düzeni Planı, 2009; Van İli Çevre Durum Raporu, 2011).

Tablo 3: Van'ın İlçelerinin 1988-2007 Yılları Arası Uzun Dönem İklim Verileri

İlçe	Aylar											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Muradiye	-5.55	-4.68	0.29	7.03	12.68	17.80	22.45	21.91	16.60	9.77	3.18	-2.62
Özalp	-10.13	-8.68	-2.04	5.53	10.82	16.08	20.69	20.17	14.79	7.92	0.99	-6.31
Gevaş	-3.63	-3.14	1.21	8.16	12.92	17.89	21.69	20.91	16.50	10.10	3.83	-1.12
Merkez	-3.58	-3.13	1.03	7.48	13.03	18.06	22.21	21.83	17.18	10.65	4.42	-0.89
Erciş	-5.70	-4.96	0.19	6.69	12.39	17.48	21.71	20.97	15.53	9.21	2.93	-2.71
Bahcesar	-	-1.83	3.27	8.4	11.3	16.5	21.45	19.4	15.4	10.5	4.1	-0.23

BAHÇESARAY İLÇE ANALİZİ

ay	4.63			3	3	0		5	0	0	7	
Gürpınar	- 4.39	-3.45	1.01	7.7 5	12.5 4	17.2 6	20.76	19.9 6	15.5 3	9.94	3.2 2	-2.62
Çaldıran	- 11.9 5	- 11.0 2	- 4.26	4.3 3	10.1 5	14.8 1	19.25	18.8 3	1432	7.28	0.3 7	-8.16
Başkale	- 6.92	-6.11	- 1.77	4.7 2	9.67	15.2 5	19.67	19.5 7	15.2 7	8.22	1.1 0	-4.50
Ortalama	- 6.28	-5.22	- 0.12	6.6 8	11.7 3	16.7 9	21.10	20.4 0	15.6 8	9.29	2.6 1	-3.24

Aşağıdaki tabloda ise 2016 yılına kadar olan uzun dönem iklim verileri mevcuttur. Yukarıdaki tablo ile aşağıdaki tablo karşılaştırıldığında aradan geçen 9 yıllı birlikte kışların ılıklaştığı ve yazların da daha sıcak geçtiği görülmektedir. 2016 yılı itibariyle elde edilen iklim verilerine göre yıllık ortalama sıcaklık değeri 1,4 °C artarak 10,05 °C değerine gelmiştir. Yukarıdaki tablo incelendiğinde kış ayında ortalama sıcaklık değeri -2,23 °C ve yaz ayında ise 19,13 °C olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu değerler 2016 yılına gelindiğinde kış ayında ortalama sıcaklığın 0,83 °C artışla -1,4 °C'ye geldiği ve yaz ayında ise 2,67 °C artışla 21,8 °C'ye geldiği görülmektedir.

Tablo 4: Bahçesaray'ın 2016 Yılına Kadar Olan Süreç Uzun Dönem İklim Verileri

	Aylar											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Maksimum	11,0	13,4	22,7	27,2	28,1	31,1	33,8	35,2	35,0	25,4	17,3	15,5
Minimum	-15,3	-14,3	-11,9	-7,7	0,0	4	9,6	9,6	-0,1	-1,3	-9	-15
Ortalama	-2,6	-0,9	3,3	8,8	14	19,6	22,9	22,9	17,9	11,3	4,2	-0,7

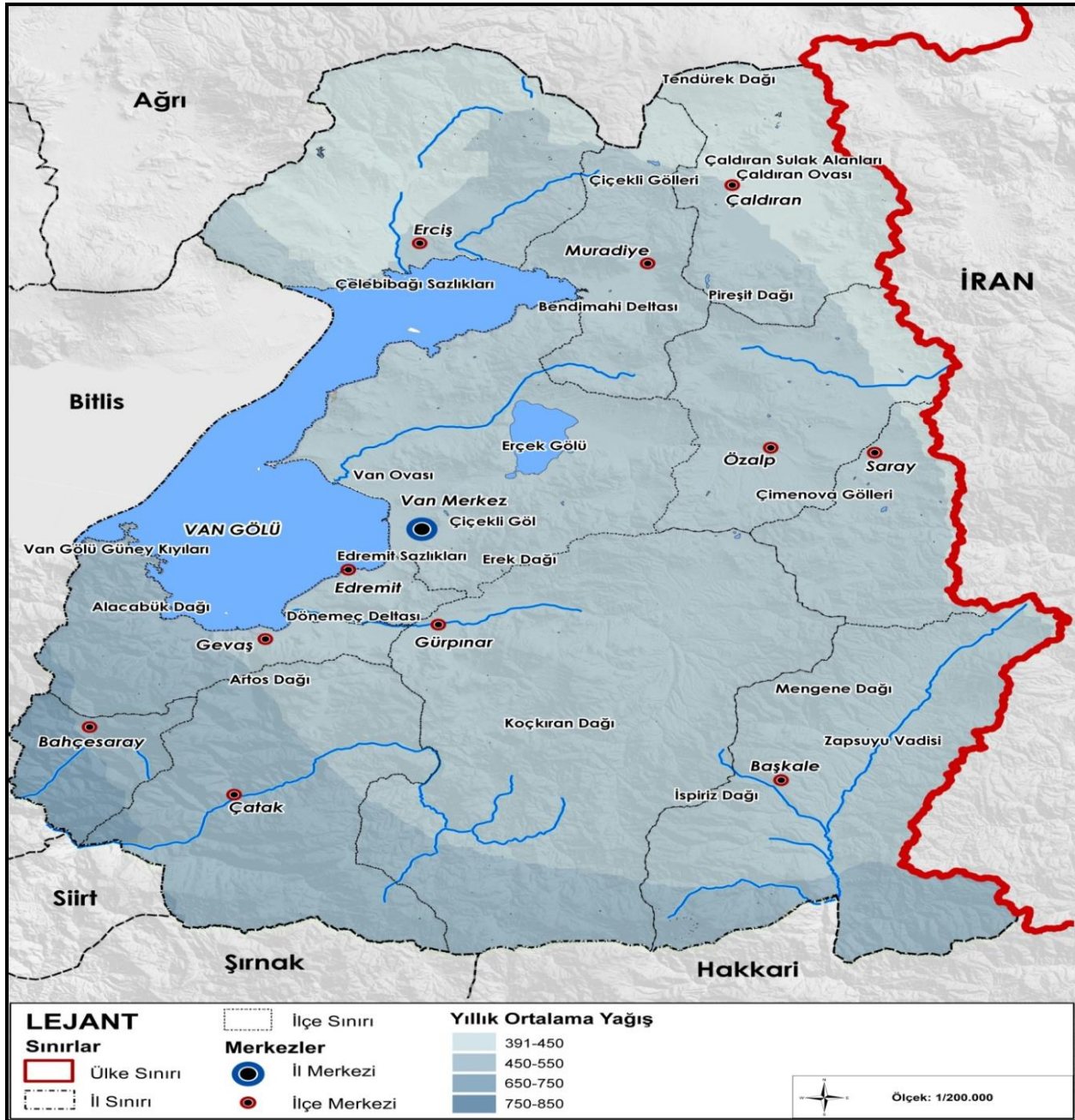
Tablo 5: Van İli 1988-2007 Yılları Arası Uzun Dönem İklim Verileri

Aylar	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Yıllık
Ortalama Sıcaklık (°C)	-3,0	-2,3	2,0	8,2	13,5	18,7	22,7	22,5	17,5	11,6	4,6	-0,3	9,6
Ortalama Yüksek Sıcaklık (°C)	2,1	2,7	6,7	12,9	18,3	23,8	27,9	28,2	23,8	17,6	9,9	4,6	14,9
Ortalama Düşük Sıcaklık (°C)	6,8	-6,3	-1,9	3,5	7,8	12,0	15,9	16,0	11,6	6,8	0,8	-3,8	4,6
En Yüksek Sıcaklık (°C)	9,4	10,2	19,8	24,0	28,3	33,2	37,0	35,1	33,1	27,0	17,2	14,9	37,0
En Düşük Sıcaklık (°C)	-22,6	-21,0	-17,0	-9,8	0,0	4,6	8,4	7,0	1,4	-3,0	-12,0	-20,3	-22,6
Ortalama Bağıl Nem (%)	65	65	65	60	54	48	45	43	46	57	64	66	56
Ortalama Buhar Basıncı (hPa)	3,4	3,6	4,8	6,5	8,5	10,6	12,8	12,1	9,4	7,9	5,6,	4,2	7,5
Ortalama Bulutluluk (0-10)	5,0	4,9	5,1	5,0	3,8	2,1	1,7	1,3	1,3	3,5	4,5	5,3	3,6
Ortalama Açık Günler Sayısı (bult.0,0-1,9)	6,5	5,9	6,2	5,6	9,2	17,3	19,5	22,9	22,1	10,8	7,8	5,5	139,3
Günlük Ort. Güneşlenme Şiddeti (cal/cm². dk)	241,0	332,8	420,2	491,7	589,1	671,2	649,5	590,1	506,1	353,9	250,7	202,2	441,6
Ortalama Toplam Yağış Miktarı (mm)	32,8	26,3	49,0	59,6	41,0	18,3	6,4	3,7	15,2	41,9	53,6	46,6	394,4
Ortalama Kar Yağışlı Gün Sayısı	9,6	9,4	9,0	2,0	0,2	-	-	-	0,1	0,1	3,2	7,7	41,1
41,1En Yüksek Kar Örtüsü Kalınlığı (cm)	72,0	60,0	32,0	15,0	4,0	-	-	-	-	3,0	34,0	120,0	120,0
Ortalama Rüzgâr Hızı (m/s)	2,2	2,3	2,4	2,6	2,5	2,5	2,5	2,6	2,6	2,4	2,4	2,1	2,4
En Hızlı Esen Rüzgarın Yönü ve Hızı (m/s)	SE 26,0	S 32,0	SE 26,6	SSW 25,6	SW 32,2	S 26,7	ENE 24,8	SSE 22,7	WNW 25,0	SW 23,6	SSE 29,7	SSE 26,8	SW 32,2

1.2.10 Yağış

Van'a yağışın büyük bir kısmı Kış mevsiminde düşmekte olup yağışlı geçen 85 günün 35'inde kar yağmaktadır. Kar yağışlarının görüldüğü devre kasım başından mart sonuna kadar devam etmektedir. İlin güney kesimi kuzey kesimine göre daha fazla yağış almaktadır. Bahçesaray, Çatak ilçeleri ile Gürpınar ve Başkale ilçelerinin güneyi en fazla yağış alan bölgelerdir (Muş Bitlis Van Çevre Düzeni Planı, 2009; Van İli Çevre Durum Raporu, 2011).

Harita 8: Yıllık Ortalama Yağış Miktarı

1.3 İlçe'nin İdari Yapısı

Bahçesaray'da 15 köy bulunmaktadır. Van'daki köylerin %2,60'ı ve bölgedeki köylerin %1,05'i Bahçesaray'da bulunmaktadır.

Tablo 6: Bölgede Yer Alan İlçe, Mahalle ile Bölgenin Yüzölçümüne İlişkin Genel Bilgiler, 2016

	İlçe Sayısı	Mahalle Sayısı	Köy Sayısı ³	Yüzölçümü (Göl Hariç-km ²)
Bahçesaray	-	5	15	490
Van	13	114	576	19.300
TRB2	30	397	1429	41.558
Türkiye	970	31.389	18.938	769.604

Kaynak:

<http://www.e-icisleri.gov.tr> - <http://www.koylerimiz.info> - <http://www.tuik.gov.tr/> (erişim 10.02.2016)

Aşağıda köy tablosu gösterilmiştir. Köy tablosu incelendiğinde ilçeye en yakın köyün 1 km. uzaklıkla Bağcılar Köyü olduğu görülmektedir. İle yakınlık baz alındığında 23 km. ile Altındere Köyü başı çekmektedir. Nüfus verisi olarak bakıldığında 1294 kişilik nüfusa sahip olan Güneyyamaç Köyü en kalabalık köy olma statüsüne sahiptir.

Tablo 7: Bölgede Yer Alan Köylerin İlçeye Uzaklığı İle Uzaklığı ve Nüfus Bilgileri, 2016

Köyün Adı	İlçeye Uzaklık	İle Uzaklık	Nüfus
Akyayla Köyü	25 km	133 km	775
Altındere Köyü	15 km	23 km	1130
Altıntaş Köyü	24 km	32 km	454
Bağcılar Köyü	1 km	120 km	836
Çatbayır Köyü	9 km	117 km	1127
Cevizlibelen Köyü	8 km	116 km	1208
Çömlekçi Köyü	12 km	120 km	350
Doğanyayla Köyü	12 km	120 km	775
Elmayaka Köyü	7 km	115 km	865
Güneyyamaç Köyü	17 km	125 km	1294
Kaşıkcılar Köyü	16 km	124 km	787
Paşaköy Köyü	12 km	120 km	58
Ulubeyli Köyü	17 km	125 km	377
Yaşlıkavak Köyü	18 km	126 km	622
Yaylakonak Köyü	25 km	133 km	603

Kaynak:

<http://www.yerelnet.org.tr> - <http://www.tuik.gov.tr> (erişim 10.02.2016)

³ İdari statü açısından 12.11.2012 yılında resmi gazetede yayımlanan Kanun Hükmünde Kararname'nin 6360 kanun numarasının 1. Maddenin 1. Fıkrası gereği; Van ilinin sınırları il mülki sınırları olmuş olup aynı adla büyükşehir belediyesi kurulmuş ve il belediyesi, büyükşehir belediyesine dönüştürülmüştür. Böylelikle köyler ortadan kalkmıştır fakat biz burada yine de köy olarak belirtiyoruz.

2 Sosyo-Kültürel Yapı

2.1 Nüfus

Bahçesaray, Van, TRB2 ve Türkiye için 2011 yılından 2015 yılına kadar 5 yıllık toplam nüfus değerleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir (Bkz. Tablo x). 2015 adrese dayalı nüfus kayıt sistemi incelendiğinde 15.619'luk nüfus ile Bahçesaray ilçesi Van'ın en az nüfusa sahip ilçesidir. Tablo incelendiğinde 2011 yılında 17.491 olan nüfus 2015 yılına gelindiğinde yüzde 10,703'lük azalışla 15.619'a gerilemiştir. Bunun aksine Van, TRB2 ve Türkiye nüfusları sırasıyla yüzde 7,22 – yüzde 3,83 ve yüzde 5,38 seviyelerinde artmıştır. Bahçesaray'daki gözle görülür düşüşün başlıca nedenleri arasında işsizlik yüzünden göç gösterilebilir.

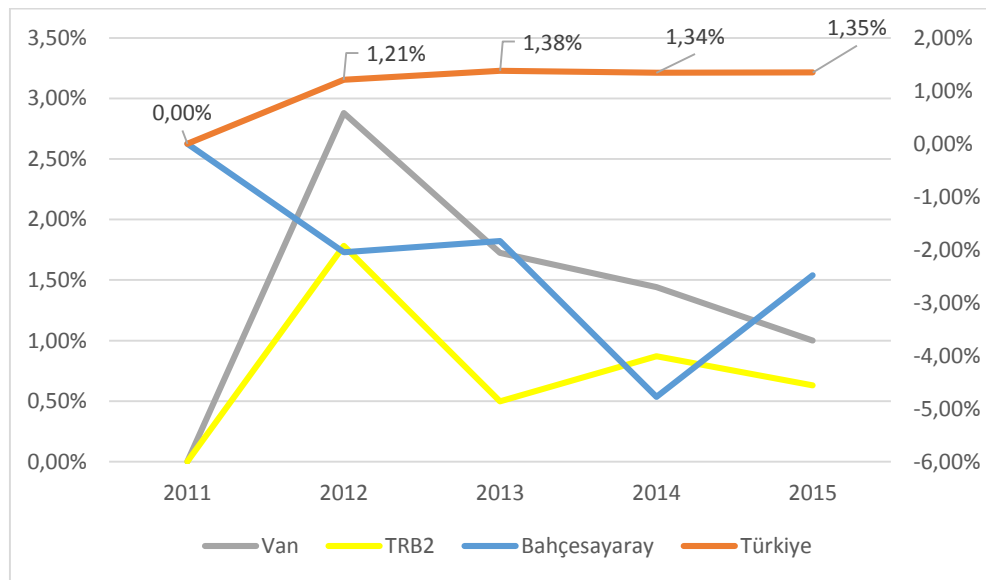
Tablo 8: 2010-2015 Yılları Arası Bölge Nüfusu, 2015

	Bahçesaray	Van	TRB2	Türkiye
2011 ADNK	17.491	1.022.532	2.046.027	74.724.269
2012 ADNK	17.133	1.051.975	2.082.470	75.627.384
2013 ADNK	16.819	1.070.113	2.092.863	76.667.864
2014 ADNK	16.016	1.085.542	2.111.068	77.695.904
2015 ADNKS	15.619	1.096.397	2.124.349	78.741.053

Kaynak: TÜİK 2015 ADNKS (erişim tarihi: 04.03.2016)

Bölgedeki nüfus değişim hızı Grafik-x yardımıyla görülebilir. Grafiğin sol tarafta bulunan eksenini Van ve TRB2 bölgesini gösterirken, sağ taraftaki eksenini Bahçesaray ve Türkiye'yi göstermektedir. Grafiğin okunabilirliğini arttırmak amacı ile Türkiye eğrisinin üzerine etiketler eklenmiştir. Grafikte dikkat çeken nokta Van, TRB2 ve Türkiye'nin nüfuslarının her geçen yılda artışına karşılık Bahçesaray'ın her geçen yılda azalmasıdır. Grafik incelendiğinde Türkiye'nin nüfus artışı neredeyse lineer olarak artıyorken, Bahçesaray'daki çizginin zikzak çizmesi henüz bir dengeye ulaşamadığını göstermektedir. Van ve TRB2 bölgesinin değerleri incelendiğinde birbirine paralel bir durum söz konusudur.

Grafik 1: İlçede Nüfus Artış Hızının Değişimi, 2015

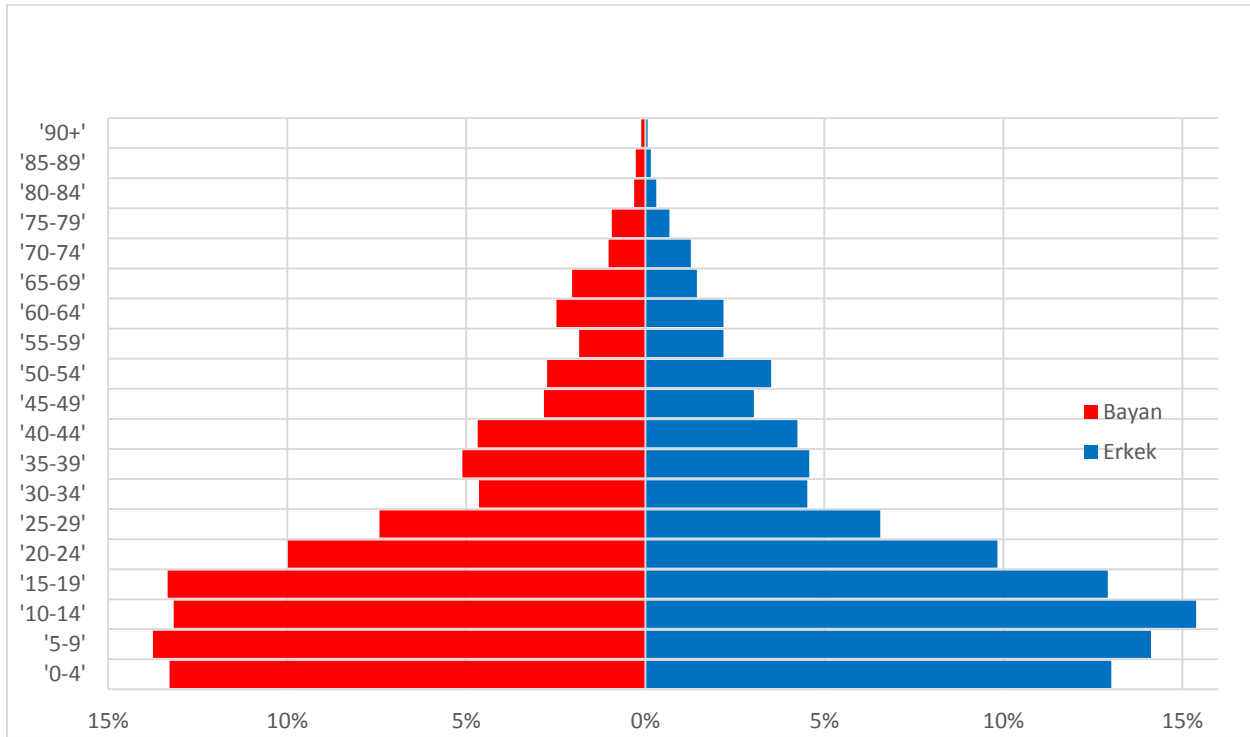

Kaynak: TÜİK, Genel Nüfus Sayımları ve Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (erişim 09.03.2016)

*TÜİK verileri kullanılarak tarafımızca çizilmiştir.

Bahçesaray'da beşerli yaş guruplarına göre nüfus piramidi Grafik-2 ile gösterilmiştir. Nüfus Piramidi olarak Gerileyen Nüfus Piramidi (Asimetrik Şekilli Nüfus Piramidi) şeklinde olan piramit doğum oranı fazla ancak son yıllarda doğum oranını azaldığını göstermektedir. Grafik yorumlandığı zaman 0-19 yaş aralığının fazlalığı göze çarpmaktadır. 0-19 yaş aralığından sonra da dikkat çekici şekilde düşüş söz konusudur. Bunun sebepleri arasında erkeklerin iş bulmak için ilçe dışına girmesi, üniversite okumak için ilçe dışına gitmesi; bayanlarınsa yine aynı şekilde erkeklere göze nispeten az olsa da üniversite okumak için ilçeyi terk etmeleri ve evlenerek farklı yerlere gitmeleri gösterilebilir.

Grafik 2: Bahçesaray'ın Nüfus Piramidi, 2015

Kaynak: TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (Erişim Tarihi: 09.03.2016).

* TÜİK verileri kullanılarak tarafımızca çizilmiştir.

Nüfus bağımlılığı kavramı "15-64" yaş grubundaki her 100 kişi için "0-14" ve "65 ve daha yukarı" yaş gruplarındaki bakmakla yükümlü olduğu kişi sayısıdır. ISAC'a göre tekli yaşlar ve 5'erli yaş grupları (0-4, 5-9, 10-14, ..., 85+) kullanılmıştır. "15-64" yaş grubundaki nüfus üretime katkı sağladığından, "üretken nüfus" olarak tanımlanmaktadır. "0-14" yaş grubundaki nüfus "genç nüfus", "65+" yaş grubundaki nüfus ise "yaşlı nüfus" olarak tanımlanmakta ve bu iki grup genel olarak ekonomik anlamda bağımlı nüfus olarak kabul edilmektedir. (Kaynak: TÜİK - Veri: Kapsam, Dönem ve Zamanlama). Bahçesaray, Van, TRB2 ve Türkiye'de bağımlılık oranları aşağıdaki tabloda verilmiştir. Tablodaki en dikkat çekici nokta Bahçesaray, Van ve TRB2 bölgelerindeki genç bağımlılık oranlarındaki Türkiye ile karşılaştırılınca elde edilen yüksek değer ve aynı şekilde yaşlı bağımlılık oranının da Türkiye seviyesinin altında kalmasıdır. Bunun sebebi Bahçesaray, Van ve TRB2 bölgelerinde Türkiye ortalamasına nispeten genç nüfusun fazla, üretken nüfusun az ve yaşlı nüfusun az olmasıdır.

Tablo 9: Bölgede Bağımlılık Oranları, 2015

	Genç Bağımlılık Oranı (0-14 /15-64)*100	Yaşlı Bağımlılık Oranı (65+ /15-64)*100	Toplam Bağımlılık Oranı (0-14(+)+65+/15-64)*100
Bahçesaray	76.1669	7.932579	84.09948
Van	60.89012	5.92875	66.81887
TRB2	59.22527	6.344067	65.56934
Türkiye	35.39423	12.17258	47.56681

Kaynak: TÜİK 2015 ADNKS (erişim tarihi: 09.03.2016)

2.2 Göç

Aşağıdaki tabloda Bahçesaray, Van, TRB2 ve Türkiye'ye ait göç bilgileri verilmiştir (bkz tablo x). Tablo incelendiğinde TRB2 Bölgesi'nde net göç (Bölgeye gelenler – Bölgeden gidenler) -40.304 kişi olarak gerçekleşirken net göç hızı binde -18,79 olarak hesaplanmıştır. Van için bu değerler sırasıyla -17.569 kişi ve binde -15,9 ve Bahçesaray içinse -527 ve binde -33.18 olarak hesaplanmıştır. Burada dikkat çeken nokta Van, TRB2 ve Bahçesaray'ın vermiş olduğu fazla göç miktarıdır. Bunun nedenleri arasında da ekonomik problemler, güvenlik problemleri gösterilebilir.

Tablo 10: Bölgenin Aldığı ve Verdiği Göç, Net Göç ve Net Göç Hızı, 2014

	ADNKS 2015 Nüfusu	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç	Net Göç Hızı
Bahçesaray	15.619	281	808	-527	-33.18
Van	1.096.397	30.492	48.061	-17.569	-16,02
TRB2	2.124.349	63.396	103.700	-40.304	-19.97
Türkiye	78.741.053	2.720.438	2.720.438	0	0

Kaynak: TÜİK ADNKS (Erişim 09.03.2016)

Aşağıdaki tablo incelendiğinde dikkat çekici nokta 11.563 Bahçesaray nüfusuna kayıtlı insanın İstanbul'da yaşamasıdır. Bu rakam Bahçesaray'ın nüfusunun yüzde 72.41'ine tekabül etmektedir. İstanbul'un 2015 yılı nüfusu 14.657.434'tür. Bu nüfusun yüzde 3.82'sini TRB2 nüfusuna kayıtlı insanlar oluşturmaktadır.

Tablo 11: Üç Büyük Şehirde Bahçesaray, Van ve TRB2 Nüfusuna Kayıtlı İnsan Varlığı

	İstanbul	Ankara	İzmir
Bahçesaray	11.563	440	123
Van	191.979	21.521	27.138
TRB2	560.041	51.190	119.454

Kaynak: TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, 2015 (Erişim: 09.03.2016)

2.3 Eğitim

İlçenin eğitim altyapısı, okulöncesi, ilkokul, ortaokul, lise ve dengi okullar olarak incelenmiştir. İlçede herhangi bir fakülte veya yüksekokul bulunmamaktadır. Bu yüzden bir bölgenin eğitim altyapısı incelenirken, incelemeye dâhil edilen üniversite, fakülte, yüksekokul verileri burada mevcut olmadığından yazılmamıştır.

Üniversitelerin veya yüksekokulların kurulduğu bölgelere sağladığı ekonomik ve kültürel katkılar düşünüldüğünde ilçeye bir yüksekokulun taşınması veya kurulması ilçeye büyük faydalar sağlayacaktır.

Genel olarak okul sayısı, derslik sayısı, öğretmen sayısı öğrenci sayısı ele alınarak incelendiğinde Bahçesaray ilçesinde eğitim altyapısının Van ili geneline göre yetersiz kaldığı görülmektedir.

İlçede 15 anaokulu, 49 ilköğretim, 1'i meslek lisesi olmak üzere 2 tane de lise bulunmaktadır. Bu okullarda okuyan öğrencilerin toplam sayısı 5144 iken toplam öğretmen sayısı ise 334'tür.

Tablo 12: Bahçesaray, Van, TRB2 Genel Eğitim Verileri

		Okul sayısı	Öğrenci sayısı	Öğretmen sayısı	Derslik sayısı
Bahçesaray	Anaokulu	15	262	18	15
	İlköğretim	49	4096	273	169
	Genel ortaöğretim	1	136	12	15
	Mesleki ve Teknik Ortaöğretim	1	650	31	23
Van	Anaokulu	661	22.182	1.126	1.019
	İlköğretim	1 232	237.548	10.501	7.398
	Genel ortaöğretim	42	37.671	1.324	856
	Mesleki ve Teknik Ortaöğretim	76	44.476	2.218	1.399
TRB2	Anaokulu	1.283	39.457	2.039	1.846
	İlköğretim	2.872	467.523	21.174	15.684
	Genel ortaöğretim	90	79.734	2.560	1.556
	Mesleki ve Teknik Ortaöğretim	155	85.620	4.425	2.474

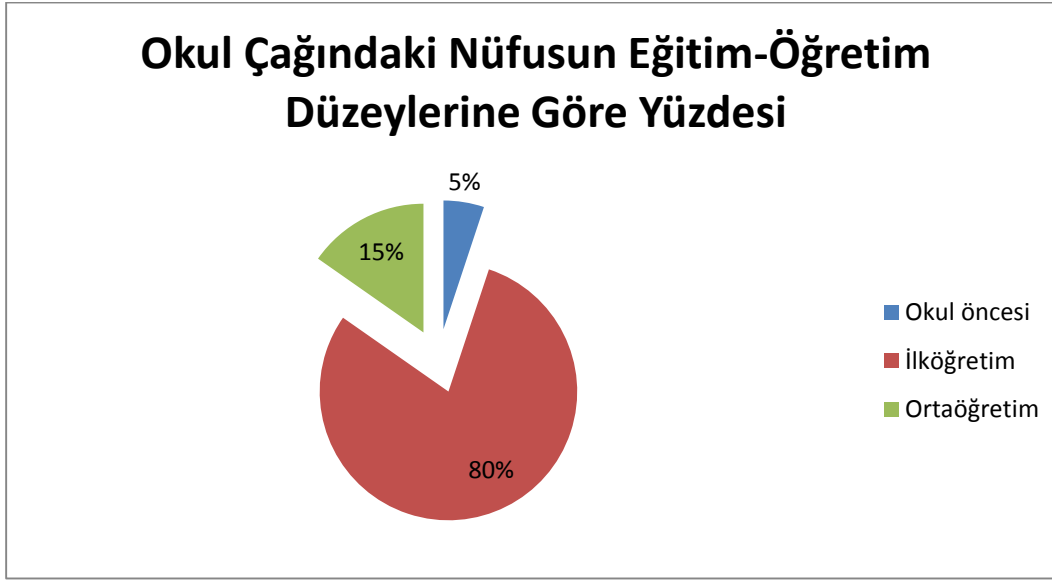
Kaynak: TÜİK Veri tabanı, Çatak İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü

Van ili geneline bakıldığında ildeki anaokullarının %2,27'si, ilköğretimlerin %3,98'i, genel ortaöğretimlerin %2,38'i, mesleki ve teknik ortaöğretimlerin ise %1,32'si Bahçesaray ilçesinde bulunmaktadır.

Nüfus eğitim profili incelendiğinde okul çağındaki nüfusun %5'i anaokulu, %80'i ilköğretim, %15'i ortaöğretim düzeyinde eğitim görmektedir. (Bkz. Grafik 3)

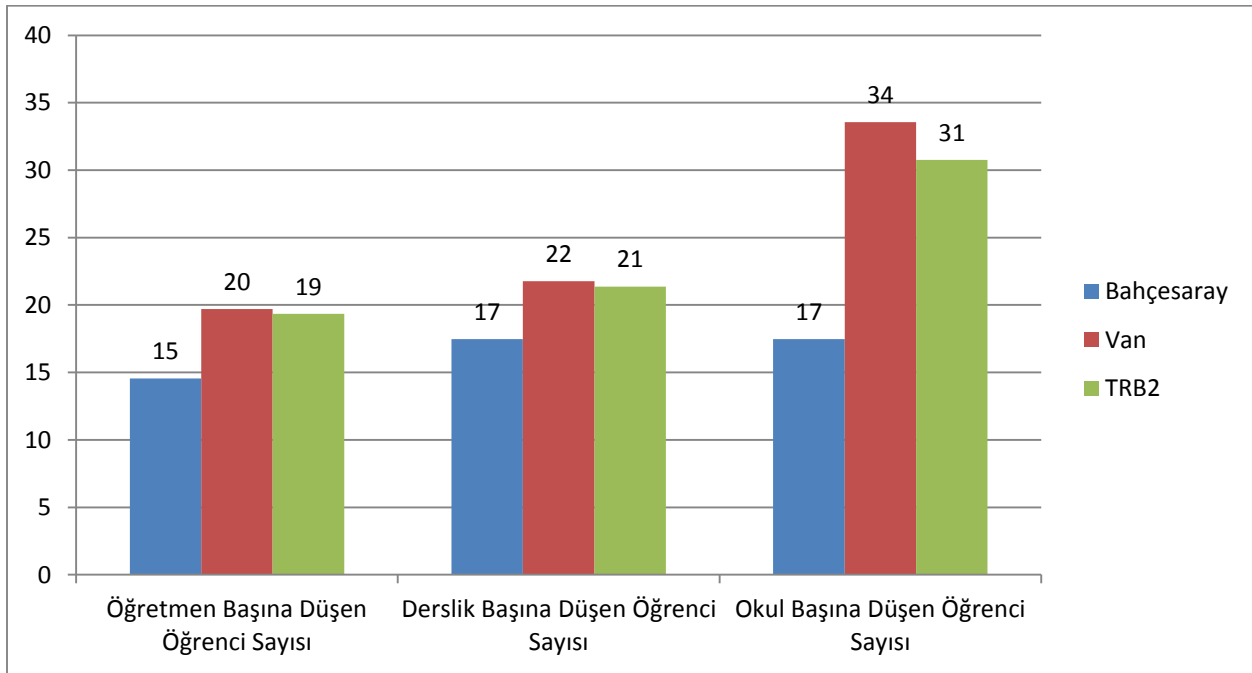
Okulöncesi eğitimin çocuğun sosyalleşmesi, yardımlaşma gibi bazı değerleri daha küçük yaşta kazanması ve de uzun soluklu eğitim hayatına psikolojik olarak hazırlanması açısından önemli bir yeri bulunmaktadır. Bundan dolayı ilçedeki okulöncesi eğitiminin geliştirilmesi için daha çok desteklenmesi gerekmektedir.

Grafik 3: Okul Çağındaki Nüfusun Eğitim-Öğretim Düzeylerine Göre Yüzdesi

Bahçesaray'da okul öncesi seviyede öğretmen ve derslik başına düşen öğrenci sayıları Grafik-4 ile gösterilmiştir. Bahçesaray'da 1 anaokulunda 17 öğrenci eğitim almaktadır. Grafikteki değerler incelendiğinde tüm değerlerin ortalamasının altında seyrettiğini görmekteyiz. Grafik incelendiğinde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı ve derslik başına düşen öğrenci sayılarında çok aşırı fark yokken okul başına düşen öğrenci sayısında aşırı bir fark mevcuttur.

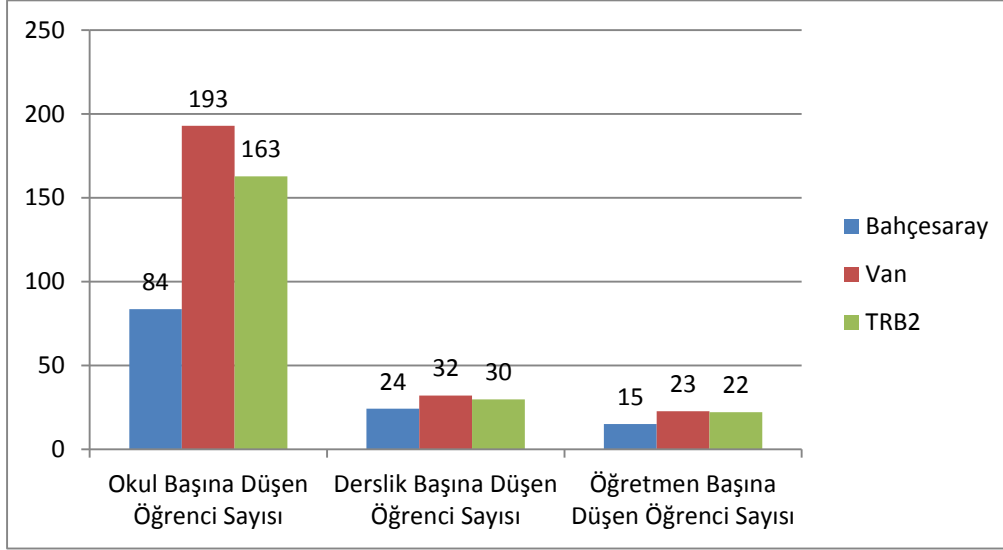
Grafik 4: Okulöncesi Seviyede Öğretmen ve Derslik Başına Öğrenci Sayıları, 2014-2015

Kaynak: TRB2 Bölgesi İl Millî Eğitim Müdürlükleri ve TÜİK Veri tabanı

Bahçesaray, Van ve TRB2 bölgelerinde İlköğretim seviyesinde okul, öğretmen ve derslik başına düşen öğrenci sayıları Grafik-4 ile gösterilmiştir. Grafik incelendiğinde bir önceki grafikte olduğu gibi tüm değerlerin düşük olduğu görülmektedir. Derslik başına düşen öğrenci sayısı ve öğretmen başına düşen öğrenci sayıları her ne kadar birbirinden çok uzak olmasa da okul başına düşen öğrenci sayısında Bahçesaray çok geride bulunmaktadır.

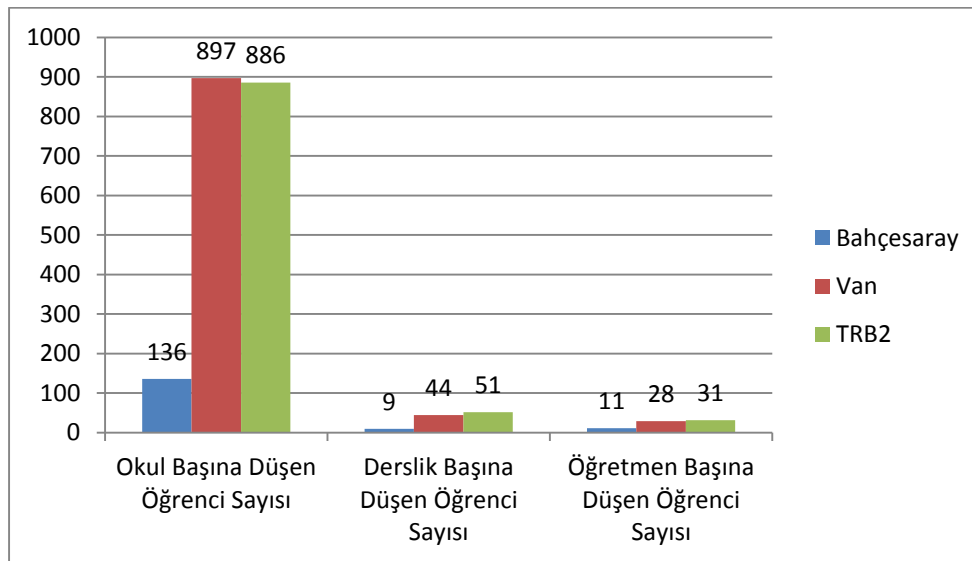
Grafik 5: İlköğretim Seviyesinde Okul, Öğretmen ve Derslik Başına Öğrenci Sayıları, 2014-2015

Kaynak: TRB2 Bölgesi İl Milli Eğitim Müdürlükleri ve TÜİK Veri tabanı

Bahçesaray, Van ve TRB2 bölgelerinde genel ortaöğretim seviyesinde okul, öğretmen ve derslik başına düşen öğrenci sayıları **Hata! Başvuru kaynağı bulunamadı.** ile gösterilmiştir. Grafik incelendiğinde önceki grafiklerde olduğu gibi tüm değerlerin düşük olduğu görülmektedir. Derslik başına düşen öğrenci sayısı ve öğretmen başına düşen öğrenci sayıları her ne kadar birbirinden çok uzak olmasa da okul başına düşen öğrenci sayısında Bahçesaray çok geride bulunmaktadır.

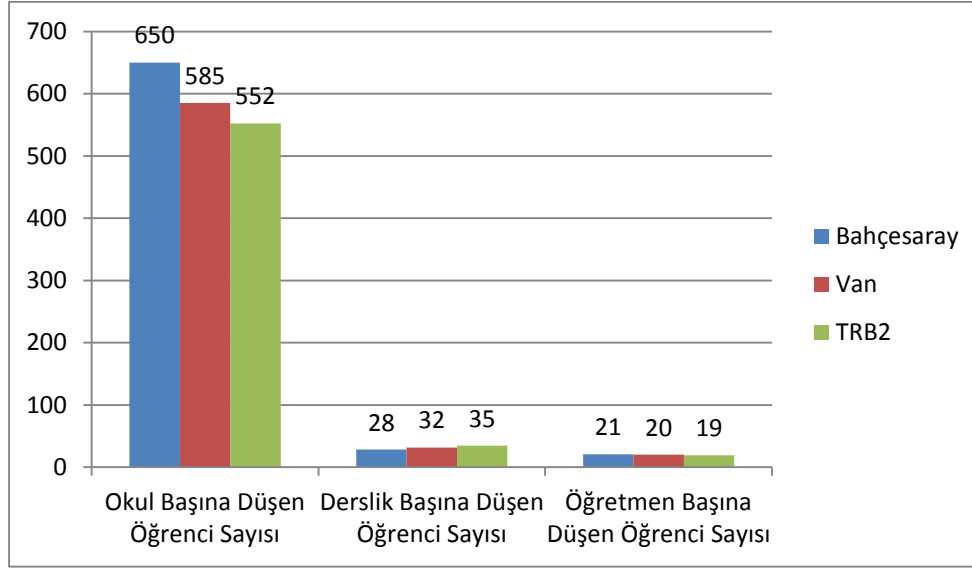
Grafik 6: Genel Ortaöğretim Seviyesinde Okul, Öğretmen ve Derslik Başına Öğrenci Sayıları

Kaynak: TRB2 Bölgesi İl Milli Eğitim Müdürlükleri ve TÜİK Veri tabanı

Bahçesaray, Van ve TRB2 bölgelerinde mesleki ve teknik ortaöğretim seviyesinde okul, öğretmen ve derslik başına düşen öğrenci sayıları **Hata! Başvuru kaynağı bulunamadı.** ile gösterilmiştir. Grafik incelendiğinde diğer grafiklerden farklı olarak bazı değerlerin yüksek olduğu görülmektedir. Derslik başına düşen öğrenci sayısı diğer grafiklerde olduğu gibi daha düşükken, okul başına düşen öğrenci sayısı ve öğretmen başına düşen öğrenci sayıları Van ve TRB2'nin değerlerinden yüksektir. Özellikle 650 kişiyle okul başına düşen öğrenci sayısı çok fazladır.

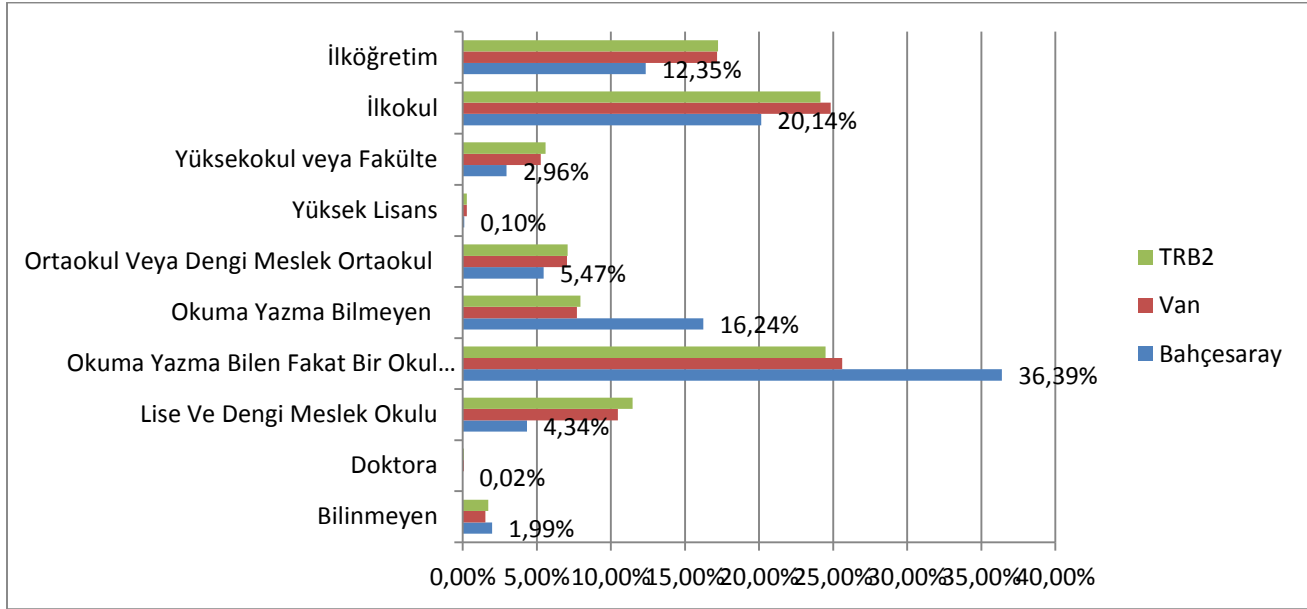
Grafik 7: Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Seviyesinde Okul, Öğretmen ve Derslik Başına Öğrenci Sayıları, 2014-2015

Kaynak: TRB2 Bölgesi İl Milli Eğitim Müdürlükleri ve TÜİK Veri tabanı

Bölgenin eğitim durumuna bakıldığında Bahçesaray ilçesinin Van ve TRB2 bölgesinin eğitim durumundan farklı olduğu gözlemlenmektedir. Grafiğin okunabilirliğini arttırmak amacı ile Bahçesaray'a etiketler eklenmiştir. Grafik incelendiğinde okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen oranının 36,39% ile en yakın rakibi olan Van'a (Van'daki oran:25,60%) 11,39% luk bir fark atmıştır. Ayrıca okuma yazma bilmeyen oranının da Van ve TRB2'den yüksek oluşu göze çarpmaktadır.

Grafik 8: Eğitim durumu 2015 (% Olarak)

Bahçesaray'da taşınalı eğitim yapan okul sayıları, halk eğitim merkezi ve özel eğitim kurumları sayısı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir. Bahçesaray ilçesinde 2 adet taşınalı eğitim yapan ilköğretim okulu, 1 adet halk eğitim merkezi ve 1 adet özel eğitim merkezi bulunmaktadır.

Tablo 13: Taşınalı Eğitim Yapan Okul Sayıları, Halk Eğitim Merkezi ve Özel Eğitim Kurumları Sayısı

Bahçesaray	
Taşınalı Eğitim Yapan ilköğretim Okulları	2
Halk Eğitim Merkezi	1
Özel Eğitim Kurumu	1

Bölgedeki üniversitelere ait bilgiler tablo-7'de gösterilmiştir. Tablo incelendiğinde Bahçesaray'da maalesef fakülte veya yüksek okul bulunmadığı görülmektedir. Tabloda dikkat çeken diğer bir nokta Van ile ilgili değerlerin neredeyse TRB2'deki değerlerin yarısı olduğu göze çarpmaktadır. Buradan çıkacak sonuç Van'ın üniversite potansiyelinin Hakkâri, Muş ve Bitlis'in neredeyse toplam potansiyeli kadar olmasıdır.

Tablo 14: Bölgede Üniversitelere Ait Bilgiler, 2015

	Fakülte/Meslek Yüksek Okulu/Yüksek Okul Sayısı	Akademik Personel Sayısı	Öğrenci Sayısı	Bölüm-Program Sayısı
Bahçesaray	-	-	-	-
Van	15 - 9 - 5	1214	25393	177 - 156
TRB2	31 - 23 - 10	2032	44183	451 - 399

2.4 Sağlık

İlçede 2016 yılı itibarıyla hastane, yatak, hekim, hasta, yatak başına hasta, hekim başına hasta, toplum sağlığı merkezi ve eczane sayıları aşağıda gösterilmiştir (Bkz. Tablo-8).

İlçedeki tek hastane olan Bahçesaray Devlet Hastanesi 10 yatak kapasitesi ile hizmet vermektedir. Hastanede acil, dış hastalıkları ve iç hastalıklar bölümleri bulunmaktadır.

Tablo 15: Bölgede Sağlık Kuruluşları ve Uzman Personel Sayıları, 2016

		Bahçesaray	Van	TRB2
Hastane Sayısı	Kamu	1	10	21
	Özel	-	3	4
	Toplam	1	13	25
Yatak Sayısı	Kamu	10	1.382	2.460
	Özel	-	581	626
	Toplam	10	1.963	3.086
Hekim Sayısı	Kamu	Uzman	1	295
		Pratisyen	6	414
		Toplam	7	709
	Özel	Uzman	-	177
		Pratisyen	-	18
		Toplam	-	195
Hasta Sayısı (Aylık)	Kamu		443.261,4	772.722
	Özel		80.978,7	99.991
	Toplam		524.240,1	872.713
Yatak Başına Hasta Sayısı		369	75,4	1.260,46
Hekim Başına Hasta Sayısı		5.245	7,369	3.101,78
Toplum Sağlığı Merkezi Sayısı		1	14	24
Bebek Ölüm Oranı (‰)			0,083	0,7
Eczane Sayısı		2	146	220

Kaynak: TRB2 Bölgesi İl Sağlık Müdürlükleri

2.5 Spor

İlçedeki spor kulübü, lisanslı sporcu sayısı ve ilçede aktif faaliyet gösteren spor dalları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir (Bkz. Tablo-9). Van'da spor kulübü sayısı 163 olup, toplam lisanslı sporcu sayısı 31.196'dır. Bahçesaray'da ise toplamda 1 spor kulübü bulunmaktadır.

Tablo 16: Spor Tesisi ve Toplam Lisanslı Sporcu Sayıları, 2016

	Spor Kulübü	Toplam Lisanslı	İlçede aktif olarak faaliyet gösteren spor
Bahçesaray	1		Fitness, Voleybol
Van	163	31.196	
TRB2	350	90.903	

Kaynak: Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlükleri

2.6 Sivil Toplum Kuruluşları

2.6.1 Dernekler

İlçede faaliyet gösteren toplamda 4 dernek bulunmaktadır. Derneklerdeki toplam üye sayısı 66 olup bunların hepsi erkektir. Van ve TRB2’de bayanların katılım oranları düşük de olsa vardır. Bahçesaray’da bayanların derneklere katılımı maalesef gelişmemiştir.

Tablo 17: Bölgede Dernek ve Üye Sayıları, 2015

	Dernek Sayısı	Üye Sayısı				
		Toplam	Erkek	Kadın	Erkek (%)	Kadın (%)
Bahçesaray	4	66	66	-	100	-
Van	860	29919	25405	4514	%84.85	%15.15
TRB2	1953	58460	51668	6792	%88.38	%11.62

Kaynak: T.C. İçişleri Bakanlığı, Dernekler Dairesi Başkanlığı

İlçede faaliyet alanına ve türün göre dernek sayıları gösterilmiştir (Bkz. Tablo-12). Toplamda 4 tane olan derneğin biri kültür, sanat ve turizm alanında; diğer üçü ise dini hizmetler ile ilgilidir.

Tablo 18: Faaliyet Alanına ve Türüne Göre Dernek Sayıları, 2016

	Bahçesaray	Van	TRB2
Çevre			
Doğal Hayat	-	19	52
Hayvanları Koruma	-	10	34
Engelli	-	65	117
Eğitim Araştırma	-	21	49
Toplumsal Değerleri Yaşatma	-	6	15
Gıda Tarım Ve Hayvancılık	-	33	75
Hak Ve Savunuculuk	-	14	22
İmar, Şehircilik Ve Kalkındırma	-	36	157
İnsani Yardım	-	5	11
Kamu Kurumları Personelini Destekleyen	-	42	110
Kültür, Sanat Ve Turizm	1	153	285
Mesleki Ve Dayanışma	-	12	25
Sağlık	-	5	10
Şehit Yakını Ve Gazi	-	142	404
Spor	-	25	65
Bireysel Öğreti Ve Toplumsal Gelişim	-	2	14
Uluslararası Teşekküller Ve İşbirliği	-	1	2
Yaşlı Ve Çocuk	-	248	475
Dini Hizmetler	3	21	31
Düşünce Temelli	-		

Kaynak: <https://www.dernekler.gov.tr> (erişim 15.03.2016)

2.6.2 Vakıflar

İlçede bulunan vakıflar **Hata! Başvuru kaynağı bulunamadı.** ile belirtilmiştir. İlçede Van'ın aksine vakıf faaliyetleri gelişmemiştir. İlçede bulunan tek vakıf, sosyal yardımlaşma vakfıdır.

Tablo 19: Bölgede Kuruluş Amacına Göre Vakıflar, 2015

Kurum Amacı	Bahçesaray	Van	TRB2
Eğitim	-	5	10
Dini-Dini Eğitim	-	3	6
Sosyal Yardım	1	14	31
Bilim-Teknoloji	-	0	0
Kültür	-	0	0
Sağlık	-	0	0
Sosyal Hizmet	-	0	3
Sosyal, Tarihi ve Kültürel	-	0	0
Spor	-	0	0
Yöresel Kalkınma	-	1	1
Çevre	-	0	1
Toplam	-	23	52

Kaynak: Vakıflar Genel Müdürlüğü (<http://www.vgm.gov.tr>) (erişim 16.03.2016)

3 Ekonomik Yapı

Tablo 20: Bölgedeki Esnaf Faaliyet Alanlarının Dağılımı, 2015

	Bilinmeyen	Hizmetle İlgili Meslek Kolları	İmalat ve Tamiratla İlgili Meslek Kolları
Bahçesaray	Bilgi Bulunursa eklenecek	Bilgi Bulunursa	Bilgi Bulunursa eklenecek
VAN/TRB2 (%)			
TRB2*			

3.1 Tarım ve Hayvancılık

3.1.1 Tarımsal Yapı ve Alan

3.1.1.1 Tarım Arazileri

Tarım arazileri bakımından Bahçesaray sınırları içerisinde bulunan toplam tarım arazi miktarının 59.427 dekar olduğu görülmektedir. Bahçesaray ilçesinde mera alanlarından sonra en geniş alanı kaplayan tarım arazileri, ilçe genelindeki toplam arazi varlığının %12,55' ini oluşturmaktadır. Tarım alanı kullanımına bakıldığında ise toplamda 59.427 dekar olan tarım alanlarının yarısından fazlası sulanan tarım arazisidir. Sulanmayan arazi ise toplam tarım arazisinin sadece %0,02'sini oluşturmaktadır.

4342 Sayılı Mera Kanunu uygulamaları kapsamında Van'da toplam 548 yerleşim biriminde 765.449 ha. alanda tespit çalışmaları tamamlanmıştır. Bu alanlardan 245 yerleşim biriminin toplam 326.755 ha'lık kısmı tahdit edilerek 228 yerleşim birimine 293.431 ha. mera tahsisi yapılmıştır. 2014 yılı iş programı kapsamında Gürpınar ve Başkale ilçelerinde 64 yerleşim Tespit Programına, Gevaş, Çatak, Bahçesaray ilçelerinde ise 64 yerleşim birimi Tahdit Programına alınmış olup çalışmalar devam etmektedir.(Çed 2014)

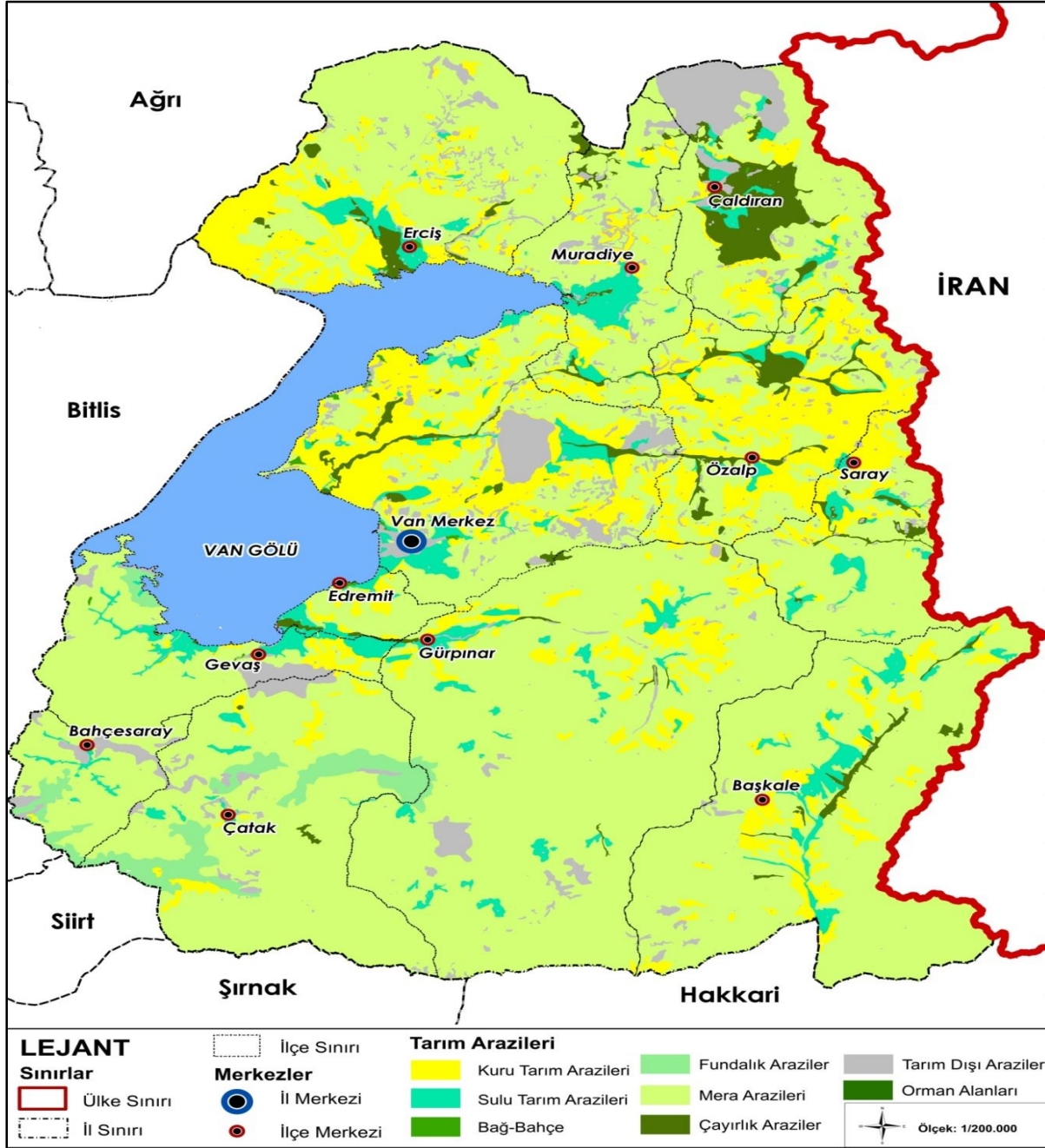
Bahçesaray ilçesi genelindeki toplam tarım arazisinin 11 dekarında kuru tarım, 16.383 dekarında ise sulu tarım yapılmaktadır. (Bkz. Tablo-19) Bir diğer tür olan fundalık araziler ise ağırlıklı olarak Van ilinin güneyinde yer alan Çatak ilçesinde yer almakta, Bahçesaray ve Gürpınar ilçeleri de kısmen fundalık arazi barındırmaktadır.(AVA->ÇED 2011)

Tablo 21: Bahçesaray, Van ve TRB2'de Tarım Alanları, 2015 (Dekar olarak)

	Toplam	Tarım Arazisi Alanı (Dekar)						
		İşlenen Tarım Arazisi					Nadas Alanı	Tarıma Elverişli Olup Kullanılmayan Arazi
		Sulanan	Sulanmayan	Örtü altı	Meyve	sebze		
Bahçesaray	59.427	16.383	11	0	5.037	139	397	37.460
Van	3.743.842	1.164.202	965.162	50	52.643	17.385	981.384	563.016
Bahçesaray/ Van(%)	1,59	1,41	0,00	0,00	9,57	0,80	0,04	6,65

Kaynak: Tarım İl Müdürlüğü (Erişim Tarihi: 21.03.2016)

Harita 9: Van İli Tarım Arazileri

Kaynak: MDA

Bahçesaray, toplam 13 adet traktör ile Van traktör varlığının sadece %0,24'üne, bölgedeki toplam traktörün sadece %0,8'ine sahiptir. Van traktör varlığı ise bölgenin %32'sini oluşturmaktadır. Traktör başına ekilen tarım alanı Bahçesaray'da yaklaşık 4571,30 dekar olup ve Van'da yaklaşık 695,62 dekadır.

Tablo 22: Traktör Sayısı ve Traktör Başına Ekilen Tarım Alanı, 2014

	TRAKTÖR SAYISI	BİÇERDÖVER	TRAKTÖR BAŞINA EKİLEN TARIM ALANI(DEKAR)
Bahçesaray	13	-	4571,31
Van	5.382	3	695,62
TRB2	17.138	5	334,7

Kaynak: TÜİK Veri tabanı (Erişim Tarihi: 21.03.2016)

3.1.2 Bitkisel Üretim

3.1.2.1 Tarla Ürünleri

Bahçesaray tarla bitkileri üretimi bakımından değerlendirildiğinde tahıllar ve yem bitkilerinin ekimi ve üretimi ihtiyaca yönelik yapıldığı ve son derece düşük olduğu gözlemlenmektedir. Tablodan da görüldüğü üzere ürün çeşitliliği azdır. Toplamda 10.900 ton üretimin sadece 14 tonu tahıl, geriye kalanı ise yem bitkileridir. Üretilen yem bitkileri ve tahılların, Van ve TRB2'deki payı son derece düşüktür. (Bkz. Tablo-21).

Tablo 23: Bölgede Ürün Türlerine Göre Ekilen Tarla Alanı ve Üretim Miktarları, 2015

	Bahçesaray			Van			TRB2		
	Ekilen Alan (Dekar)	Üretim (Ton)	Verim (Kg/Da)	Ekilen Alan (Dekar)	Üretim (Ton)	Verim (Kg/Da)	Ekilen Alan (Dekar)	Üretim (Ton)	Verim (Kg/Da)
YAĞLI TOUMLAR	-	-	-	75	10	133	44.580	8.002	463
BAKLAGİLLER	-	-	-	1.051	143	270	60.872	13.324	756
TAHILLAR	105	14	240	878.648	119.711	320	2.720.664	449.109	1734
ENDÜSTRİYEL BİTKİLER	-	-	-	8.516	35.019	4.136	128.383	559.483	4628
YEM BİTKİLERİ	16.289	10.886	1.320	1.224.165	847.768	5.823	2.730.671	3.054.678	8.781
YUMRU BİTKİLER	-	-	-	2.326	6.602	2.849	57.526	221.475	3.851
TOPLAM	16.394	10.900	1.560	2.114.706	1.009.243	133.98	5.698.116	4.298.069	19.750

Kaynak: TÜİK Veri tabanı (Erişim Tarihi: 23.03.2016) ve Tarım İl müdürlükleri

İlçede üretilen tarımsal ürünlere detaylı bir şekilde bakıldığında; tahıllardan tek üretim olan buğday, yem bitkilerinden ise Korunga ve yonca öne çıkmaktadır. Özellikle Van'ın 10 ilçesinde de yetişen patates ve Bahçesaray hariç tüm ilçelerde yetişen arpanın Bahçesaray'da yetiştirilememesi gerçekten düşündürücüdür.

Türkiye’de en çok üretilen tahıl ürünü olan soğuk ve kurak şartlarda ve nispeten mineral oranı az olan topraklarda yetişen arpa ilçede üretilen tek tahıl çeşididir.

İlçede diğer öne çıkan tarla bitkileri yem bitkileri olan yonca ve korungadır. Hayvancılıkta ana yem maddesi olan yonca 9.271 dekar ile ilçede en fazla ekim alanına sahip yem bitkisidir.

Korunga kısa ömürlü, çok yıllık bir baklagil yem bitkisidir. Soğuğa ve kurağa çok dayanıklıdır ve diğer bitkilerin yetişemediği kıraç, kireçli topraklarda iyi gelişir. Yem kalitesi iyidir, yemi proteince zengindir. Korunga otunun besleme değeri yüksektir; kalsiyum, fosfor ve diğer mineral elementlerce zengindir. Yeşil ot olarak hayvanlara yedirildiğinde şişkinlik yapmaz ve kökleri yardımıyla toprağa azot kazandırır. Çok iyi bir balözü bitkisidir. Olatmaya dayanıklı olduğundan iyi bir mera bitkisi olarak da kullanılabilir. Özellikle kurak ve yarı kurak olan Bahçesaray ilçesinde iyi bir ekim nöbeti bitkisidir. İlçede korunga ekim alanı 7.018 dekadır.

Tablo 24: İlçede Ürün Türlerine Göre Ekilen Alan ve Üretim Miktarları, 2015

Grup Adı	Ürün Adı	Ekilen Alan (Dekar)	Hasat Edilen Alan (Dekar)	Üretim (Ton)	Verim (Kg/da)
Tahıllar	Çavdar	-	-	-	-
	Yulaf (Dane)	-	-	-	-
	Mısır (Dane)	-	-	-	-
	Buğday (Diğer)	105	103	14	240
	Arpa (Diğer)	-	-	-	-
Baklagiller	Fasulye (Kuru)	-	-	-	-
	Mercimek	-	-	-	-
Endüstriyel Bitkiler	Şekerpancarı	-	-	-	-
Yumru Bitkiler	Soğan (Kuru)	-	-	-	-
	Sarımsak (Kuru)	-	-	-	-
	Patates (Diğer)	-	-	-	-
Yem Bitkileri	Yonca (Yeşil Ot)	9.271	9.271	6.675	720
	Korunga (Yeşil Ot)	7.018	7.018	4.211	600
	Fiğ (Yeşil Ot)	-	-	-	-
	Mısır (Silajlık)	-	-	-	-

Kaynak: Tarım İl Müdürlükleri

3.1.2.2 Sebze Ürünleri

Sebze üretimi ülkenin hemen her bölgesinde yapılmakla birlikte bölgelerin ekolojik yapısına ve büyüklüğüne bağlı olmak kaydıyla toplam tarımsal üretim alanı içindeki oranı değişmektedir.

Van ilinde toplam tarım alanlarının % 0,46'sında sebze üretimi yapılmaktadır. Bölgede 2015 yılı itibari ile 17.385 da alandan toplamda 36.402 ton sebze üretimi gerçekleşmiştir. Bahçesaray ilçesinde sebze üretimine bakıldığında ilçede 5 çeşit sebze üretimi olduğu görülmektedir. Özellikle 27,60 tonluk üretimle domates ve 13,80 tonluk üretimle taze fasulye birinci sırada gelmektedir. İlçede, ilde ve TRB2 bölgesi genelinde öne çıkan sebzeler tabloda gösterilmiştir (Bkz. Tablo-23).

Tablo 25: İlçede Öne Çıkan Sebze Ürünleri, 2015 (Ton olarak)

	Bahçesaray	Van	TRB2
Karpuz	-	3.812	58.761
Domates (Sofralık)	27,60	13.228	126.493
Kavun	-	3.431	17.590
Fasulye (Taze)	13,80	2.095	7.315
Lahana (Beyaz)	-	5.001	16.253
Hıyar (Sofralık)	21	3.865	20.070
Maydanoz	-	27	85
Soğan (taze+kuru)	3,3	632	11.352
Biber (Sivri)	-	1.816	5.038
Biber (Dolmalık)	4	966	4.538
Marul	-	93	143
Balkabağı	-	137	456
Patlıcan	-	843	1559
Turp (Kırmızı)	-	387	404

Kaynak: TÜİK Veri tabanı (Erişim Tarihi: 23.03.2016) ve Tarım İl Müdürlükleri

3.1.2.3 Meyve Ürünleri

TRB2 Bölgesi'ndeki meyve üretimi Türkiye toplam meyve üretimi içerisinde düşük düzeydedir. İllere göre meyve üretimi incelendiğinde en fazla meyve üretimi Hakkâri'de olup bu ili sırasıyla Bitlis, Van ve Muş izlemektedir.

Van' da yetiştirilen meyve gruplarına bakıldığında, büyük oranla yumuşak ve taş çekirdekli ürünlerin üretimi ilk sıradayken bunu da sırasıyla sert kabuklular, üzüm-üzümsüz meyveler takip etmektedir. Van ilinde en fazla yetiştiriciliği yapılan ürünler elma, ceviz, kayısı ve armuttur. Elma ve armut üretim miktarlarının bölge üretimi içindeki payı sırasıyla %49 ve %41'dir. Ceviz üretim miktarının bölge üretimi içindeki payı %37'dir. Ayrıca, Van ilinde üretilen ceviz yoğunlukla Çatak ve Bahçesaray ilçelerinde yetiştirilmektedir. (K)

İlçe düzeyinde bakıldığında da toplamda 9 çeşit meyvenin üretildiği görülmektedir. Van geneline bakıldığında zaman zaman tarım arazisi az olmasına rağmen meyve çeşitliliği Bahçesaray için önem arz etmektedir. Yanı başındaki komşusu Çatak'ın neredeyse dörtte biri araziye sahip iken, meyve çeşitliliği bakımından Çatak'ta 5 çeşit meyve yetişirken, Bahçesaray'da bu rakam neredeyse iki katına çıkmıştır. 1.464 tonla ceviz ön plana çıkmaktadır. Cevizi 85 ve 65 tonla elma ve armut takip etmektedir.

Tablo-26: İlçede Öne Çıkan Meyve Ürünleri, 2015 (Aksi belirtilmedikçe ton olarak)

	Bahçesaray	Van	TRB2
Ayva	-	92,56	523
Armut	66	2.201,67	5.261
Elma	85	11.854,60	24.122
Erik	0,275	1.119,10	2.834
Kayısı	7	2.242,96	3.024
Zerdali	5	29,57	244
Kiraz	75	1.083,61	1.636
Şeftali	0,625	21,88	452
Ceviz	1464	6.144,29	16.523
Badem	1,825	1,83	18
Vişne	-	1.206,33	1.452
Üzüm	-	78,00	8.177
Çilek	-	3,00	27

Kaynak: TÜİK Veri tabanı (Erişim Tarihi: 23.03.2016) ve Tarım İl Müdürlükleri

Sebze meyve üretimi ve örtü altı sebzeçilik birlikte ele alındığında sebzeçilik yapılan alanların daha çok Van Gölü çevresi, Yüksekova ve Çukurca bölgeleri olduğu görülmektedir. Van ilinin Edremit, Gevaş, Muradiye, Erciş ve merkez ilçelerinde iklim şartları ve toprak yapısının daha elverişli olması sebebiyle sebze üretimin iç kesimlerden daha fazla olduğu gözlemlenmiştir.

Aynı şekilde meyve üretim alanlarına bakıldığında il genelinde üretim Van Gölü çevresindeki ilçeler ve Bahçesaray ilçesinde yoğunlaşmaktadır.

Harita 10: TRB2 Bölgesi Sebze ve Meyvecilik Alanları ve Potansiyel Örtü Altı Sebzeçilik Alanları

Kaynak: MDA

3.1.3 Hayvansal Üretim

3.1.3.1 Büyükbaş Hayvan Varlığı

Dünya piyasalarında büyükbaş denildiğinde akla ilk gelen sığır, manda ve deve yetiştiriciliğidir. Türkiye’de ise büyükbaş denildiğinde daha çok sığır ve manda anlaşılmaktadır. Hayvancılık, Türkiye’nin artan nüfusunun dengeli beslenmesinin yanında tarıma dayalı sanayinin hammadde ihtiyacının karşılanması için de önemlidir.

Tablo 27: Yıllar İtibariyle Büyükbaş Hayvan Varlığı (Aksi belirtilmedikçe sayı olarak)

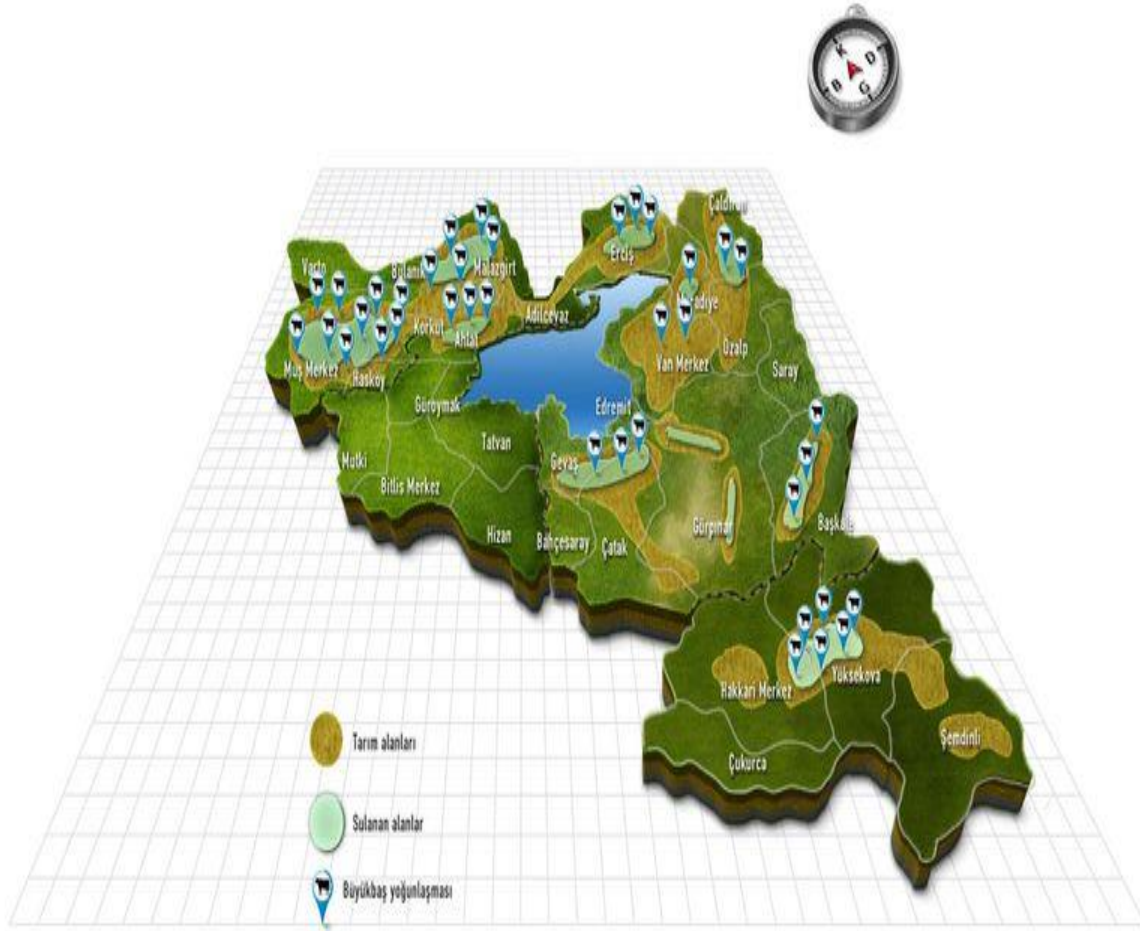
	Hayvan Sayısı	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Bahçesaray	Sığır	Kültür	-	-	-	-	-
		K. Melezi	608	608	630	37	64
		Yerli	762	2.755	2.787	3.357	2.058
		Toplam	1370	3363	3417	3394	2122
	Manda	-	-	-	-	-	-
Van	Sığır	Kültür	20.967	27.476	29.007	29.319	26.064
		K. Melezi	51.364	69.347	69.513	65.766	72.187
		Yerli	85.475	100.951	95.180	96.519	65.361
		Toplam	157.806	197.774	191.604	191.604	163.612
	Manda	227	275	990	1.239	346	444
TRB2	Sığır	Kültür	63.536	78.037	102.128	109.662	100.545
		K. Melezi	182.035	208.723	236.809	243.981	243.472
		Yerli	222.238	246.510	246.538	252.143	198.851
		Toplam	467.809	533.270	605.786	605.786	542.868
	Manda	9.810	10.943	12.496	13.681	12.194	14.170
Bahçesaray/Van	Sığır	Kültür	-	-	-	-	-
		K. Melezi	1,18	0,88	0,91	0,06	0,08
		Yerli	0,89	2,73	2,93	3,48	3,47
		Toplam	0,87	1,70	1,78	1,77	1,42
	Manda	-	-	-	-	-	-
Bahçesaray/TRB2	Sığır	Kültür	-	-	-	-	-
		K. Melezi	0,33	0,29	0,27	0,02	0,02
		Yerli	0,34	1,12	1,13	1,33	1,14
		Toplam	0,29	0,63	0,56	0,56	0,43
	Manda	-	-	-	-	-	-

Kaynak: TÜİK Veri tabanı (Erişim Tarihi: 23.03.2016)

2015 Tarım İl Müdürlüğü verilerine göre bölgemizde 189.023' i yerli ırk, 248.146'sı melez ırk, 101.806 sı kültür ırkı ve 14.170'i manda olmak üzere toplam 553.145 baş büyükbaş hayvan bulunmaktadır. İlçede yerli 2.058, melez 64 büyükbaş hayvan olup kültür ırkından büyükbaş hayvan yoktur.

Bahçesaray ilçesi büyükbaş hayvan sayısı bakımından bölgenin % 0,38'ini, Van'ın ise %1,27'sini karşılamaktadır. İlçedeki çayır ve mera alanları düşünüldüğünde hayvancılığın bu seviyede olması normaldir.

Harita 11: TRB2 Bölgesi Büyükbaş Hayvancılığın Yoğunlaştığı Alanlar

Kaynak: MDA

3.1.3.2 Küçükbaş Hayvan Varlığı

Küçükbaş hayvan yetiştiriciliği, genel olarak zayıf meralar ile nadas, anız ve bitkisel üretime uygun olmayan alanları değerlendirerek et, süt, yapağı, kıl ve deri gibi ürünlere dönüştüren bir üretim etkinliğidir. Kırsal alanda önemli bir ekonomik aktivite olan küçükbaş hayvancılık bölgemizde sosyal ve ekonomik bir yere sahiptir.

TRB2 Bölgesi'nde yaygın olan yerli koyun ırkı olarak bölgenin zor iklim şartlarına uyum sağlayan Akkaraman ve Morkaraman öne çıkmaktadır (MDA).

Van ilinde toplam mera varlığı 13.620.767,93 dekar olup bunun 377.461 dekarlık alanını Bahçesaray ilçesi oluşturur. Bu durum koyunculuğun Bahçesaray'da koyunculuğun gelişmemesinin sebepleri arasındadır. Çayır ve mera alanları bakımından Van'da en az arazi Bahçesaray'da bulunmaktadır.

Bölgede 2015 yılı itibarıyla küçükbaş hayvan varlığı 5.225.823 adettir. Ülke geneline bakıldığında TRB2 Bölgesi sahip olduğu küçükbaş hayvan varlığı açısından önemli bir yer teşkil etmektedir. Bölgenin küçükbaş hayvan varlığının % 83'ünü koyun, % 17'sini ise keçi oluşturmaktadır.

Bahçesaray ilçesi 2015 yılı itibarıyla küçükbaş hayvan varlığı 52.271 adettir. Bunlardan 38.073 adeti koyun geri kalanı ise keçidir. İlçede bulunan koyunların hepsi yerli ırk olan; Doğu Anadolu Bölgesi'nin soğuk ve uzun kış koşullarına ve dağlık yapısına çok iyi uyum sağlayabilen, yüksek rakımlı ve fakir meraları iyi değerlendirip kış aylarında ise normal bir besleme ile kapalı veya bir tarafı açık ağıllarda barındırılabilen Akkaraman ve Morkaraman koyunlarıdır.

İlçedeki keçi varlığına bakıldığında sayısı 14.198 olan keçilerin hepsinin kıl keçisi olduğu görülmektedir. İlçede koyun ve keçi sayısında yıldan yıla bazen artış bazen azalış görülmektedir. İlçe Van ilinin koyun varlığının % 1,55' ini karşılarken, keçi varlığının % 5,75' ini oluşturmaktadır.

Tablo 28: Yıllar İtibarıyla Küçükbaş Hayvan Varlığı (Adet olarak)

		Hayvan Sayısı	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Bahçesaray	Koyun	Merinos	-	-	-	-	-	-
		Yerli	25.500	17.420	17.560	35.842	30.750	38.073
	Keçi	Kıl	8.650	4.812	5.104	2.204	2.425	14.198
		Tiftik	-	-	-	-	-	-
	Toplam		34.150	22.232	22.664	38.046	33.175	52.271
Van	Koyun	Merinos	-	-	-	-	-	-
		Yerli	2.182.011	2.101.382	2.147.139	2.236.603	2.443.392	2.456.493
	Keçi	Kıl	150.686	203.143	225.360	247.054	248.527	247.088
		Tiftik	-	-	-	-	15	-
	Toplam		2.332.697	2.304.525	2.372.499	2.483.657	2.691.934	2.703.581
TRB2	Koyun	Merinos	-	-	-	-	11	503
		Yerli	3.904.415	3.913.294	3.940.154	4.128.098	4.464.005	4.376.944
	Keçi	Kıl	649.031	769.702	799.481	835.816	925.474	848.376
		Tiftik	-	-	-	-	102	-
	Toplam		1.298.062	4.682.996	4.739.635	4.963.914	5.389.479	5.225.823
Bahçesaray /Van	Koyun	Merinos	-	-	-	-	-	-
		Yerli	1,17	0,83	0,82	1,60	1,26	1,55
	Keçi	Kıl	5,74	2,37	2,26	0,89	0,98	5,75
		Tiftik	-	-	-	-	-	-
	Toplam		1,46	0,96	0,96	1,53	1,23	1,93
Bahçesaray /TRB2	Koyun	Merinos	-	-	-	-	-	-
		Yerli	0,65	0,45	0,45	0,87	0,69	0,87
	Keçi	Kıl	1,33	0,63	0,64	0,26	0,26	1,67
		Tiftik	-	-	-	-	-	-
	Toplam		0,75	0,47	0,48	0,77	0,62	1,00

Kaynak: TÜİK Veri tabanı (Erişim Tarihi: 23.03.2016)

Şekil 20' ye bakıldığında Van Gölü çevresi daha çok tarım arazileri yönüyle değerlendirildiğinden küçükbaş hayvancılığın mera arazilerinin geniş yer kapladığı iç kesimlerde yoğunlaştığı görülmektedir. Her ne kadar

Bahçesaray ilçesinde küçükbaş hayvancılık istenilen düzeye ulaşamadıysa da Bahçesaray için küçükbaş hayvancılık önemli yer kaplar.

Harita 12: TRB2 Bölgesi Küçükbaş Hayvancılığın Yoğunlaştığı Alanlar

3.1.3.3 Kanatlı Hayvan Varlığı

Kümes hayvanı eti en yaygın olarak üretilen et çeşididir. Kümes hayvanlarının gerek sahip oldukları yüksek protein ve gerekse kırmızı ete nispeten daha ucuz ve sağlıklı olması nedeniyle Türkiye’de beyaz et üretiminin ve tüketiminin artması öngörülmektedir. Ülkemizde kanatlı hayvan yetiştiriciliği son yıllarda gelişmekte iken, TRB2 Bölgesi’nde buna paralel bir gelişme sağlanamamıştır.

TRB2 Bölgesi’nde iklim ve yüksek rakımın girdi maliyetleri üzerindeki olumsuz etkisiyle, TRB2 Bölgesi’nde kanatlı hayvan yetiştiriciliği istenilen düzeyde yapılamamıştır. Bölgede toplam 975.906 adet kanatlı hayvan bulunup, bunların büyük bir bölümünü yumurta tavuğu teşkil etmektedir. Bunu kaz, hindi ve ördek izlemektedir. Ayrıca, bölgede az miktarda broiler yetiştiriciliği (etlik piliç) yapılmakta, sadece bölgedeki köylerde ailelerin öz ihtiyaçlarını karşılamak için kanatlı hayvan yetiştirilmektedir.

Bölgemiz kaz ve ördek yetiştiriciliği bakımından büyük avantajlara sahiptir. Bunlar, bölgemizde yetiştirilen kaz ve ördeklerin bölge şartlarına çok iyi uyum göstermiş olmaları, kaz ve ördeklerin işletme dışında yararlanabilecekleri tip ve düzeyde yem ve su kaynaklarının bulunması ve bu türlerin yetiştiriciliği konusunda gerekli kültür ve bilgi birikiminin bulunması olarak gösterilebilir. Nitekim yukarıda da bildirildiği gibi bölge genelinde yaklaşık olarak 150 bin kaz ve ördek bulunması, bu durumu desteklemektedir (MDA).

Bahçesaray ilçesi kanatlı hayvan varlığına bakıldığında 3.700 yumurta tavuğu bulunmaktadır. 2012 yılından itibaren bulunan verilere göre 2014 yılı hariç yumurta tavuğu sayısının giderek azaldığı görülmektedir. İlçedeki 3.700 yumurta tavuğu ile Bahçesaray, sırasıyla Van'ın ve TRB2'nin yüzde 0,90 ve 0,38'ini oluşturmaktadır.

Tablo 29: Yıllar İtibariyle Kanatlı Hayvan Varlığı

	Hayvan Adı	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Bahçesaray	Et Tavuğu	-	-	-	-	-	-
	Ymrt. Tavuğu	-	-	4.363	4.000	4.500	3.700
	Hindi	-	-	-	-	-	-
	Ördek	-	-	-	-	-	-
	Kaz	-	-	-	-	-	-
	Toplam	-	-	4.363	4.000	4.500	3.700
Van	Et Tavuğu	-	-	-	-	-	-
	Ymrt. Tavuğu	338.950	276.200	363.613	281.400	360.370	381.285
	Hindi	1.930	1.930	10.500	11.120	17.330	18.933
	Ördek	1.620	1.640	2.100	3.198	3.690	4.346
	Kaz	275	275	1.300	3.850	4.835	5.403
	Toplam	342.775	280.045	377.513	299.568	386.225	409.967
TRB2	Et Tavuğu	-	-	-	-	-	4.400
	Ymrt. Tavuğu	853.717	742.064	724.016	652.749	771.672	731.773
	Hindi	114.193	89.706	78.887	82.793	98.613	90.183
	Ördek	51.034	46.235	36.106	39.699	43.000	42.398
	Kaz	110.654	105.489	94.015	101.046	112.098	107.152
	Toplam	1.129.598	983.494	933.024	876.287	1.025.383	975.906
Bahçesaray /Van(%)	Et Tavuğu	-	-	-	-	-	-
	Ymrt. Tavuğu	-	-	1,20	1,42	1,25	0,97
	Hindi	-	-	-	-	-	-
	Ördek	-	-	-	-	-	-
	Kaz	-	-	-	-	-	-
	Toplam	-	-	1,16	1,34	1,17	0,90
Bahçesaray /TRB2(%)	Et Tavuğu	-	-	-	-	-	-
	Ymrt. Tavuğu	-	-	0,60	0,61	0,58	0,51
	Hindi	-	-	-	-	-	-
	Ördek	-	-	-	-	-	-
	Kaz	-	-	-	-	-	-
	Toplam	-	-	0,47	0,46	0,44	0,38

Kaynak: TÜİK Veri tabanı (Erişim Tarihi: 23.03.2016)

3.1.3.4 Arıcılık

Arıcılık TRB2 Bölgesi'nde dezavantaj olarak nitelendirilen engebeli arazi yapısını bölge için avantaja dönüştüren önemli bir sektördür. Çünkü bölge arazi yapısının engebeli oluşu topografik farklılıklar oluşturmakta, bu ise arıcılık sezonunu diğer bölgelere nispeten daha uzun sürdürmektedir. Bölgemizin bitki örtüsü bakımından zengin bir floraya sahip olması, bitkilerin farklı zamanlarda çiçek açması, arıcılık sezonunun uzun sürmesi ve bölgeye has çiçeklerin bolluğu, arıcılığın bölge ekonomisinde yüksek potansiyelini göstermektedir. Ayrıca, TRB2 Bölgesi'nin zengin bitki florası ve yüksek rakımlı yaylaları, arıcıların doğal ve katkısız kara kovan balı üretmesine olanak sağlamaktadır.

Bölgemizde tarım alanlarının sınırlı olması sebebiyle birim alandan elde edilen ürünlerin verimli ve kaliteli olabilmesi için bilimsel ve teknolojik gelişmelerin yanında doğanın mevcut kaynaklarının en etkin bir biçimde kullanılması şarttır. Arazi varlığına bağlı olmadan faaliyetini devam ettiren arıcılık, özellikle gelir seviyesi düşük, az topraklı veya topraksız köylüler açısından önemli bir faaliyettir. Ayrıca, fazla sermaye ve işgücü gerektirmedikten atıl durumda bulunan aile işgücünü en etkin bir şekilde değerlendirip kısa zamanda gelir getirecek ve katma değer oluşturacak bir uğraşı olması bakımından sosyo-ekonomik bir önem taşımaktadır (MDA).

Özellikle Bahçesaray ve Çatak ilçeleri olmak üzere bölgenin fauna ve flora özellikleri, arıcılık ve arıcılık ürünleri yetiştiriciliği için önemli bir avantaj sağlamaktadır. 2015 yılı itibarıyla Bahçesaray'da toplamda 397,477 ton bal üretimiyle Bahçesaray, Van'da bal üretimi açısından komşusu Çatak ve merkez ilçe Tuşba'dan sonra 3. sıradadır. Yine Bahçesaray toplamda 163 tane arıcılık yapan işletme sayısı ile Van'da 1. sıradadır. Bahçesaray, Van ve TRB2'nin bal üretiminin sırasıyla %18,81 ve %6,55' ini karşılamaktadır. Bahçesaray'ın 2015 ADNKS verilerine göre en az nüfusa sahip ilçesi olduğu düşünülürse bu oran Bahçesaray için gerçekten çok büyük bir anlam ifade etmektedir. Balın insan için çok faydalı bir besin olduğu gerçeği düşünüldüğünde Bahçesaray için bal pazarının daha da genişletilerek Bahçesaray ekonomisinin çok daha güçlenmesine yarar sağlayacaktır.

Harita 13: TRB2 Bölgesi Arıcılığın Yoğunlaştığı Alanlar

Kaynak: MDA

Van, TRB2 bölgesi kovan varlığının %27,16'sını, toplam bal üretiminin ise %34,83'ünü oluşturur. Bu oran Bahçesaray 'da sırasıyla %5,07 ve %6,55'dir.

Tablo 30: Bölgede Arı Kovanı, Arıcılık Yapan İşletme Sayısı, Balmumu Ve Bal Üretimi 2015

	Kovan Sayısı	Bal Üretimi(ton)	Balmumu(ton)	Arıcılık Yapan İşletme
Bahçesaray	23.381	397,477	35,072	163
Van	125.246	2.113,082	188,518	536
TRB2	461.218	6.066,988	574,690	2.658

Kaynak: TÜİK Veri tabanı (Erişim Tarihi: 23.03.2016)

3.1.3.5 Hayvansal Üretim Miktarları

İlçedeki hayvansal üretim miktarlarına bakıldığında et üretiminin kaçak kesimler ve aile içi işletmeler dolayısıyla standardize edilemediği görülmektedir.

İlçedeki büyükbaş süt üretimi incelendiğinde 2012 ile 2015 arası sürekli azaldığı görülmektedir. 2012’de üretilen büyükbaş süt 2015’e gelindiğinde neredeyse yarısına düşmüştür. TRB2 genelinde büyükbaş süt üretimi artarken Van ve Bahçesaray’da azalma eğilimine girmiştir.

Küçükbaş süt üretimi büyükbaşın aksine son yıllarda oldukça artmıştır. Bunda ırkların ıslahının büyük etkisi olmuştur. 2012’de 747 ton olan küçükbaş süt, 2015’e gelindiğinde yaklaşık üç kat artarak 2.748,48 ton seviyelerine ulaşmıştır. Bahçesaray’ın büyükbaş süt üretiminde Van’ı karşılama oranı %1,28 iken bu değer küçükbaşta %2,52 seviyesindedir.

Tablo 31: Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvan Süt Üretimi (Ton) (Aksi belirtilmedikçe sayı olarak)

		2012	2013	2014	2015
Bahçesaray	Büyük Baş Süt	3.593,19	3.308,04	2.080,738	1.967,498
	Küçük Baş Süt	747,1	2.108,91	1.696,51	2.748,48
Van	Büyük Baş Süt	163.779	161.191	140.834	153.544
	Küçük Baş Süt	89.835	101.514	103.532	109.200
TRB2	Büyük Baş Süt	513.215	539.888	517.352	542.940
	Küçük Baş Süt	183.119	193.797	209.183	209.895
Bahçesaray /Van (%)	Büyük Baş Süt	2,19	2,05	1,48	1,28
	Küçük Baş Süt	0,83	2,08	1,64	2,52
Bahçesaray /TRB2 (%)	Büyük Baş Süt	1,96	1,71	0,99	0,94
	Küçük Baş Süt	0,41	1,09	0,81	1,31

Kaynak: TÜİK Veri tabanı (Erişim Tarihi: 23.03.2016)

3.2 Sanayi

TRB2 Bölgesi 2008 itibarıyla sanayinin Bölge GSKD toplamından aldığı % 15,8’lik pay ile 26 Düzey 2 Bölgesi içerisinde 24. sırada yer almaktadır. Katma değerini özellikle sanayi sektöründe oluşturulduğu göz önünde bulundurulduğunda TRB2 Bölgesi’nin katma değerinin artırılması için sanayi sektörünün mutlaka geliştirilmesi gerektiği görülecektir. Katma değerini artırılması için metalik olmayan mineral ürünler, kauçuk ve plastik ürünler, fabrikasyon metal ürünler, ağaç-ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı gibi bölgenin öne çıktığı sektörlerle yoğunlaşılması gerekmektedir (Sanayi MDA).

Van ilinde 2 adet sicil almış OSB bulunmakta olup, doluluk oranı %60’tır. Van Organize Sanayi Bölgesi 2006 yılında tamamlanmıştır. Bölgedeki; 141 adet sanayi parselinin, tamamı tahsis edilmiştir. Tahsis edilen parsellerin; 87 adedi üretim, 35 adedi inşaat, 19 adedi proje aşamasındadır. Üretime geçen parsellerde yaklaşık 1.160 kişi istihdam edilmektedir. Ağırlıklı sektör grubu; gıda ürünlerinin imalatı, mobilya imalatı ve kauçuk-plastik ürünlerinin imalatı sanayidir (81 İlin Sanayi Durum Raporu_2014, BSVTB).

Tablo.. gösterildiği gibi Van ili sanayi işletmeleri dağılımına bakıldığında başı çeken sektör %44 gibi bir payla gıda ürünleri imalatıdır. Onu takip eden sektör ise metalik olmayan mineral ürün imalatıdır.

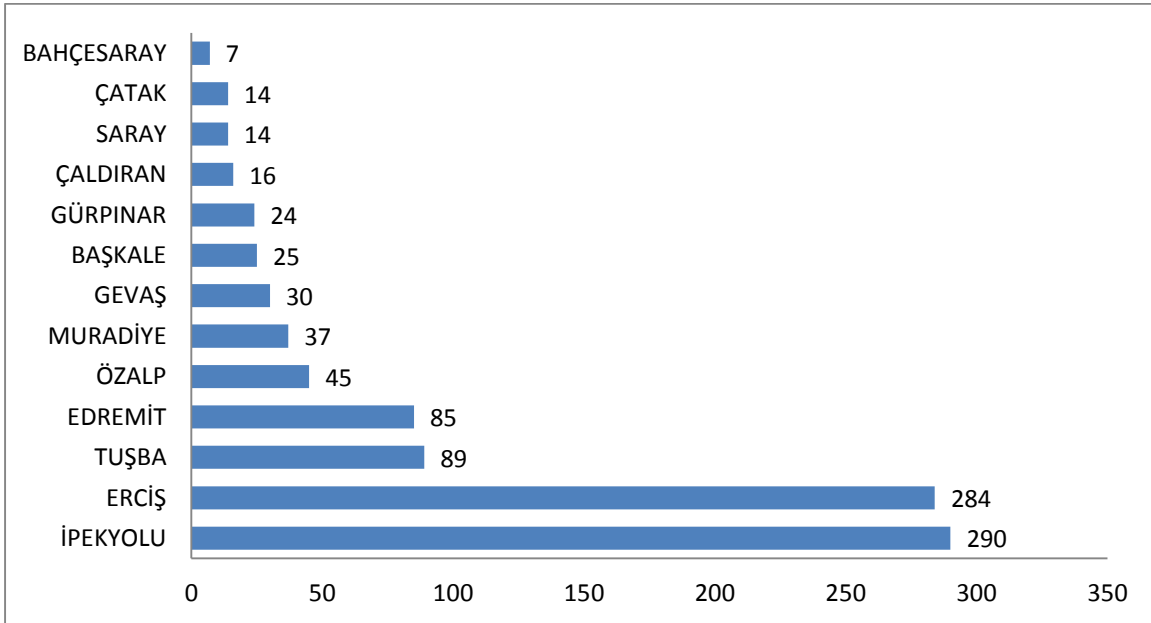
Tablo 32: Van İli Sanayi İşletmeleri Dağılımı

VAN İLİ SANAYİ İŞLETMELERİ DAĞILIMI	%
Gıda Ürünleri İmalatı	44
Diğer Metalik Olmayan Mineral Ürünlerin İmalatı	15
Diğer Madencilik Taş Ocakçılığı	10
Başka Yerde Sınıflandırılmamış Makine Ve Ekipman İmalatı	7
Kok Kömürü, Rafine Edilmiş Petrol Ürünleri	5
Elektrik Gaz, Buhar Ve Havalandırma Sistemi Üretimi Ve Dağılımı	4
Tekstil Ürünleri İmalatı	3
Fabrikasyonel Metal Ürünleri İmalatı, Makine Teçhizatı	3
Diğer	3
Kimyasalların Ve Kimyasal Ürünlerin İmalatı	2
Kağıt Ve Kağıt Ürünleri İmalatı	2
Motorlu Kara Taşıtı, Römork Ve Yarı Treyler	1
Ana Metal Sanayi	1

Kaynak: VAN TSO, Stratejik Plan 2013-2016

Van 'da işyerlerinin ilçelere göre dağılımı 2015 yılı için gösterilmiştir (Bkz. Grafik-9). İlçelerdeki faal olan işyeri sayılarından yola çıkarak Van ilinde bölgelerarası gelişmişlik düzeyleri anlaşılabilir. Buna göre en çok işyeri İpekyolu ve Erciş' te bulunmaktadır. Sıralamada önde gelen diğer ilçeler sırasıyla; Tuşba, Edremit ve Özalp'tir.

Grafik 9: İşyerlerinin İlçelere Göre Dağılımı, 2015

Kaynak: İŞKUR

3.2.1 Küçük Sanayi Siteleri

Van ilinde 1.228'İ dolu olmak üzere toplam 1.943 iş yeri kapasiteli 6 adet Küçük Sanayi Sitesi bulunmaktadır. Bu KSS'lerin yerleri, doluluk oranları ve buralarda istihdam edilen kişi sayısı aşağıdaki tablodan görülebilir.

Tablo 33: Van İli Küçük Sanayi Siteleri Bilgileri

	KÜÇÜK SANAYİ SİTESİ ADI	İŞYERİ SAYISI	DOLU İŞYERİ SAYISI	BOŞ İŞYERİ SAYISI	DOLULUK ORANI (%)	İSTİHDAM
VAN	VAN YENİ KSS	1122	594	528	52,9	1218
	VAN MARANGOZLAR KERESTECİLER HIZARCILAR KSS	169	168	1	99,4	447
	YENİ VAN MARANGOZLAR KERESTECİLER HIZARCILAR KSS	225	213	12	94,6	264
	ERCİŞ KSS	253	253	0	100	823
	ERCİŞ II KSS	95	TAŞINMA	AŞAMASINDA	-	-
	ÇALDIRAN KSS	79	TAŞINMA	AŞAMASINDA	-	-
	TOPLAM: 6 ADET KSS	1943	1228	541	63,2	2752

Kaynak: MDA ((BSTBİM, 2014))

Devam Eden Küçük Sanayi Siteleri:

Erciş II Küçük Sanayi Sitesi: 2011 yılı Yatırım Programı'nda "100 işyeri altyapı" olarak ve 1.000.000.- TL ödenekle yer almaktadır. 96 işyeri yapım işi fiziki gerçekleşmesi % 78'dir.

Çaldıran Küçük Sanayi Sitesi: 2011 yılı Yatırım Programı'nda "79 işyeri, altyapı" olarak ve 1.000.000.- TL ödenekle yer almaktadır. 79 işyeri yapım işi fiziki gerçekleşmesi % 27'dir.

Gevaş Küçük Sanayi Sitesi: 2011 yılı Yatırım Programı'nda "60 işyeri altyapı" olarak ve 629.000.-TL ödenekle yer almaktadır. Kooperatifçe hazırlanacak projelerinin onaylanmasına müteakip keşif ve ihale aşamasına geçebilecektir (MDA).

3.2.2 İlçede Öne Çıkan Sektörler

Bahçesaray ekonomisi Van ilçelerine oranla daha zayıftır. En önemli geçim kaynakları ceviz ve bal üretimidir. Bölgede tarım ve hayvancılık da yapılmaktadır. Müküs balı meşhurdur. Ceviz ağaçlarının kütüğünü satılarak önemli miktarda gelir elde edilir. Ceviz kerestesinden yapılmış mobilya ve ağaç oymacılık ilçede gelişme yolundadır. 2012 yılında Müküs ırmağı üzerinde kurulan su fabrikası ile tüm il genelinde hazır su satışı yapılmaktadır. Tarım genellikle Müküs Çayı etrafında yapılır. Bahçesaray ilçesi turizm potansiyeli yüksek bir ilçedir. Ancak bu potansiyelin kullanılması aşamasında sıkıntılar vardır. Bu potansiyelin ortaya çıkarılması ve kullanılması sonucu ilçe ekonomik anlamda büyük kazanç sağlayacaktır. İlçenin tanıtılması içinde bu turizm potansiyelinin kullanılması önemlidir.(Van TSO ilçe analizi)

İlçedeki faal şirket sayılarına bakıldığında toplamda 14 şirket bulunduğu görülmektedir. Bu sayı ile Bahçesaray, Van'da en az şirkete sahip ilçe olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu tabloya bakılınca Bahçesaray ekonomisinin çok fazla gelişmediği görülmektedir.

Tablo 34: İlçede Faal Şirket Sayıları,2016

	Şahıs Şirketi	Limited Şirketi	Kooperatif	Anonim Şirketi
Bahçesaray	3	7	3	1
Başkale	26	31	3	1
Çaldıran	22	51	4	1
Çatak	5	9	2	-
Edremit	43	103	9	18
Gevaş	6	31	4	2
Gürpınar	18	17	5	1
Muradiye	27	18	7	1
Özalp	15	53	1	1
Saray	6	12	4	-
Erciş	691	257	20	35
Van	1194	2666	158	356

Kaynak: Van TSO, Erciş TSO

Tablo 35: Bahçesaray'da Öne Çıkan Meslek Kolları ve İşletme Sayıları, 2015

Meslek Kolu	İşletme Sayısı
Ulaştırma Hizmetleri	Bilgi Bulunursa eklenecek
Gıda Maddeleri İle İlgili Hizmetler	Bilgi Bulunursa eklenecek
Madeni Eşya ve Makina	Bilgi Bulunursa eklenecek
Haberleşme, Dinlenme, Barınma Ve Eğlence Hizmetleri	Bilgi Bulunursa eklenecek
Oto Ve Diğer Motorlu Taşıt Araçları	Bilgi Bulunursa eklenecek
Elektrik Ve Elektronik Aletler	Bilgi Bulunursa eklenecek
Ağaçtan Mamul Eşya	Bilgi Bulunursa eklenecek

Bahçesaray'da yer alan tüm meslek kolları ve işletme sayıları Tablo 35 ile gösterilmiştir.

Tablo 36: Bahçesaray’da Meslek Kolları ve İşletme Sayıları, 2015

Meslek Kolu	İşletme Sayısı
Ulaştırma Hizmetleri	
Gıda Maddeleri İle İlgili Hizmetler	
Madeni Eşya Ve Makina	
Haberleşme, Dinlenme, Barınma Ve Eğlence Hizmetleri	
Oto Ve Diğer Motorlu Taşıt Araçları	
Elektrik Ve Elektronik Aletler	
Ağaçtan Mamul Eşya	
Gıda Maddeleri	
Sağlık, Temizlik, Güzellik Ve Bakım Hizmetleri	
Giyim Ve Kuşamla İlgili Hizmetler	
Yapı Sanatları	
Her Türlü Dokuma, Giyim, Mensucat Ve Örgülük Eşya	
Deri Ve Deriden Mamul Eşya	
Kâğıt, Kırtasiye Ve Basımla İlgili Hizmetler	
Camdan Mamul Eşya	
Kâğıt, Kırtasiye Ve Basımla İlgili Sanatlar	
Metalden Başka Maddelerden Mamul Eşya	
Spor Alet Ve Sıhhi Malzemeler	
Lastik, Plastik, Polyester Ve Benzeri Maddelerden Mamul Eşya	

Kaynak: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, Esnaf ve Sanatkarlar Odasına Kayıtlı İşletmeler

3.2.3 İstihdam ve Sosyal Güvenlik

3.2.3.1 İstihdam

TÜİK verilerine göre 2015 yılı itibariyle Van ili içerisinde istihdam oranı %42 çıkmaktadır. 2015 (1.096.397) nüfus sayısına göre bu oran toplamda 460.486 kişiye denk gelmektedir. Ülke genelinde istihdam oranı %46 olup az bir farkla Van ili bu ortalamanın altında çıkmaktadır (Bu Van ili adına olumlu bir gelişme olsa da gizli işsizlik oranının yüksek olduğu tarımda çalışan yüzdesi Van ili içerisinde Türkiye geneline oranla oldukça yüksek çıkmaktadır).

Van ili içerisinde istihdamın sektörlere göre oranlarına 1985-2013 yılları arasında bakıldığında ülke geneline paralel olarak tarım sektörünün payının düzenli olarak düştüğü hizmetler ve sanayi sektörünün payının düzenli olarak arttığı görülmektedir. Fakat sanayi ve hizmetler sektörünün payının düzenli olarak ülke genelinin altında kalması bölgede sanayileşmenin yeterli ölçüde gelişmediği, ekonomik kalkınmanın belirli bir düzeyde kalması da beraberinde hizmetler sektörünün ülke genelinde kalmasına sebep olmaktadır.

Tablo 37: İstihdamın Sektörlere Göre Dağılımı

Sektör	Değerler	1985	1990	2000	2013
Tarım	Van Sayı	164.093	171.211	186.249	170.565
	Van %	76.2	75.3	68.1	38,5
	Türkiye Sayı	12.118.533	12.547.796	12.576.827	6.015.000
	Türkiye %	59.0	53.7	48.4	23,6
Hizmet	Van Sayı	33.985	45.008	73.716	178.540
	Van %	18	19.9	26.7	40,3
	Türkiye Sayı	5.235.067	6.515.508	8.719.693	12.771.000
	Türkiye %	25.5	20	33.5	50
Sanayi	Van sayı	3.672	6.328	6.109	94.807
	Van %	1.7	2.7	2.2	21,4
	Türkiye Sayı	2.345.719	2.992.864	3.470.360	6.737.000
	Türkiye Oran	11.4	12.8	13.3	26,4

Kaynak: (AVA => TÜİK, 1985-2013.)

1985-2013 yılları arasında toplam istihdam içinde tarım sektörünün payının önemli ölçüde azaldığı görülmektedir. 1985-2013 yılları arasında tarım sektörü çalışanlarının payı % 76,2'den %38,5'e gerilemektedir. Bu düşüşte büyük bir nüfusun tarım sektörü dışına çıkması da etkili olmaktadır. Tarım ve sanayi sektöründe yaşanan bu gelişmeler hizmet sektörü çalışanları oranının aynı dönemde hızlı bir artış göstermesine zemin hazırlamaktadır. 1985 yılında % 18 olan hizmet sektörü çalışanlarının oranı 2013 yılında %40,3'e yükselmiştir özellikle kamu çalışanlarının sayısının artması bu oranın yükselmesinde etkili olmaktadır. Sektörel dağılımdaki bu değişiklikler kır nüfusunu azaltan şehir nüfusunu artıran etkenler olarak değerlendirilebilmektedir.(AVA)

İlçe ekonomisi daha çok tarım ve hayvancılığa dayandığı ve nüfusun çoğunluğu geçimini bu yoldan sağladığı için ilçede diğer sektörler gelişme imkânı bulamamıştır. (Bkz. Tablo 19)

Tablo 38: Bahçesaray ve Van'da Alanlara Göre İstihdam Oranları

	Sanayi	Hizmet	Tarım
Bahçesaray	2,4	18,1	79,5
Van	21,4	40,3	38,5

Kaynak: AVA

Bölgeye ait işyeri ve istihdam verileri aşağıda gösterilmiştir (Bkz. Tablo-14). Tabloya göre Bahçesaray'da 1-9 işçi çalıştıran işyeri sayısı ve istihdam sayısı sırasıyla 5 ve 13'dür. 10 ve üstü işçi çalıştıran işyeri sayısı ve istihdam sayısı yine sırasıyla 2 ve 42'dir.

İl geneli ise 1-9 işçi çalıştıran iş yeri sayısı ise 685 ve bunların istihdam ettiği işçi sayısı 1912'dir. Büyük ölçekli denilebilecek 10 ve üzeri işçi çalıştıran işyeri sayısı ise 275 ve bunların istihdam ettiği kişi sayısı ise 7919'dur. (İŞKUR)

Tablo 39: Bölgede İşyeri ve İstihdam Verileri, 2015

		Bahçesaray	Van	TRB2
1-9 İşçi Çalıştıran İşyeri	İşyeri Sayısı	5	685	
	İstihdam	13	1912	
10 ve Üzeri İşçi Çalıştıran	İşyeri Sayısı	2	275	
	İstihdam	42	7919	
Toplam	İşyeri Sayısı	7	960	
	İstihdam	55	9831	

Kaynak: İŞKUR

3.2.3.2 Sosyal Güvenlik

Tablo 40: Bölgede Sosyal Güvenlik İstatistikleri, 2015

	SGK Kapsamında Aktif Çalışan Sayısı	Toplam Sosyal Güvenlik Kapsamı	Aylık Alan Kişi Sayısı	Bakmakla Yükümlü (Yararlanıcı) Sayısı	Sosyal Güvenlik Kapsamı Dışında Kalan Nüfus
Bahçesaray					
Van	126.330	1.076.143	42.784	499.814	20.254
TRB2					

Kaynak: www.sgk.gov.tr (Erişim:04.04.2016) Veriler sürekli güncellenmekte

3.3 Madencilik

3.3.1 Yeraltı Zenginlikleri

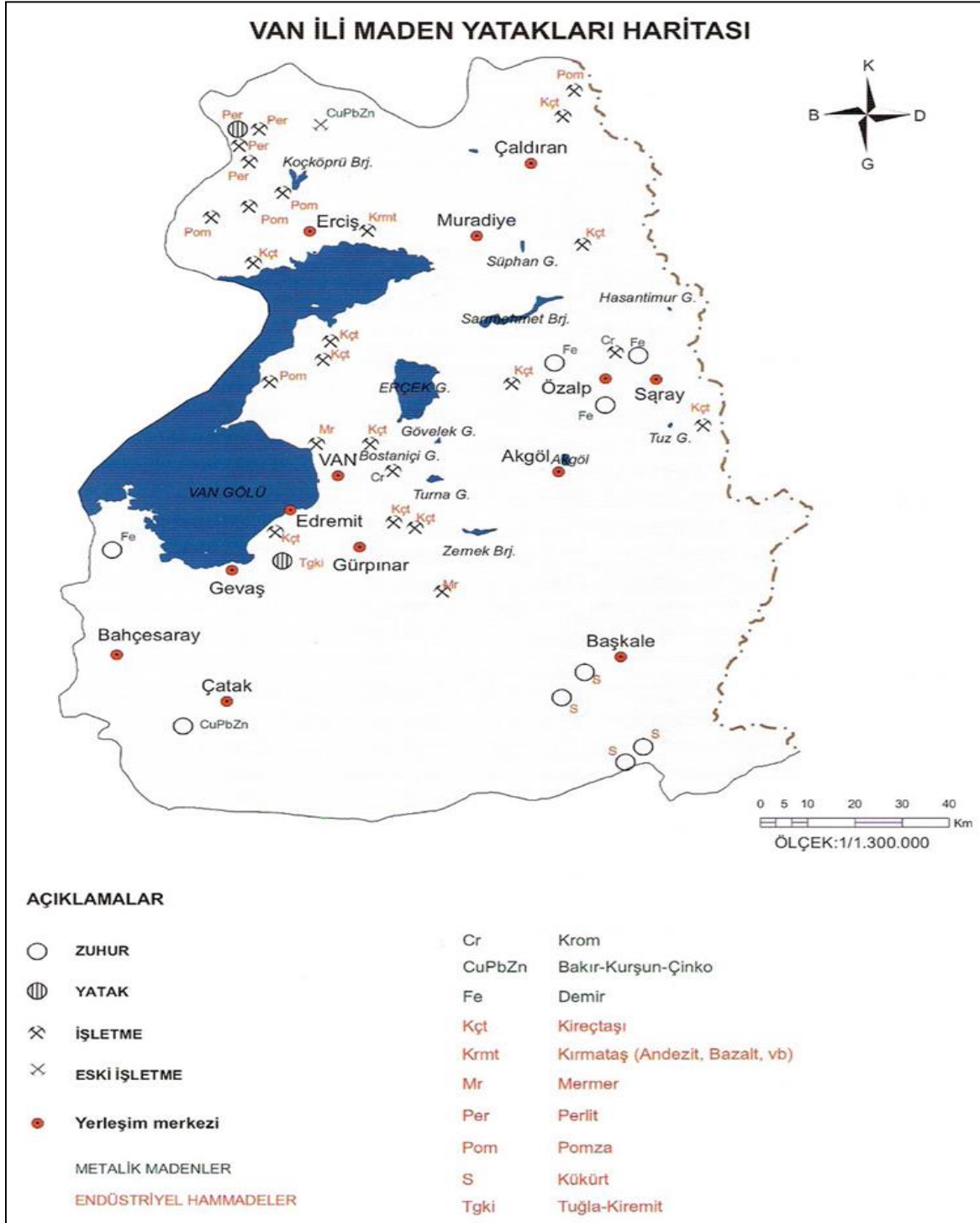
Yer altı kaynakları, gerek madencilik sektörünü doğrudan ilgilendirmesi gerekse de diğer endüstrilerin hammaddesi olması nedeniyle ekonominin önde gelen sektörleri arasında yer almaktadır. Ayrıca madencilik sektörü emek yoğun bir sektör olarak istihdama en çok katkı sağlayan sektörler arasında bulunmaktadır.

Van ilinin içinde bulunduğu Van Gölü havzasında ilk madencilik faaliyetleri M.Ö. beşinci bin yıla kadar uzanmaktadır. Nemrut ve Süphan Dağı'ndan elde edilen ham obsidiyenler burada işlenip, Mezopotamya'ya ihraç edilmekteydi. Van ili jeolojik yapısı dolayısıyla hem metalik maden hem de endüstriyel mineral ve kayaçlar açısından oldukça zengin bir bölgedir.

Van ili maden yatakları haritasından da anlaşılacağı üzere Bahçesaray madenler açısından maalesef zengin değildir. Haritaya bakıldığında zaman içinde maden görülmemektedir. Haritada gösterilmemesine rağmen Van'da bulunan en önemli demir zuhuru Bahçesaray ve Çaldıran ilçelerinde bulunmaktadır. Bahçesaray-

Geçkinli zuhuru % 24 demir tenörüne ve 363.000 ton görünür+muhtemel rezerve sahiptir. Bu oranlar düşünüldüğünde demir madeni çıkarılması Bahçesaray'a ekonomik olarak güç katacaktır. Mesela yanı komşusu olan Çatak'ta bakır-kurşun-çinko madeni görünmektedir. Ama haritaya dikkatli bakılırsa zuhur olarak etiketlenmiştir. Bunun anlamı o madenin kalite ve miktar yönünden yeterli düzeye sahip olmadığıdır. Van Gölü güneyinde özellikle Bahçesaray ve Çatak ilçelerinde yer yer paleodzoyik yaşlı kayalara rastlanmaktadır.

Harita 14: Van İli Maden Haritası

Kaynak: MTA

3.4 Kültür ve Turizm

Turizm, yerel ve ulusal ekonomilere doğrudan girdi sağlaması, istihdam oluşturmaları, yatırımların artırılması, diğer sektörler üzerindeki pozitif çarpan etkisi ve ülke ekonomilerinde dış cari açıkların giderilmesinde etkin rol oynayan ve pazar payı sürekli artan bir sektördür.

3.4.1 İlçede Kültürel Göstergeler

Bahçesaray ilçesi geneli incelendiğinde ilçede müze, sinema ve tiyatro bulunmamaktadır. İlçeye ait tek kütüphane bulunmaktadır. Toplamda 3200 kitap bulunan kütüphanenin yararlanma sayısı 3200'dür.

Tablo 41: Bölgede Kültürel Göstergeler, 2015

Müzeler	Müze Sayısı	-
	Eser Sayısı	-
	Ziyaretçi Sayısı	-
Sinemalar	Sinema Salonu sayısı	-
	Koltuk sayısı	-
	Gösteri sayısı	-
	Seyirci sayısı	-
Tiyatrolar	Tiyatro Salonu sayısı	-
	Koltuk sayısı	-
	Gösteri sayısı	-
	Seyirci sayısı	-
Kütüphaneler	Kütüphane salonu sayısı	1
	Kitap Sayısı	3200
	Yararlanma Sayısı	700
	Ödünç Verilen Materyal Sayısı	-

3.4.2 Tarihi ve Turistik Mekânlar

Bahçesaray ilçesi birçok konuda Van'ın ilçeleri arasında son sırada yer alsa da tarihi ve turistik mekânlar konusunda bu durum tam tersi şeklindedir. Gerek yüz ölçümü, gerekse de nüfusuna bakıldığı zaman Bahçesaray'ın turizm potansiyeli çok büyüktür. Aşağıda Bahçesaray'da görülebilecek belli başlı turistik mekânlar açıklamalarıyla anlatılmıştır.

SAİNTES FEMMES (AZİZE KADINLAR) MANASTIRI

"Tzayativank" ve "Saint Dean Babtiste" adlarıyla da anılan manastır, Delan Deresinin Müküs Çayı ile birleştiği alana yaklaşık 1 km mesafede küçük bir vadi üzerinde bulunmaktadır. Bahçesaray'dan manastıra katırla 2,5 saatte ulaşılabilir. Yöre halkı manastıra "Dıra Meleşehi" adını vermiştir.

Hripsin ve Kutsal Haç Kültürüne dayalı Ermeni kaynaklarına göre bir rölik parçasını saklama amacıyla kilisenin X. Yüzyılda yapıldığı söylenir. Ancak planın mimari özellikleri dikkate alındığında kilisenin XII yüzyıldan sonra Jamatunun ise XIV-XV yüzyıllarda inşa edildiği anlaşılmaktadır. Jamatunun üzerinde neye ait olduğu bilinmeyen bir kitabe bulunmaktadır.(Uluçam 1998:126) (Jamatun Ermenice de büyük giriş holü anlamında kullanılır.)

Kaynak: <http://www.vanquzel.com/turizmrehberi/> (ilçe ziyaretinde yenisi ile değiştirilecek)

SAİNT SAUVER MANASTIRI

Bu manastır Arınç Deresi vadisinin ucunda Atitzans Köyü yakınlarında Müküs Çayı ile Arınç Deresi kavşağına 2 Km. uzaklıkta kurulmuştur. "Beyaz Kilise" veya "Diraspi" adlarıyla da anılmaktadır. Bahçesaray'da Pouthkouvank Manastırından sonra önemli bir yapı olduğundan, pek çok seyyah ve araştırmacının eserinde adı geçmektedir. Manastır, Hz. Meryem'e atfedilen bir kilise, jamatun ve Vaftizci Yahya için yapılan bir şapel ve keşiş hücrelerinden oluşmaktadır. Etrafı büyük ceviz ağaçlarıyla çevrilen manastıra ait bir de çeşme bulunmaktadır. Keşiş hücrelerinin çoğu harabe halindedir. Ekili-dikili arazilerinin değirmenin ve yağhanesinin XIX. yüzyılın sonlarına dek varlığını sürdürdüğü bilinmektedir. (Uluçam 1998:127)

KIRMIZI CAMİ

Bahçesaray'ın Kale Mahallesinde bulunan ve ne zaman yapıldığı bilinmeyen cami, değişik dönemlerde genişletilmiş üç aşamalı bir yapı evresine sahiptir. Kitabesi ve vakfiyesi olmadığından tarihi süreç göz önünde tutularak XVI. yüzyıldan kaldığı ve Müküs beylerinden biri tarafından yaptırıldığı sanılmaktadır. (Uluçam 1998:137)

ŞEYH ŞEMSETTİN CAMİ

Bahçesaray'ın Güneyyamaç köyünde bulunan cami, kitabesine göre 1709 tarihinde yapılmıştır. Meyilli bir arazi üzerinde, iki katlı olarak planlanan yapı 1915'te isyan ve işgal sırasında yanmış, daha sonra birinci kat yenilenmiştir. Camide birisi avlunun giriş kapısı üzerinde, diğeri caminin güney cephesinde olmak üzere iki kitabe bulunmaktadır. (Uluçam 1998:138)

KIRMIZI KÖPRÜ

Müküs çayı üzerinde kurulan köprü, Bahçesaray'dan Hizan'a giden yol güzergâhında, ilçe merkezinin 4 km. güneyinde bulunmaktadır. Adını kemesindeki kırmızı tuğlalardan alan köprü'nün yapım tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Yöredeki diğer köprüler gibi XIV ile XVII. yüzyıllar arasında yapıldığı sanılmaktadır. Kemerinde derenin akış yönündeki mazgal penceresi üzerinde, yazısı okunamayacak derecede bozulmuş bir kitabe yer almaktadır. (Uluçam 1998:144) Define arayıcıları yakın zamanda köprüyü tahrip ettikleri için Belediye tarafından 2001 yılında onarım görmüştür. Günümüzde ulaşım için Köprü'nün hemen yanı başına ulaşımın sağlanması amacıyla yeni bir köprü inşa edilmiştir.

Kaynak: <http://www.vanguzel.com/turizmrehberi/>

Bunların haricinde Bahçesaray'da Saint Georges (Pouthkouvank) Manastır kilisesi, Andzghonts Manastır Kilisesi, Saint Jaques Kilisesi, Mir Hasan-ı Veli Zaviyesi, Mehmet Çavuş Türbesi gibi görülmeye değer turistik mekânlar da mevcuttur.

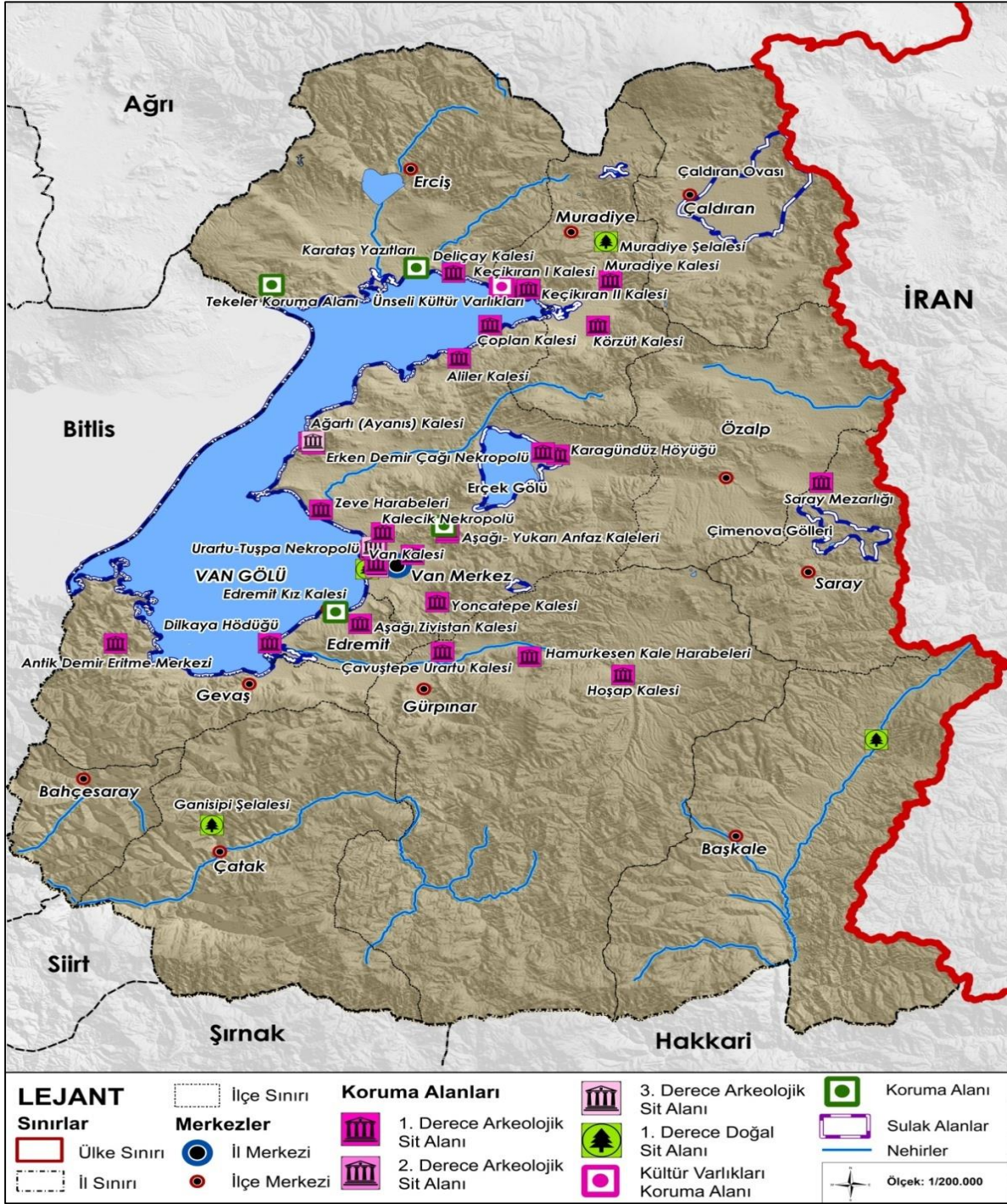
3.4.3 Koruma ve Sit Alanları

Van ilinde, 56'sı arkeolojik sit alanı olmak üzere toplam 63 adet koruma alanı bulunmaktadır. Bu alanlar, toplamda 38,3 km²'lik bir alan kaplamakta olup toplam sit alanının büyük bir kısmı (35,2 km²) arkeolojik sit alanından oluşmaktadır. Ayrıca Van ilinde doğa koruma alanları, korunması gerekli kültür varlıkları ve sit alanları da bulunmaktadır. (Van ÇED 2011)

Söz konusu koruma alanları Merkez ilçede yoğunlaşmakla birlikte, Gevaş, Gürpınar ilçelerinde de alansal büyüklük açısından öne çıkan 1. derece arkeolojik sit alanları yer almaktadır. Özellikle Urartu Krallığı döneminde yapılan ve bir kısmı günümüzde hala ayakta olan kültür varlıkları, il genelinde turizm açısından da ön plana çıkmaktadır. Bununla birlikte Van Gölü üzerinde yer alan 4 ada da doğal ve arkeolojik sit alanı ilan edilmiştir. (AVA)

Bahçesaray'da maalesef koruma ve sit alanı bulunmamaktadır.

Harita 15: Van İli Koruma Ve Sit Alanları

Kaynak: AVA Raporu

3.4.4 İlçede Konaklama İmkânları

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı 2011 Yılı Turizm İstatistiklerine göre, Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli, Van, Bitlis, Muş ve Hakkâri illerinden oluşan Ortadoğu Anadolu'da turizm belgeli konaklama tesis sayısı

bakımından Van, sahip olduğu 11 adet turizm yatırım belgeli ve 10 adet turizm işletmesi belgeli tesis sayısı ile bölgede en çok konaklama kapasitesine sahip il konumundadır (Turizm Sektörü MDA).

Tablo 42: TRB2 Bölgesi Konaklama Tesis Kapasitesi

İl	Yıl	Sınıf	Bakanlık Ruhsatlı			Belediye Ruhsatlı			Diğer		
			Otel	Oda	Yatak	Otel	Oda	Yatak	Sayı	Oda	Yatak
Bitlis	2014	4 Yıldız	3	216	432	14	383	820	4	111	256
		3 Yıldız	7	320	658						
Hakkari											
	2014	3 Yıldız	4	169	379	7	134	273			
Muş											
	2014	3 Yıldız	3	116	236	10	270	525	1	30	52
Van											
	2014	5 Yıldız	2	324	650	22	749	1467			
		4 Yıldız	4	285	570						
		3 Yıldız	2	147	307						
		2 Yıldız	1	52	87						
TOPLAM	2014		26	1629	3319	53	1536	3085	5	141	308

Kaynak: Turizm Sektörü MDA

Bahçesaray ilçesi turizmine bakıldığında ilçede turizmin ve konaklama kapasitesinin yeterince gelişmediği gözlemlenmektedir. Tarihi açıdan zengin bir mirasa sahip olan Bahçesaray'da konaklamak için sadece öğretmen evi bulunmaktadır.

Tablo 43: Bahçesaray'da Konaklama Kapasitesi, 2015

İşletme Adı	İşletme Belgesi Türü	Oda Sayısı	Yatak Sayısı	Yıldız Kategorisi
Otel	Bilgi Bulunursa eklenecek	Bilgi Bulunursa eklenecek	Bilgi Bulunursa eklenecek	Bilgi Bulunursa eklenecek
Pansiyon	Bilgi Bulunursa eklenecek	Bilgi Bulunursa eklenecek	Bilgi Bulunursa eklenecek	Bilgi Bulunursa eklenecek
Misafirhane	ÖĞRETMEN EVİ	27	78	-
Yurt (Devlet)	Bilgi Bulunursa eklenecek	Bilgi Bulunursa eklenecek	Bilgi Bulunursa eklenecek	Bilgi Bulunursa eklenecek
Yurt (Özel)	Bilgi Bulunursa eklenecek	Bilgi Bulunursa eklenecek	Bilgi Bulunursa eklenecek	Bilgi Bulunursa eklenecek

4 Altyapı ve Ulaşım

4.1 Altyapı

4.1.1 İçme Suyu

Van ilinin birçok içme suyu kaynağı bulunmaktadır. Bunlar arasında Yukarı Kaymaz Kaynak Suyu'nda şehir içme suyu şebekesinde, Gürpınar ilçesi Yukarı Kaymaz (Mejingir) ana membadan sağlanan 1.200 lt/sn debili su ana depoya ulaşmaktadır. Şehir su şebekesi üç kademeli olup 1. kademe 400 lt/sn, su

almaktadır. 2. ve 3. kademeler terfi sistemi ile beslenmektedir. Bu kademeler de 400 lt/sn kapasitededirler. Her üç kademeye ait su depoları mevcut olup, ana depoda gaz klorlama sistemi ile klorlama yapılmaktadır.

Derin Kuyu Suyu'nun ise derin kuyu pompalarından halihazırda üç adedi faal durumda çalışmaktadır. Zernebat Kaynak Suyu, geçmiş dönemde Erek Dağı'nın doğusundan çıkıp pik boruları ile şehrin eski içme suyu şebekesine iletilmekteyken, yeni su şebekesinin kurulmasının ardından bu su kaynağı ilin bazı yerlerindeki hayratlara iletilmektedir.

Bunlar dışında Kehriz Suları, güçlü akarsuların olmadığı bölgelerde, yoğun yağış alan dağların yer altı sularının yüksek yerleşim yerlerinde kullanımı için eski çağlardan itibaren kullanılan bir yer altı suyu taşıma sistemidir. Doğal kot farkı ve yerçekimi kullanılarak tasarlandığı için pompa sistemine ihtiyaç duyulmamaktadır. DSİ tarafından sulama amacı ile bugüne kadar kullanılan kehriz suları, son yıllarda gerekli önem verilmediğinden, bu kehrizler batırılmış durumdadır. Bunun yanında şehrin üst kesimlerinde sulamanın yeterli yapılabilmesi ve içme suyuna rahatlatma gelebilmesi için bu kehrizlerin ilgili kurumca işletilmesi gerekmektedir.

Van kent merkezi için toplam 7 adet su deposu ve 35 adet sondaj mevcuttur. İlin günlük su ihtiyacı 112.000 m³'dür. Şehrin içme suyu ihtiyacının %90'ı Mejingir (Yukarı Kaymaz) kaynağından, %10'u ise sondajlardan karşılanmaktadır. Depolara gelen su klorlama işlemi ile dezenfekte edildikten sonra şebekeye verilmektedir (AVA Raporu).

Bahçesaray ilçesi içme suyu durumuna bakıldığında ise toplam şebekeli ünite sayısının 62 olduğu ve 18 köy ve 44 mezranın bundan yararlandığı görülmektedir. İlçede ayrıca 5 tane şebekesiz ünite bulunmakta olup bu ünitelerden de 1 köy ve 4 mezra yararlanmaktadır. (Bkz. Tablo-12).

Tablo 44: Van İli İlçelere Göre Köylerin İçme Suları Durumu

	Şebekeli İçme Suyu			Şebekesiz İçme Suyu		
	Faydalanan Köy	Faydalanan Mezra	Toplam şebekeli ünite	Faydalanan Köy	Faydalanan Mezra	Toplam şebekesiz ünite
Merkez	93	27	120	0	1	1
Bahçesaray	18	44	62	1	4	5
Başkale	61	60	121	0	4	4
Çaldıran	64	30	94	0	2	2
Çatak	26	59	85	1	9	10
Edremit	12	0	12	0	0	0
Erciş	84	49	133	0	0	0
Gevaş	30	14	44	0	0	0
Gürpınar	71	78	149	0	4	4
Muradiye	40	19	59	0	0	0
Özalp	52	25	77	0	0	0
Saray	23	3	26	0	0	0
Toplam	574	408	982	2	24	26

Kaynak: Van İl Özel İdaresi, İçme Suları Şebekeli ve Şebekesiz Durum Cetveli, 2014.

4.1.2 Atık Su ve Kanalizasyon

Van İlinin yaklaşık 600.000 metreye varan kanalizasyon şebekesi çeşitli bölgelerde birleşen atık suların kolektör hatları yardımıyla arıtma tesisine taşınmasını sağlamaktadır. Buna ilişkin hali hazırda yapımı devam eden kanalizasyon şebeke ve kolektör hatları mevcuttur. Sistem tarafından taşınan atık sular kapasitesi 1.200 Lt/sn olan ve üç (3) üniteden oluşan arıtma tesisinde toplanmaktadır. Aktif çamur sistemi ile çalışan mekanik ve biyolojik arıtım ünitelerinde arıtma tesisinde arıtılan sular göle deşarj edilmektedir. Arıtım sonucu oluşan atıkların bir kısmı çöp alanına taşınırken, atık çamur ise kurutma yataklarına depolanmaktadır. Depolanan atık çamurun bertarafına ilişkin araştırma çalışmaları devam etmektedir.

Van kenti kanalizasyon sistemi inşaatı 1987 yılında başlamış olup, 02.02.1995 yılında bitirilerek Belediyeye teslim edilmiştir. II. Ünite ise 1996 yılında başlamış, 30.05.2002 tarihinde bitirilerek Belediyeye teslim edilmiştir. Tesis Belediyeye işletilmektedir. Saniyede 1200 litre evsel pis su arıtılmaktadır.

Kanalizasyon çalışmaları yer yer devam etmektedir. Kanalizasyon şebekesi ana toplayıcı hattı 1.400 mm çapındadır. Fakat artan nüfus karşısında ihtiyaca karşılık verememektedir. Kanalizasyon hatlarının eğim farklılığı gösterdiği 2 noktada terfi merkezi kullanılarak atık su uygun kot seviyesine getirilmektedir. Kanalizasyon hatlarıyla toplanan atık su, Van merkezinin batı tarafındaki İskele Mahallesinde bulunan atık su arıtma tesislerine gelmektedir.

Tablo 45: Kentsel Kanalizasyon Altyapısı Envanteri

İLÇE	MERKEZ NÜFUS	MEVCUT KNZ. HATTI TOPLAMI (km)	ATIKSU ARITMA TESİSİ	ARITMA TÜRÜ	ATIKSU ARITMA TESİSİ DURUMU	İHTİYAÇ DUYULAN KNZ. HATTI TOPLAMI (km)
BAHÇESARAY	8.408	27	YOK		PROJE İHALESİ YAPILDI	2
BAŞKALE	13.500	48	VAR	İLERİ BİYOLOJİK	İŞLETMEDE	5
ÇALDIRAN	1.100	48	YOK		PROJE İHALESİ YAPILDI	5
ÇATAK	10.000	36	YOK		PROJE İHALESİ YAPILDI	2
EDREMIT	90.000	310	VAR	İLERİ BİYOLOJİK	İŞLETMEDE	70
ERCİŞ MERKEZ)	110.000	350	YOK		İNŞAATI DEVAM DIYOR	5
ERCİŞ ÇELEBİBAĞ	14.982	30	VAR	İLERİ BİYOLOJİK	İŞLETMEDE	
GEVAŞ	10.500	35	VAR	İLERİ BİYOLOJİK	İŞLETMEYE ALINACAK	2
GÜRPINAR	15.000	30	YOK		PROJE İHALESİ YAPILDI	5
İPEKYOLU	240.000	500	VAR	BİYOLOJİK	TUŞBA AAT KULLANILMAKTA	10
MURADIYE	15.000	55	VAR	STABİLİZASYON HAVUZU	PROJE İHALESİ YAPILDI (İLERİ BİYOLİK SİSTEME DÖNÜŞTÜRÜLECEK)	10
ÖZALP	15.000	60	YOK		İNŞAATI DEVAM DIYOR	2
SARAY	10.000	32	YOK		PROJE İHALESİ YAPILDI	2
TUŞBA	110.000	400	VAR	BİYOLOJİK	İŞLETMEDE	10

Kaynak: ASKİ

İlçe bazlı incelendiğinde, Bahçesaray'da bir atık su arıtma tesisi bulunmadığı fakat tesisin proje ihalesinin yapıldığı bilinmektedir. İlçede kentsel kanalizasyon altyapısına baktığımızda 27 km uzunluğunda kanalizasyon hattı vardır. Toplamda fazladan 100 km kırsal kanalizasyon hattına ihtiyaç varken bu değer mevcut durumda sadece 1.851 metredir. Kırsal alanda sızdırmaz fosseptik şeklinde arıtma uygulanmaktadır.

Tablo 46: Kırsal Kanalizasyon Altyapısı Envanteri

İLÇE	KIRSAL NÜFUS	MEVCUT KNZ. HATTI TOP.MT	İHTİYAÇ DUYULAN KNZ. HATTI TOPLAMI KM	KULLANILAN ARITMA
BAHÇESARAY	8.410	1851	100	SIZDIRMASIZ FOSEPTİK
BAŞKALE	37.453		250	
ÇALDIRAN	49.081		250	
ÇATAK	13.440	2.314	200	SIZDIRMASIZ FOSEPTİK
EDREMİT	15.506		100	
ERCİŞ MERKEZ)	35.674	6.000	300	SIZDIRMASIZ FOSEPTİK
ERCİŞ ÇELEBİBAĞ				
GEVAŞ	16.878	3.340	100	SIZDIRMASIZ FOSEPTİK
GÜRPINAR	22.659	3.000	300	DOĞAL ARITMA
İPEKYOLU	17.433	6.690	150	DOĞAL ARITMA
MURADİYE	33.568		150	
ÖZALP	53.864	11.500	160	SIZDIRMASIZ FOSEPTİK
SARAY	11.236		100	
TUŞBA	23.581	10.605	250	SIZDIRMASIZ FOSEPTİK

Kaynak: VASKİ

4.1.3 Katı Atık

Van ilinde kişi başına düşen atık miktarı 1,1 kg/kişi-gün olarak belirlenirken, Van ilinin tüm ilçelerinde katı atıklar düzensiz olarak depolanmaktadır. Van il merkezindeki katı atıklar Van-Özalp karayolunun 7. kilometresinde bulunan vahşi depolama sahasında bertaraf edilmektedir. Sihke Gölü'ne çok yakın mesafede bulunan vahşi depolama sahasından kaynaklanan kirleticiler Sihke Gölü'nü doğrudan kirletmektedir. Yağışların etkili olduğu dönemlerde, yağmur suları ile birlikte depolama sahasından kaynaklanan çöp süzüntü suları da Van Gölü'ne taşınmaktadır. Yapılan incelemelerde çöp sahasında tehlikeli boyutlarda gaz oluşumu gözlenmiştir. Bu çerçevede tesisin büyük bir patlama riskine sahip olduğu görülmektedir.

Bunun dışında ilçe belediyelerinden Çaldıran Belediyesi'nin Çaldıran ilçesinde, Başkale Belediyesi'nin Samandöken mevkiinde, **Bahçesaray Belediyesi'nin Destanan mevkiinde**, Çatak Belediyesi'nin Cencers mevkiinde, Özalp Belediyesi'nin Altınboğa yolu üzerinde, Gevaş Belediyesi'nin Keklik Bulağı mevkiinde, Saray Belediyesi'nin Beyaslan köyü mevkiinde, Edremit Belediyesi'nin çimento fabrikası kliniker ocağı mevkiinde ve Gürpınar Belediyesi'nin ilçede vahşi depolama alanları bulunmaktadır. Ancak bu

depolama alanları, Van Büyükşehir Belediyesi'ne ait depolama alanına göre düşük kapasiteli kalmaktadır. Ayrıca Çelebibağı ve Uysal gibi belde belediyelerine ait vahşi depolama alanları da bulunmaktadır.(AVA)

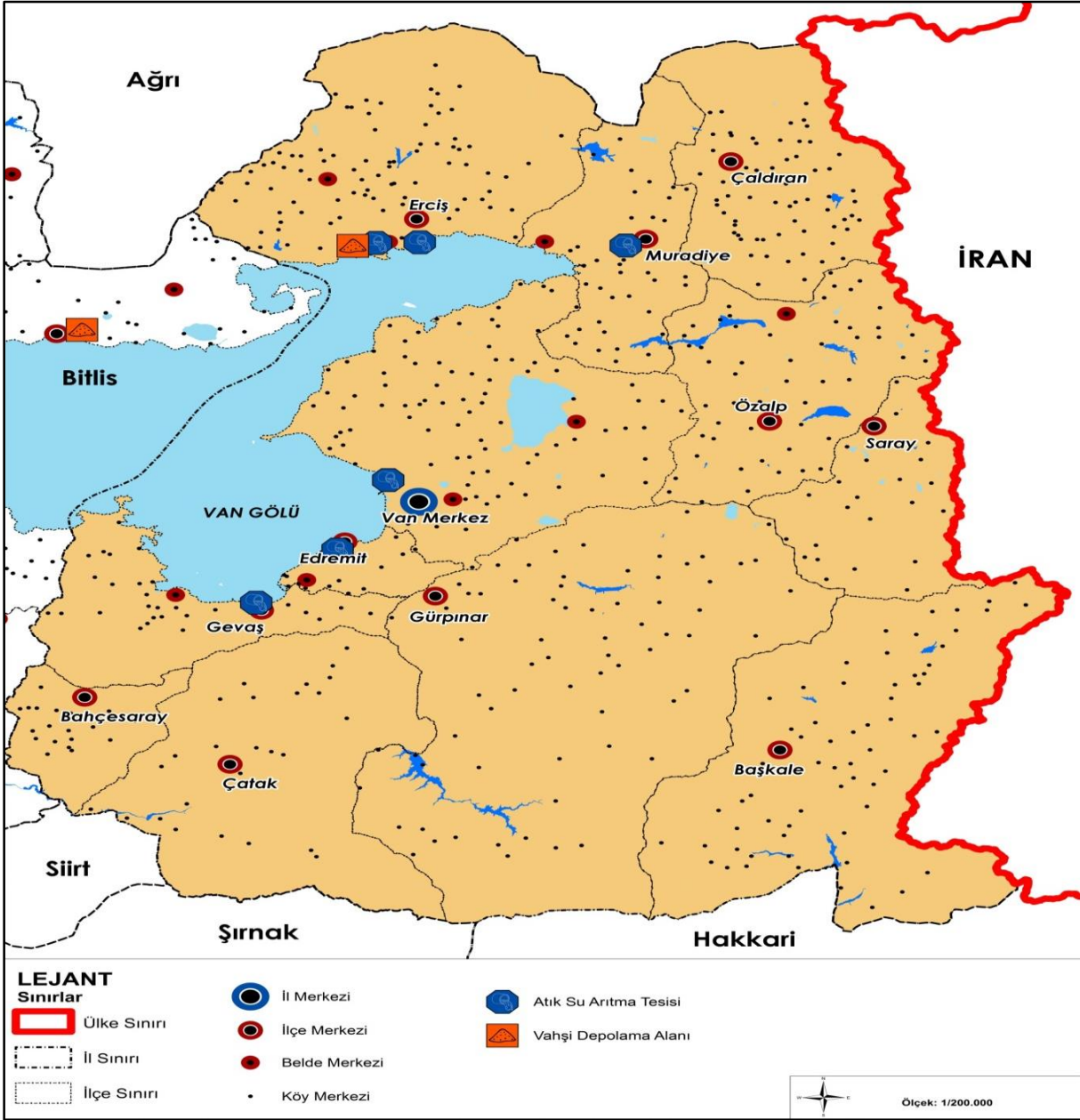
Öte yandan Van ilinde katı atıkların toplanması, taşınması ve bertaraf edilmesi işlemleri Van Büyükşehir Belediyesi'nce yüklenici firmaya yaptırılmaktadır. Van il merkezinde katı atıkların taşınması konusunda herhangi bir transfer istasyonu bulunmazken, çöp taşıma işlemlerinde kamyon ve traktör kullanılmaktadır. Tıbbi atıklar ise sağlık kuruluşlarında ayrı toplanıldığı halde katı atık depolarında evsel atıklarla birlikte düzensiz olarak depolanmaktadır (AVA =>Van ÇED 2011).

Tablo 47: Van İli Vahşi Depolama Alanları

Belediye	Mevki	Alan
Van Belediyesi	Özalp yolu 7.km.	250.000 m ²
Çelebibağı Belediyesi	Koçağıl	15.000 m ²
Çaldıran Belediyesi	Çaldıran	10.000 m ²
Başkale Belediyesi	Samandöken	10.000 m ²
Bahçesaray Belediyesi	Yukarı mah. Destanan Mevki	6.000 m ²
Çatak Belediyesi	Cencers Mevkii	4.000 m ²
Özalp Belediyesi	Altınboğa Yolu üzeri	50.000 m ²
Gevaş ve Uysal Belediyesi	Keklik Bulağı Mevkii	2.000 m ²
Saray Belediyesi	Beyaslan Köyü Yolu	10.000 m ²
Edremit Belediyesi	Çimento Fabrikası Klinker Ocağı	50.000 m ²
Gürpınar Belediyesi	Gürpınar	30.000 m ²

Kaynak: Vizyon_2023_van_eylem =>DAKA, 2014

Harita 16: Depolama Alanları ve Atık Su Tesisleri

Kaynak: AVA Raporu

4.1.4 İletişim ve Haberleşme

Van ilindeki bütün ilçelere ulaşan telefon hatları mevcut olup, Van İl Telekom Müdürlüğü 2006 verilerine göre ildeki hat uzunluğu toplam 6.354.843 metredir. Bu hatların % 73'ü havai hat olup, %27'si yer altından geçmektedir. 2013 yılı verilerine göre ise Van ilinde 34.000'in üstünde ev ve işyeri telefon abonesi ile 23.000 internet abonesi bulunmakta, 50.000 hane de fiber optik altyapısı kapsamında yer almaktadır (Van İli Çevre Durum Raporu, 2011).

4.2 İlçede Ulaşım

4.2.1 Karayolları

TRB2 Bölgesi içinde bulunan Van ili, bölgenin genel özelliklerini yansıtan bir coğrafyaya sahip olup yüksek eğitim ve rakımlara yerleşmiş yerleşimlerden oluşmaktadır. Bu nedenle bölgenin karayolu ulaşımı diğer ulaşım türlerinde olduğu gibi coğrafi kısıtlayıcılar nedeni ile oldukça zorlayıcı bir ağ yapısı ile gelişmiştir.

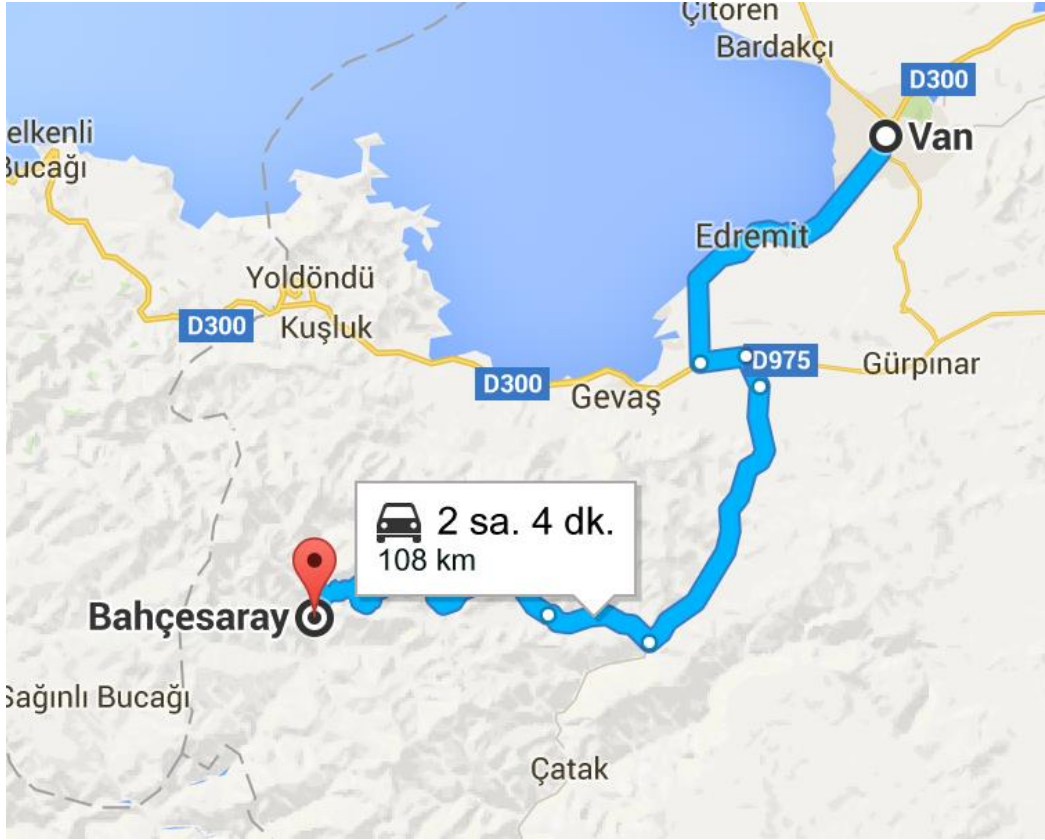
Van ilinde yer alan karayolları, Karayolları Genel Müdürlüğü 11. Bölge Müdürlüğü sorumluluğundadır. Van ili sınırları içinden geçen devlet yollarının toplam uzunluğu 564 km düzeyindedir. Bahsi geçen bu yollar, soğuk iklim ve sert kış şartlarına rağmen yıl boyu ulaşım için açık bulunmaktadır. Van'a kuzeyden Erzurum ve Ağrı üzerinden D-100, D-965, D-280 ve D-975 numaralı karayolları ile ulaşım sağlanmaktadır. Van iline güney yönünden ulaşım Bingöl, Muş ve Bitlis üzerinden D-300 karayolu ile sağlanmaktadır.

Van ili içindeki ulaşımın ana aksı; Kars-Iğdır ile Hakkâri arasındaki D-975 karayolunun Van Gölü'nün doğusundaki bölümüdür. (AVA Raporu)

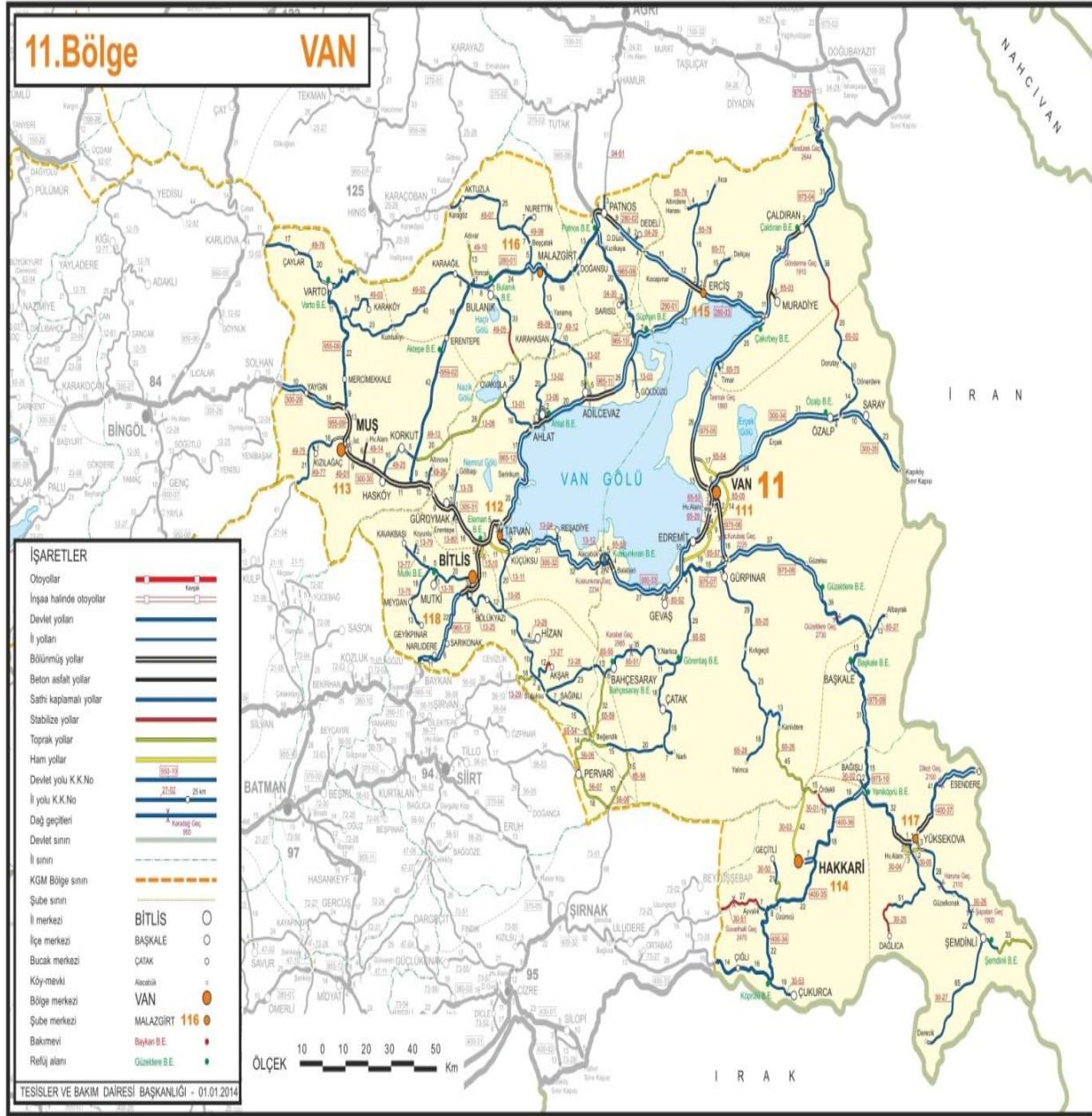
Coğrafi yapının oluşturduğu sıkıntılar bölgenin ve ilin yol kalitesini doğrudan etkilemekle beraber yapım, bakım ve onarım imkanlarını kısıtlaması nedeni ile ülkenin karayolu standartlarına göre daha düşük bir seviyededir. Türkiye genelinde asfalt yolların toplam yol ağına oranı %94 iken TRB2 Bölgesi'nin ortalaması %83,5'tir. Van ilinin asfalt yol oranı ise %78 olup bölge ortalamasının da altında kalmaktadır (AVA => Van İli Çevre Durum Raporu, 2011; Karayolları Genel Müdürlüğü [KGM], 2014; Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2014).

Bahçesaray ile Van arasındaki mesafe 109 km'dir. Yol şartları düşünüldüğünde normal bir araçla 2 saat 4dk'da ulaşılmaktadır. Şu anda gündemde olan Van-Şırnak karayolu bitirildiği zaman Bahçesaray'a olan ulaşım çok daha elverişli duruma gelecektir. Bahçesaray'a gitmek için, Van ili kent merkezine ulaşan D-300 karayolu ve D-975 karayolunun Van'ın güneyinde birleştiği yerden güneye doğru olan Gevaş-Çatak yolu üzerinden Yukarı Narlıca istikametine dönlürek Matiullah Caddesi üzerinden Bahçesaray'a ulaşılır. (Bkz şekil x) Bahçesaray yolu üzerinde bulunan Karabet ya da Krapet Geçidi 2985 m. Türkiye Cumhuriyeti Karayollarının en yüksek rakımlı geçididir. (<http://wikimapia.org/22423123/tr/Karabet-Ge%C3%A7idi-2985-m> 30.03.16)

Şekil 1: Van-Bahçesaray Arası Karayolu Güzergâhı

Harita 17: Karayolları 11. Bölge Müdürlüğü Karayolları Haritası

Kaynak: Karayolları 11. Bölge Müdürlüğü

Van ilinde bulunan 1.112 kilometrelik karayolu ağının 564 kilometresi (%51) Devlet Yolu, 548 kilometresi (%49) ise İl Yolu statüsündedir. Bunun yanında il genelindeki Devlet Yolları'nın tamamı Asfalt olup üst sınıf karayollarından oluşmaktadır. Bununla birlikte Van ilinde otoyol ya da çevreyolu bulunmamaktadır. İl Yolları'nın ise 304 kilometrelik bölümü (%55) asfaltdır. İl Yolları'nın kalanı ise 89 kilometre (%16) berkitme yol, 96 kilometre (%18) ham yol ve 59 kilometre (%11) geçit vermeyen yol şeklinde sıralanmaktadır (KGM, 2014; TÜİK, 2014).

Tablo 48: Van İli Yol Satış Cinsleri Çizelgesi

Yollar (km)	Devlet Yolları(km)	İl Yolları(km)	İl Genel Toplamı(km)
Asfalt Yol	555	401	956
Stabilize Yol	-	1	1
Ham Yol	-	95	95
Geçit Vermeyen Yol	-	64	64
Bölünmüş yol	509,5	7	516,5
Toplam Yol	555	561	1.116

Kaynak: Karayolları 11. Bölge Müdürlüğü

Van ili konumu nedeni ile ülkenin doğu kentleri ile daha güçlü bir ulaşım ilişkisine sahipken, ülkenin en büyük üç kenti olan İstanbul, Ankara ve İzmir ile 1.200 kilometreden daha uzak mesafede bulunmaktadır. Van'a en yakın iller TRB2 Bölgesi'nde bulunan Bitlis (168 km), Hakkari (202 km) ve Muş (223 km) illeridir. Kentin en yakınında bulunan liman illeri ise İskenderun (890 km) Samsun (973 km) ve Mersin'dir (991 km) (KGM, 2014).

Van'a 109 km uzaklıkta olan Bahçesaray ilçesi konumuna bakıldığında İran'a 217 km , Irak'a 380 km, Ağrı'ya 360 km, Hakkari'ye 275 km ve Bitlis'e 115 km'dir.

Tablo 49: Bahçesaray İlçe Merkezinden Bazı İllere Karayolu Uzaklıkları

İl Merkezi	Uzaklık (Km)
İstanbul	1671
Ankara	1205
İzmir	1736
Bitlis	115
Hakkari	275
Muş	193
Ağrı	360
Siirt	142

Kaynak: KGM

5 Çevre ve Enerji

5.1 Çevre

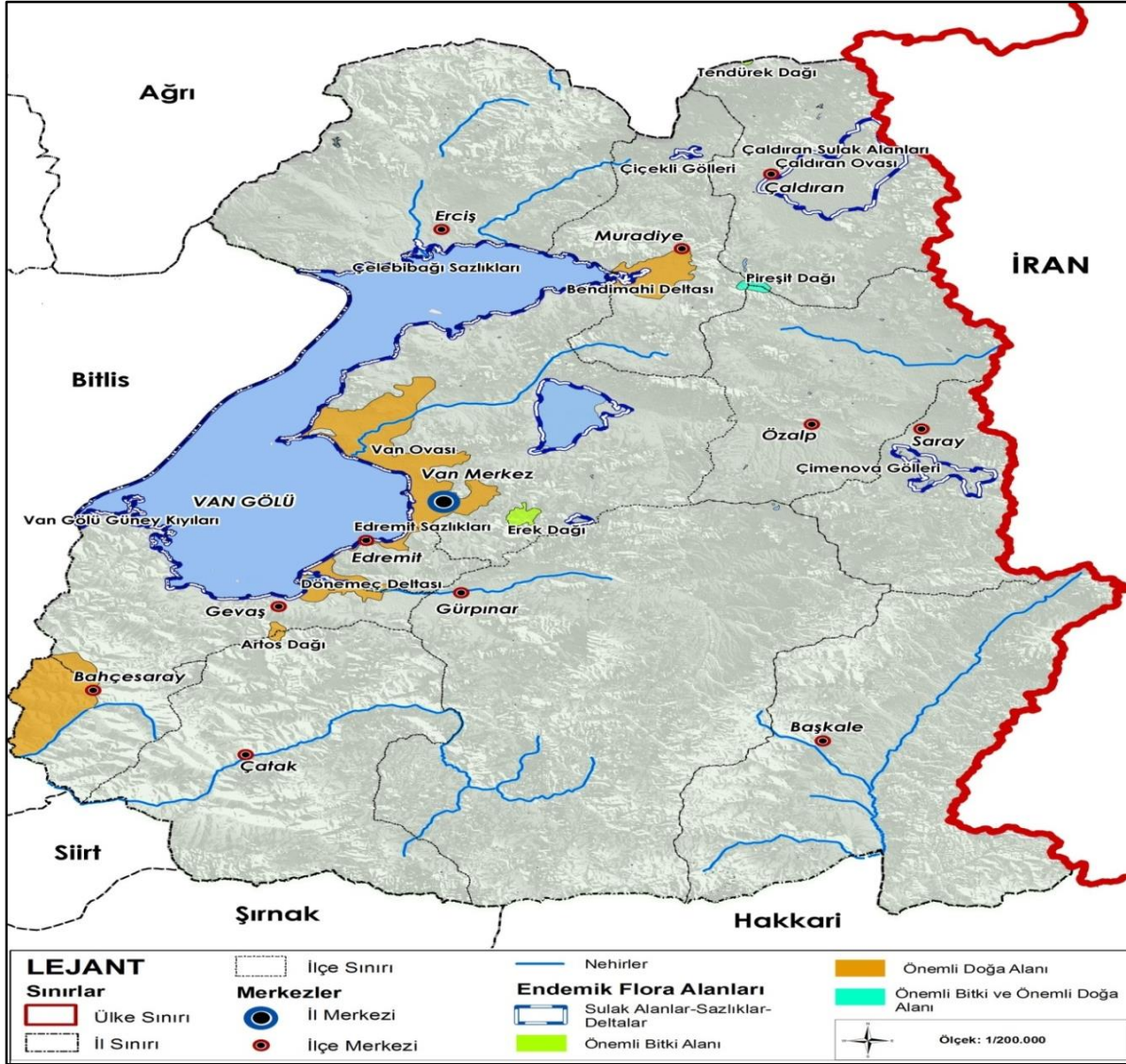
5.1.1 Endemik Flora

Ekolojik şartlar göz önüne alındığında Van ilinin güney kesimleri dışında kalan yörelerde, geçmişteki doğal bitki örtüsünün ağaçlı step olduğu söylenebilir. Step içindeki başlıca türler, çeşitli meşe türleri ve bodur ardıçlardır. Bu ormanlarda meşe ve ardıç türlerinin yanı sıra Kavak, Çınar, Dişbudak ve Karaağaç gibi ağaç ve çalı türleri de bulunmaktadır (Muş Bitlis Van Çevre Düzeni Planı, 2009). Alan açısından oldukça büyük, önemli doğa alanlarını barındıran Bahcesaray ilçesi ve civarının florasına ilişkin yapılan bir çalışmada, 844 tür, 302 cins ve 66 familyaya ait 912 takson tespit edilmiş, bu taksonlardan 131'inin (%14'ünün) endemik olduğu belirtilmiştir (Fırat, 2002).

Orman kalıntıları genellikle ilin güney kesimlerinde bulunan Çatak ve Bahcesaray ilçelerinde yer almakta ve bu kesimlerde bitki örtüsü genellikle meşelerden oluşmaktadır. Meşeler, bozulmuş ve birçok yerde çalılık halini almıştır. Ağaçlık sahalara Gevaş ilçesinin güneyinde de rastlanmaktadır. Bu alanlarda meşelerin yanı sıra seyrek de olsa sakız, bodur ardıç, kızılçık, doğu çınarı, ceviz, titrek kavak ve yabani meyve ağaçları da görülmektedir. Van ilinin güneyinde steplere de rastlanmakla birlikte bunların en önemli elemanı geven otudur (Muş-Bitlis-Van Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Araştırma ve Sentez Raporu, 2009).

Endemik bitki taksonları, Van ili sınırları içerisinde dağlık kesimlerde ve yüksek dağların arasında devam eden vadilerde yoğunlaşmaktadır. Özellikle Artos Dağı, Erek Dağı, Pireşit Dağı, Tendürek Dağı, Çatak Vadisi ve Zap Suyu Vadisi, endemik ve nesli tehlike altında çok sayıda bitki türü içermeleri nedeni ile biyolojik çeşitlilik açısından önemli alanlardır. Bunun yanı sıra, Müküs Vadisi de çok sayıda endemik bitki taksonunu barındırmaktadır. Bu dağ ve vadilerden ayrı olarak, Çaldıran Ovası'nda da endemik ve tehlike altında bulunan bitki türleri bulunmaktadır (Muş Bitlis Van Çevre Düzeni Planı, 2009).

Harita 18: Van İli Endemik Flora Alanları

Kaynak: AVA Raporu

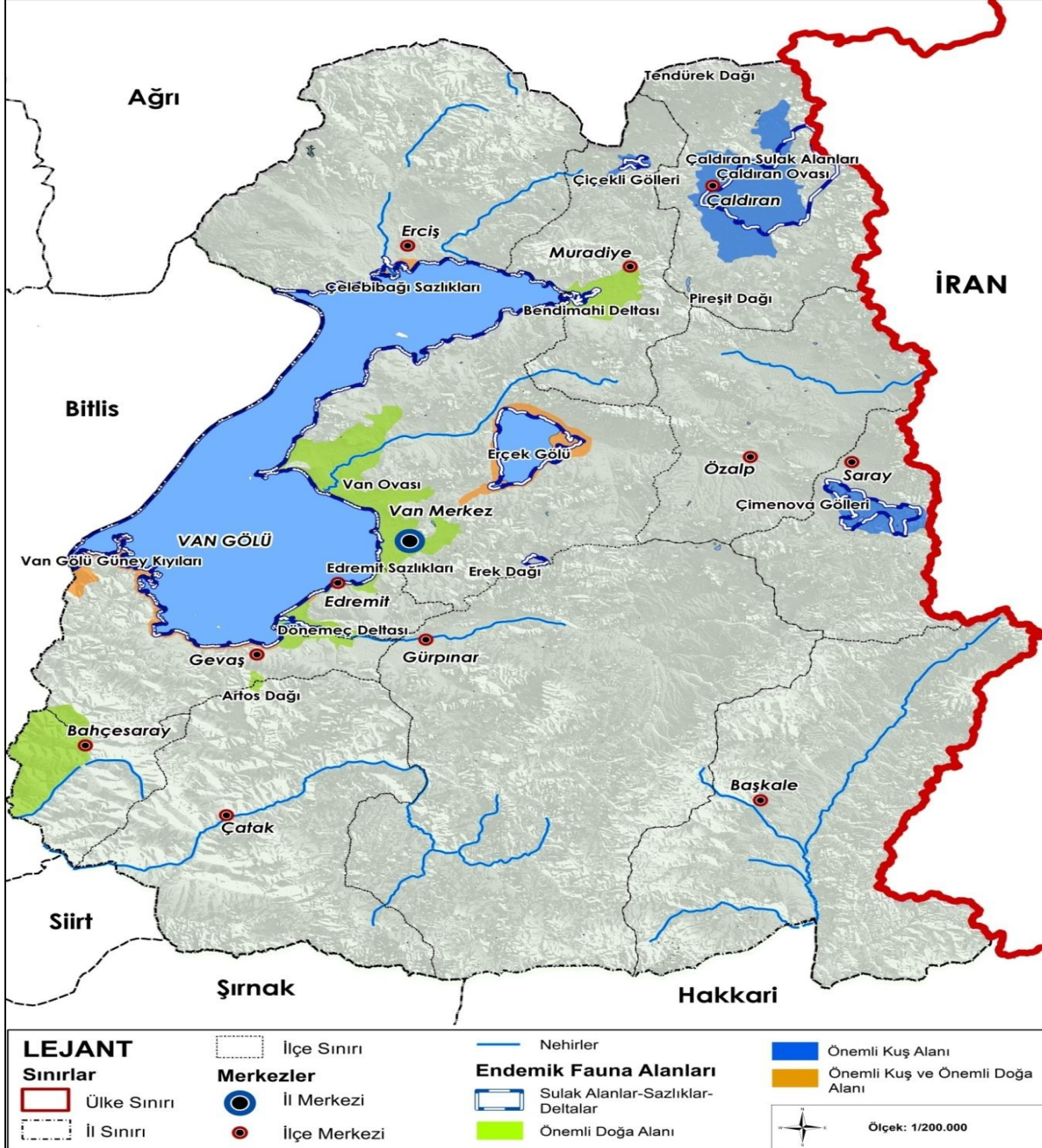
5.1.2 Endemik Fauna

Van ili genelinde fauna(hayvan varlığı) açısından birçok önemli tür ve alan bulunmaktadır. Öncelikli olarak bölgede yaşayan türler incelendiğinde, Van ili sınırları içinde bulunan göl ve akarsularda inci kefal ve sazan balıklarının yaşadığı tespit edilmiştir. Ayrıca ilde yaşadığı tespit edilen çok sayıda kuş türü bulunmaktadır. Bunlar; Dikkuyruk, Kılıçgaga, Büyük cılibit, Gece balıkcılı, Küçük karabatak, Yaz ördeği, Pasbaş pakta, Turna, Uzunbacak, Toy, Kırmızı gagalı dağ kargası, Kaya kartalı, Küçük kerkenez, Uludoğan ve Van Gölü Martısı'dır (Muş Bitlis Van Çevre Düzeni Planı, 2009).

Karadeniz köstebeği, Acem köstebeği, Anadolu yer sincabı, Sivriburunlu bataklık faresi ve Fare benzeri yeduiyur gibi çok sayıda küçük memeli türünün de Van ili sınırları içerisinde bulunduğu tespit edilmiştir. Bunun yanında bir sürüngen türü olan Bendimahi kertenkelesi ve bir yılan türü olan Eirenis thospitis'in de il sınırları içerisinde bulunmaktadır. Ayrıca, Van Gölü civarında bir kısmının neslinin tehlike altında olduğu çok sayıda kelebek türü yer almaktadır (Kemal, 2008). Bu türlerin dışında il genelinde rastlanabilen bir

diğer endemik tür ise son yıllarda gerek dünyada gerekse Türkiye’de büyük ilgi gören evcil kedilerden biri olan Van kedisidir. Avcılık özelliği ile öne çıkan Van kedisi de nesli tükenmekte olan ve hızla meleleşen türlerdendir (AVA Raporu).

Harita 19: Van İli Endemik Fauna Alanları

Kaynak: AVA Raporu

5.2 Enerji

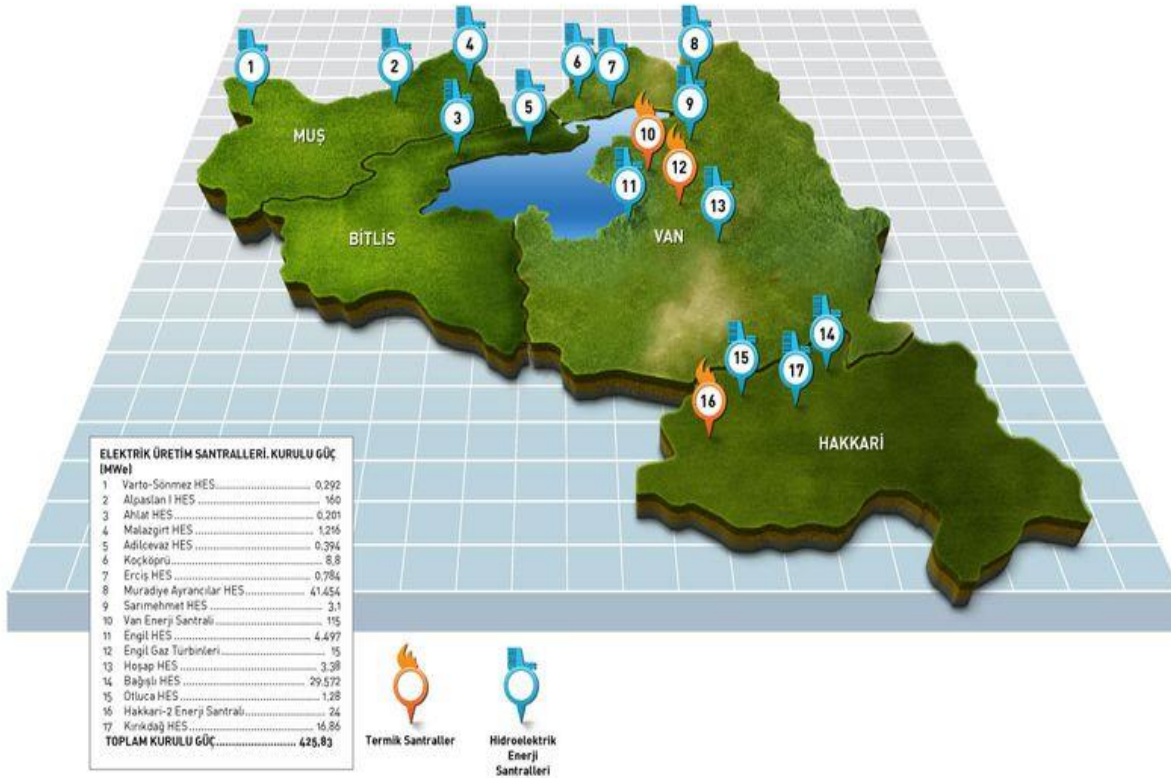
5.2.1 Doğalgaz

İlde doğalgaz kullanımı amacıyla son yıllarda gerçekleştirilen çalışmalar devam etmekte olup şehir merkezinde doğalgaz hatları döşenmektedir. BOTAŞ'a ait Van doğalgaz iletim hattı mevcut olup Van Doğalgaz İşletmesi (VANDAŞ) tarafından dağıtım işlemleri yürütülmektedir. 2008 yılı boyunca 50 km'lik doğalgaz hattı döşenmiş olup yaklaşık 11 yıldır kentte doğalgaz kullanılmaktadır. Kentte doğalgaz aboneleri olan konut sayısı ise 2009 yılında 1.064'tür (Van İli Çevre Durum Raporu, 2011)

5.2.2 Elektrik

Van ilinde bütün yerleşim merkezlerinin elektrik altyapısı bulunmaktadır. Van ilinde 7 adet hidro elektrik santrali (HES) bulunmaktadır. İlde ayrıca elektrik üretimi yapan bir de termik santral bulunmaktadır. Engil Gaz Türbinleri termik santralinin kurulu gücü 15 MW'dır.(AVA)

Harita 20: TRB2 Bölgesi Elektrik Üretim Santralleri

Kaynak: Madencilik ve Enerji MDA

5.2.3 Yenilenebilir Enerji

5.2.3.1 Jeotermal Kaynaklar

Van Gölü çevresi kaplıca kaynaklarının oluşumuna etken faktörler açısından Van-Tatvan fay hattının kuzey ve güney bölümleri iki ayrı özellik göstermektedir. Fay hattının kuzeyinde kalan bölgelerde yakın zamandaki volkanik faaliyetlerin yoğun olmasına bağlı olarak çok sayıda sıcak su kaynağı bulunmaktadır. Fay hattının güneyi ise genel olarak yaşlı jeolojik oluşumlara sahip olmakla birlikte sıcak su kaynağı bakımından fazla zengin değildir. Bunun yanında Van ilinin hemen hemen her bölgesinde maden suları ve kaplıcalar yer alırken, bu kaynakların birçoğunda tesis yer almamaktadır. Ayrıca ulaşım imkânı olmadığından bahsi geçen bu kaynaklar sadece bölge halkı tarafından kullanılmaktadır.

Harita 21: TRB2 Bölgesi Jeotermal Kaynaklar Haritası

Kaynak: MDA

Jeotermal kaynaklardan elektrik üretilmesi için hazne sıcaklığının 200°C ve daha fazla olması gerekmektedir. Günümüzde yeni teknolojilerle birlikte 150°C'ye kadar düşük hazne çıkışlı akışkandan da elektrik üretilmektedir. İkili (binary) çevrim santrallerinde çok daha düşük sıcaklıklarda (80-170 °C) elektrik üretmek mümkündür. Bu sistemlerde kaynama noktaları düşük olan iki akışkan (freon vb.) kullanılarak verim artırılabilir, fakat bu akışkanların maliyetleri yüksektir. Dolayısıyla, Van'da bulunan Zilan jeotermal sahasında elektrik üretim santrali kurulması mümkündür (MDA).

Tablo 50: TRB2 Bölgesi'nde Bulunan Jeotermal Sahalar

	JEOTERMAL ALAN ADI	SICAK SU DOĞAL ÇIKIŞ ADI	DOĞAL ÇIKIŞ		SONDAJ		
			Sıcaklık	Debi (l/s)	Sıcaklık	Debi (l/s)	Potansiyeli
VAN	ERCİŞ-ZİLAN	ZİLAN	34-80	27	80-105	68	13,56
	ÇALDIRAN	AYRANCI	14-60,8	10,5			
	ÖZALP GÜRPINAR BAŞKALE	BUĞULU	37	5			
		ÇAYBAĞI	61	0,1	87	30	6,53
		YURTBAŞI	25	1,5			
		ÇAMLIK	31-37	1,5			
MUŞ	VARTO		25-32	75			
	DERİK	ABDURRAHMANPAŞA	25	0,02			
	KAYNARCA		32	0,2			
BİTLİS	NEMRUT	NEMRUT	46-59,5	ÖLÇÜLEMEDİ			
	GÜROYMAK	ÇUKUR	32-39	22			
	GERMAP		40	0,1			
HAKKÂRİ	SARITAŞ-GÖLEBAKAN		39,2-53,7	0,07			

Kaynak: MDA

Bahçesaray ilçesinde jeotermal kaynak bulunmamaktadır.

5.2.3.2 Hidrolik

TRB2 Bölgesi, hidrolik enerjiden elektrik üretme potansiyeli yüksek bir bölgedir. Önemli su kaynakları ise Zap Suyu, Murat Nehri, Engil Çayı, Zilan Deresi ve Karasu Irmağı'dır. Bölgenin toplam enerji potansiyeli 3 654,24 MW yıllık üretim potansiyeli ise 11 968,42 GWh/yıl değerlerindedir. İşletmede olan tesislerimizin yıllık gücü 19,8 MW ve yıllık üretimi 58,7 MWh/yıldır. İşletmede olan enerji amaçlı baraj sayımız henüz 2 tanedir. Bunlar Koçköprü, Zerneke barajlarıdır (MDA => DSİ).

Tablo 51: Van İli Su Kaynakları Potansiyeli

VAN İLİ SU KAYNAKLARI POTANSİYELİ	İL ÇIKIŞI TOPLAM ORTALAMA AKIM (hm ³ / yıl)
Karasu Çayı	150,77
Gevaş Suyu	30,07
Deliçay	104,48
Memedik Deresi	20,81
Güzelsu Deresi	138,6
Zilan Çayı	327,97
Çatak Çayı	1.367,30
Müküs Çayı	480,77
Bendimahi Çayı	301,2
Toplam Yerüstü Su Potansiyeli	2.921,97
Yeraltı Su Potansiyeli	138,69
TOPLAM POTANSİYEL	3.060,66

(DSİ 17. Bölge Müdürlüğü , 2010)

Van ilinde yürürlükte, uygun bulunan ve lisansı iade edilen elektrik piyasası üretim lisansları listesi tabloda verilmiştir.

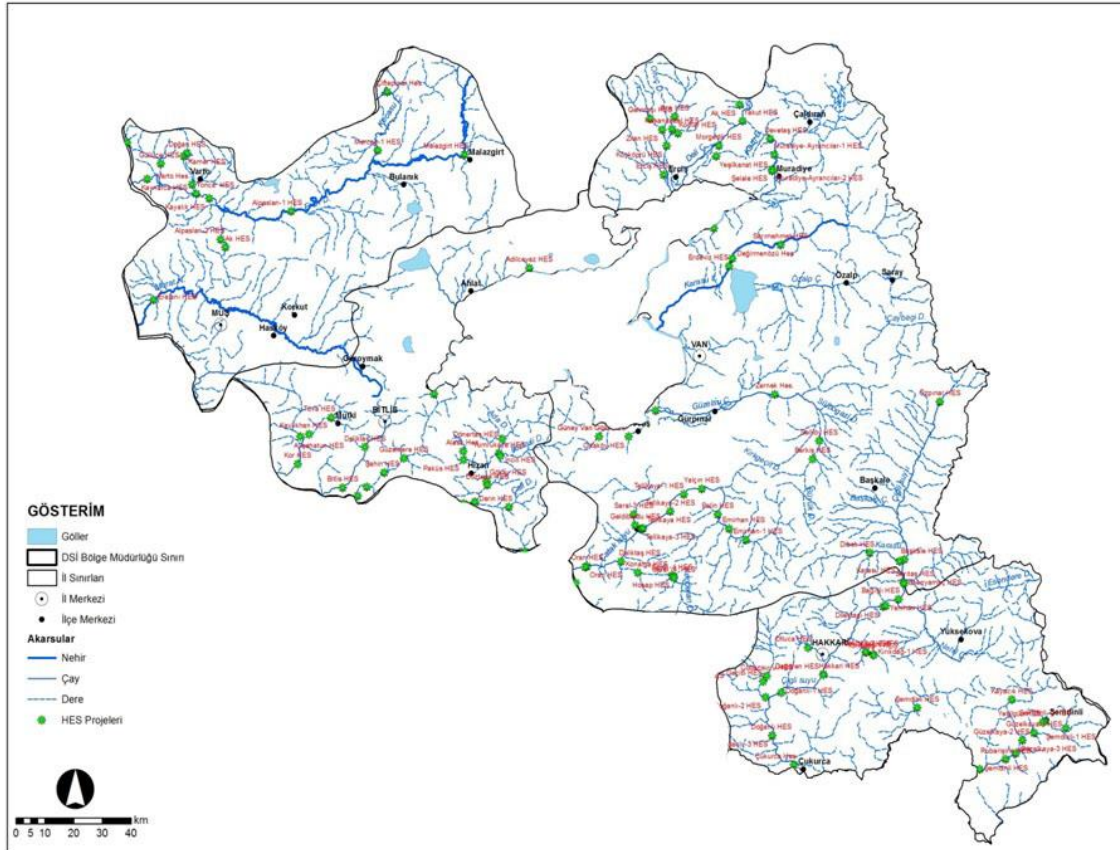
İlçe sınırları içerisinde hiç baraj olmamasına rağmen ilçedeki 2 önemli akarsu olan Karasu ve Memedik çayları su kaynağı potansiyeli olarak öne çıkmaktadır.

Tablo 52: TRB2 Bölgesi Hidroelektrik Santralleri

TESİSİN BULUNDUĞU İL	İşletmedeki Kapasite (MWe)
VAN	
Sarımehmet HES	3,100
Koçköprü	8,800
Muradiye Ayrancılar HES	41,454
Erciş HES	0,784
Engil HES	1,499
Hoşap HES	3,380

(EPDK , 28.03.2013)

Harita 22: TRB2 Bölgesi'nde Bulunan HES Projeleri

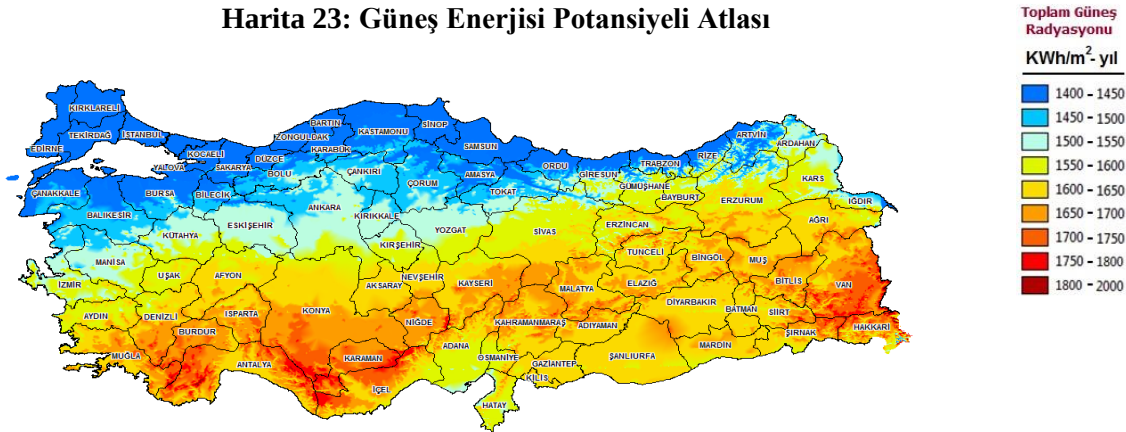
Kaynak: MDA

5.2.3.3 Güneş

TRB2 Bölgesi güneş enerjisinden elektrik üretme potansiyeli yüksek olan bir bölgedir. Aşağıdaki tabloda Türkiye ve TRB2 Bölgesi'nde bulunan iller için günlük ve yıllık olmak üzere ortalama güneşlenme süreleri ve radyasyon değerleri verilmiştir. Tablodan da görüldüğü üzere TRB2 Bölgesi'nde bulunan dört ilin de günlük ortalama radyasyon değerleri Türkiye ortalamasının üzerindedir. Hakkâri, Türkiye'nin en yüksek güneşlenme süresine sahip olan ilidir. Van ili ise Karaman ve Antalya illerinden sonra en yüksek radyasyon değerine ve Hakkâri ilinden sonra en yüksek güneşlenme süresine sahip ilidir.

Güneş enerjisi santrallerinde elektrik üretimini etkileyen faktörler sadece güneşlenme süresi ve radyasyon değerleri değildir. Santralin kurulum yerinin seçimi, maliyet ve güç üretim verimliliği açısından çok önemlidir. Kurulum yeri seçilirken radyasyon değerleri ve güneşlenme süresine ek olarak iklim, rüzgâr hızı, bulutlanma miktarı, gölgelendirme etkisi (etrafta ağaç, bina vb. bulunmaması), arazinin eğimi (eğim olmaması ve güneye eğimli olması), trafo merkezine yakın olması, ulaşılabilir olması vb. gibi faktörler de göz önünde bulundurulmalıdır. Rakım arttıkça sisteme gelen radyasyon miktarı artmakta, dolayısıyla sistemin verimi artmaktadır. Ayrıca, su kaynaklarına yakın yerlerde de (deniz, göl vb.) (suyun yansıtma özelliğinden dolayı) sisteme gelen radyasyon miktarı artmaktadır (küresel radyasyon). Tüm bu teknik veriler göz önünde bulundurulduğunda, TRB2 Bölge illeri ve özelde Van ili, GES yatırımları açısından Türkiye'de bir mükemmeliyet merkezidir (MDA).

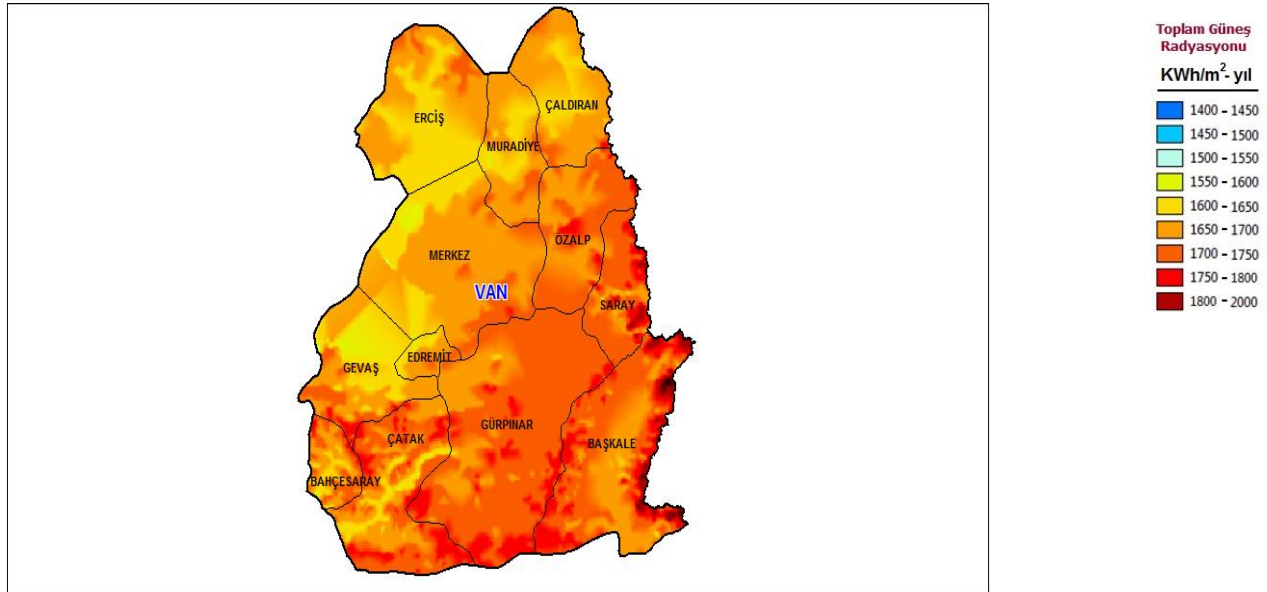
Harita 23: Güneş Enerjisi Potansiyeli Atlası

Kaynak: Yenilenebilir Enerji Genel Müdürlüğü

İlçe düzeyinde bakıldığında ise Bahçesaray ilçesinin güneş radyasyon değerinin Van Gölü kenarındaki ilçelere nazaran yüksek değerde olduğu görülmektedir.

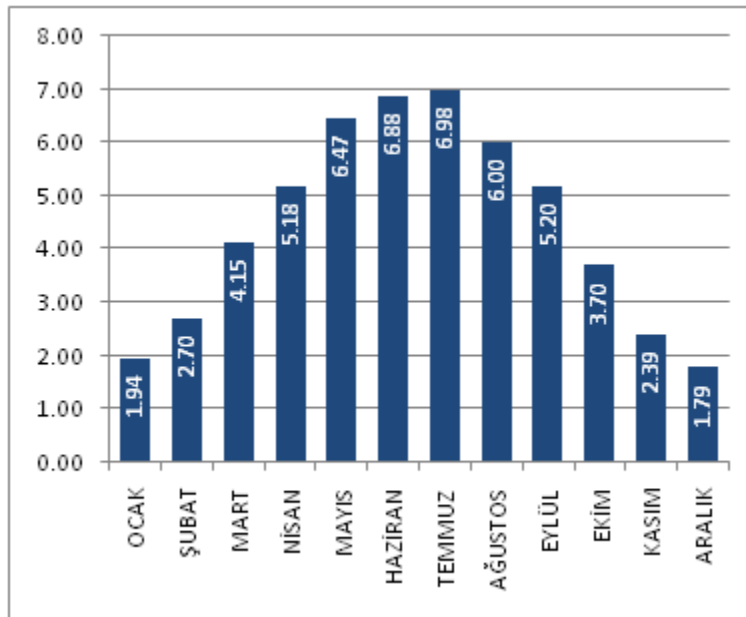
Harita 24: Van İli Güneş Radyasyonu

Kaynak: Yenilenebilir Enerji Genel Müdürlüğü

Yukarıdaki haritada Van iline ait koyu ve açık kırmızı alanların yaygın olduğu görülmektedir. Bu tonlarla boyanmış bölgelerde güneş enerjisi global radyasyon değerleri yüksektir. Van ilinin güney bölgesine doğru inildikçe güneş radyasyon değeri artmaktadır.

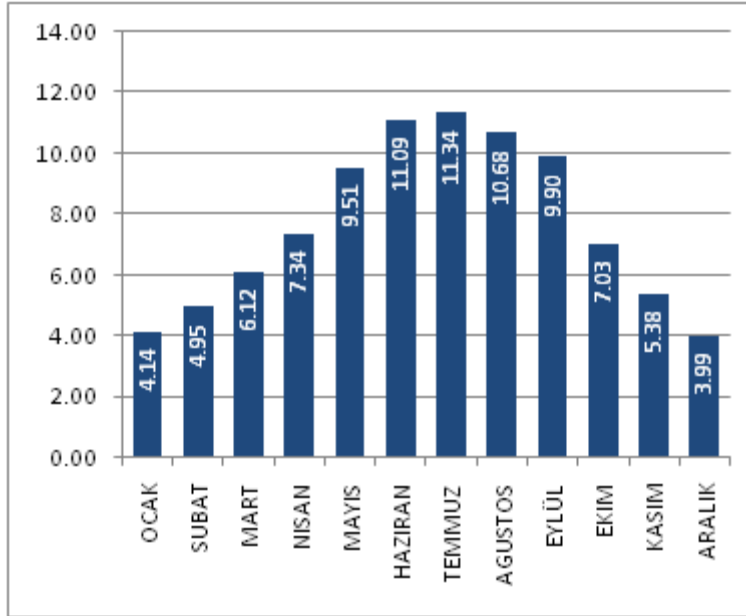
Grafik 10: Bahçesaray Global Radyasyon Değeri (KWh/m²-gün)

Grafik 10'da gösterilen veriler Bahçesaray ilçesinin aylık bazda ortalama günlük global radyasyon değerlerini göstermektedir. Global radyasyon değerinin en yüksek olduğu yıl içi süre Temmuz ayına aittir. Bahçesaray ilçesinin aylık bazda ortalama günlük ısıtım şiddetinin 4,45 kWh/m²-gün, yıllık ortalama toplam global radyasyon değerinin ise 1624,25 kWh/m²-yıl (4,45x365) olduğu görülmektedir. Bu değerler

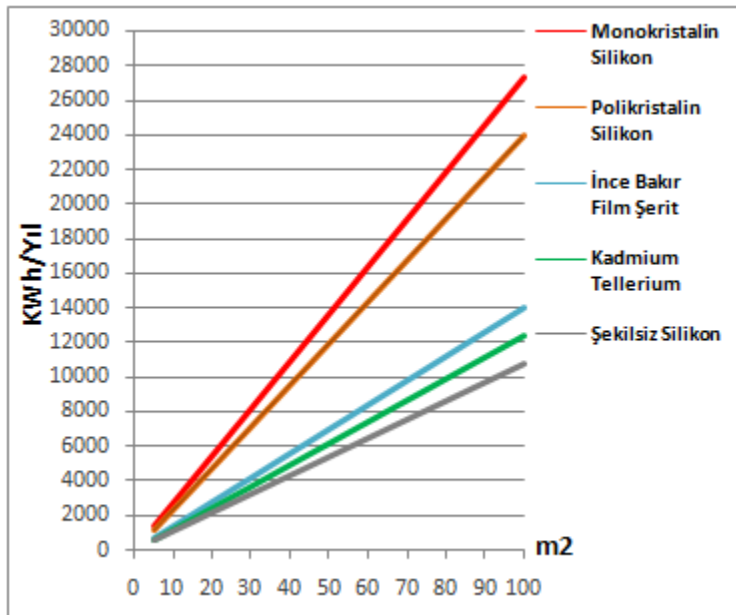
Van ilinin, Türkiye’de güneş enerjisi global radyasyon değerinin en yüksek olduğu bölge olduğunu göstermektedir.

Grafik 11: Bahçesaray Güneşlenme Süreleri (saat)

Yukarıdaki grafikte Bahçesaray ilçesinin aylık bazda ortalama güneşlenme süreleri saat süre olarak gösterilmiştir. Güneşlenme süresinin en yüksek olduğu yıl içi süre Temmuz ayına aittir. Bahçesaray ilçesinin aylık bazda ortalama günlük güneşlenme süresinin 7,62 saat-gün, yıllık ortalama toplam güneşlenme süresinin ise 2.781,3 saat-yıl ($7,62 \times 365$) olduğu görülmektedir. Bu değerler Bahçesaray’ın güneşlenme süresi bakımından Türkiye ortalamasının çok üzerinde bir değere sahip olduğunu göstermektedir.

Grafik 12: Bahçesaray PV Tipi-Alan-Üretililecek Enerji (Kwh-Yıl)

Güneş enerjisi yatırımlarında elde edilecek fayda, kullanılacak teknolojiye göre değişkenlik göstermekle birlikte, ülkemiz koşullarında fotovoltaik teknolojinin halen yaygın olarak kullanıldığı ve gelecek dönemde santral projelerinde de yaygın olarak kullanılacağı öngörülmektedir. Grafik 12’de farklı fotovoltaik teknolojilerine göre elde edilecek yıllık enerji miktarlarının ilçe ortalamaları gösterilmiştir. Grafikte görüldüğü gibi Bahçesaray’da en etkin fotovoltaik teknolojisi “Monokristalin Silikon” teknolojisidir ve bu teknoloji ile elde edilebilecek enerji miktarı 28.000 kWh/yıl’a yaklaşmaktadır.

6 Sonuç ve Değerlendirme

Tarım ve hayvancılık ve Turizmin ön planda olduğu Bahçesaray İlçemiz özellikle gelecek açısından Van ili ekonomisinin sürdürülebilir gelişimi açısından stratejik bir konuma sahiptir.

Bahçesaray İlçesinin Potansiyel Alanları

Bahçesaray ilçemiz Tarım, Eko Turizm sektöründe önemli bir potansiyele sahiptir.

Bahçesaray İlçesinde Öne çıkan Sektörler

Bahçesaray ilçemiz Tarım ve Hayvancılık ile Turizm sektörlerinde ön plana çıkmaktadır.

Bahçesaray İlçesi 2023 Vizyonu:

“Van İli Arıcılık Gelişim Koridoru Olmak”

Bahçesaray ilçesi için Hedefler

- Tarımsal üretimdeki rekabet gücünün artırılması
- Tarımda Kaynakların Etkin Kullanılması
- Turizm Gelirlerinin Sürdürülebilir bir şekilde artırılması

Bahçesaray İlçesinin Önemli Projeleri

- Bahçesaray ilçesi Van ilinde arıcılığın merkezi olarak geliştirilmesi ve arıcılık faaliyetleri bu bölgede yoğunlaştırılması,
- Mevcut kovan sayısının artırılması amacıyla bölgede arı kovani üretimi yapılacak işletmelerin kurulması,
- Bölgeye adaptasyon sağlayan arı ırkının belirlenmesi ve geliştirilmesi, diğer bölgelerdeki yerli ve yabancı arı ırkları ile melezleme çalışmalarının yapılarak kraliçe arı üretilmesi vb. eylemler uygulanması,
- Temeli bal üretimine dayanan arıcılıkta çeşitlendirmeye gidilerek ve balmumu, arı sütü, propolis gibi diğer arıcılık ürünlerinin üretilmesi teşvik edilmesi,
- Depolama, ambalajlama, paketleme ve işleme olmak üzere destekleyici hizmet ve tesislerin yapılması ve geliştirilmesi,
- Dağ, yayla, vadi gibi doğal güzelliklerin yanı sıra birçok habitata ve endemik türlere ev sahipliği yapan ilçemiz, bu açıdan doğa turizmi gelişim koridoru ilan edilmesi,
- Akarsular, dağlar vb. özellikleri ile Bahçesaray İlçemiz, özellikle rafting, kayak, trekking gibi sporlar ile de turizm sektörünü geliştirme potansiyelinin harekete geçirilmesi,
- “Feqiyi Teyran Kültür Festivali” her yıl düzenli olarak desteklenmesi,
- Kirapet yaylasında yayla turizmine yönelik butik otellerin yapılması ve ulaşım bağlantılarının geliştirilmesi, ekolojik yaşam çiftliği vb. tesislerinin oluşturularak eko-turizm faaliyetlerinin desteklenmesi,
- Kamping alanları oluşturularak çadır ve karavan turizminin de geliştirilmesi,

- Müküs Çayı rafting sporu, Arnos Dağı ise trekking sporu için oldukça uygundur. Bu kapsamda bahsi geçen alanlara yönelik rafting ve trekking koridorları oluşturularak ve bu alanlarda kamp alanlarının belirlenmesi,
- Bahçesaray İlçemizin verimli ve ölçek ekonomiye geçmesine yönelik ceviz yetiştiriciliğine odaklanması ve ceviz üretiminin desteklenmesi,
- Ceviz üretiminde iyi bir işbirliği ve örgütlenme ile ürünün toplanması, depolanması, ambalajlanması, paketlenmesi, işlenmesi, nakliyesi vb. aşamaların mutlaka iyileştirilmesi ve bu altyapıların geliştirilmesi,
- Ceviz yetiştiriciliği, bölgedeki ve kırsal kesimlerdeki ceviz oymacılığı vb. el sanatlarının gelişmesi, buradaki kişilere istihdam sağlanması, bu ürünlerin turizm vb. sektörlerde kullanılması,
- Ayrıca iklimsel ve coğrafi özelliklere uygun bitkilerin araştırılması ve pilot uygulamalarının yapılması,
- Hastalıklar ile mücadele bakımından veterinerlik hizmetleri geliştirilmesi